

RUKA

Yísuna ámiqira fásaasa ufa Rukaafa ákara rinau.

Rukaafa ákara óosana áranau.

¹⁻² Óo maa-fasiqa Tioofirusa maasáki Yísunasaaqari kambíqoo ainainara moómoo fasiqauqa amanamásee ákara riqau, Yísufa kambíqooqooqari minára qímannimimarusá qímannimufaqa ákara riqau. ³ Óo Tioofirusa qinéé Rukaasa Yísufa kambíqooqooqari mifá níniunara randóorandaamásee ámiqimasee iriséeqa qinéé faqa padímasee ákara ruanáuree qímaseeqa ákara rúmma-maqaidaqa. ⁴ Anée kúqaa ánoona ufa tia írianneera ákara rúmamaqaidaqa.

Yoohanee nammári ními marúna máqaaninna ufafa.

⁵ Mi-ufána óosana maaqímminoo márinau, Eeroodeefa Yudeeaa máqa maaqaki karaambáiqá máru kamuqoo Yísufa kambíqanau, mi-aukuanná Yeerusaree amaana máqasaa rakísirafa moó miná áuqu Seekariafa márinau. Amaana máqasaa rakísi marúsa faiqí óosana óosanakiqari maríqau, núqufaqaasa máríqau, Seekariafa Abiaana óosanakiqari márinau. Miná ánaaqá Aarooná akeekú akaakú miná áuqu Eerisabeeta námmarifa márinau. ⁶ Mi-qafaqiqandá Seekarisa Eerisabeetasa andeeqásee Ánutuna ufamáu fímaruqanda máríqau. Aiqáma karaambáiqá Ánutuna aaquqíra ufa faqa naamúaqira ufa faqa mi-maú fímaruqanda máríqau. ⁷ Eerisabeeta námmarifa áafanaasee márúnara miqandá asooqáqeeqa faiqi síaiqanda máríqau.

⁸ Moo kári narí saika faasaana Seekariafa Yeerusaree amaana máqaki kéeqafinoo narí amaana máqasaa rakísira saika Ánutuna áfusaa miná saika qímari fee qímarufanoo máree marínau. Amaana máqasaa rakísi marúsa mis-ákiqari yáfee ámiqira unda ímari nammarína amaana máqaki suqéemaria qaindanasaa suqáannoo fee qímasee masísa rutúkiara foorammásee Seekariana uqannífiqa-soofanoo fíndifinoo mi-amiqira undána ímaru nammarínaki idá qumbíaramásoofanoo qéemarufaqa mi-karí faiqí ánaasee moómoo amaana máqa naambeéqai maqúsai suqúfufaqa innaaru qímariqau. Ámiqira unda ímari nammarína qumbíaramásaafanoo qáidanoo miná múná fannoo faiqí ánaasee innaaru qímariafa mi-ida munnára foora óoru fídanoo Ánutuna aiki ambúídanoo misá innaaru koorooídanoo.

⁹⁻¹¹ Seekariafa mi-nammarínáki idá qumbí marufaqa faiqí ánaasee mádaanai innaaru qímarufanoo Seekariafa naríaraa amaana máqaki márifanoo mi-nammarífa qéemarú qaindana aaqá Karaambáiqá Ánutuna qangiroo moó fannoo miqóo kai kambíqafufanoo Seekariafa miqóo márufanoo qáfanau.

¹²⁻¹³ Seekariafa miná qáfeenoo tautínoo rufíanau. Tatáqanoo márufanoo mi-qangiroofá Seekariana qímaminoo qinau. Seekaria sía rufíaa, Ánutufa aní innaaru qírana írinoo ani ánaaqa Eerisabeetana dadaaqínanoo aní ámaaku máqaannoo, Maqasáinana anée miná áuqu Yoohaneeneé qía. ¹⁴ Mi-faiqína maqasáinaqa aní faqa moómoosa asasífaranoo. ¹⁵ Ánutufa minára ámiqira fasiqa áuqufaqaa fee qíannoo, uáinna nammári fée afeeka nammari fée sía náannoo miná máqainnaqooqari Ánutuna náaquqara maraquna fannoo áakufi máriannoo. ¹⁶ Mifá Isaraee máqannaa moómoosa Ánutuna ufa minnísee káqirunna fímariasa

kafáa náarameeqee náriqa karaambáiqua Ánutuna áramandunnai quqáannoo. ¹⁷ Mifá Ánutuna ufa marasée qímannimimarifa mifá maqásaa fasiqa úriqararafa afeeka Ánutuna tamummáqara fasiqa óoqai márúna Eeriaana fooqáafa afeeka máriannoo. Mifá faiqi níkausamara faiqi minnísee fúrufari maríasa quándakina nári faiqi námuara nímuqusinaqa moodáanaki kifáranoo. Ufa rukíee maríasa faqa maréeqeenoo andeeqée maríasa máriranaki quqáannoo. Miqí márifanoo mi-fasiqáfa faiqí ánaasee maréeqee karaambáiqua qúmíranaki amanaikíanno.

¹⁸ Mi-qangiroofá miqí qufanoo Seekariana áaquoofanoo mi-qangirooná qímaminoo qinau, náqimásee mi-ainaináfa kambíqaannoo fee, Sía amana, qinée náuraiqi márídaqa, qiní qínaaqa faqa asooqá márídanoo. ¹⁹ Mi-qangiroofá miná ufa iriséenoo quandáfi qímaminoo qinau, Qinée Kabarieerasa márídaqa Ánutuna áfusaa kíkí iqa márúnausa márídaqa. Mifá kai qiní diqiqai faqa maa-amiqira ufána aní faiqí asumu faiqi ánaaqi máqee maria faasaana kambíqaannoo fee qúnana sía íriannoo. ²⁰ Anée qiní ufa sía íriannana ákiaqara aní ufa akía fínana máriinana máa qímamunna ainaináfa kooroomáfinanoo aní ufa rakéeiannoo.

²¹ Seekariafa faqa qangiroo faqa Yeerusaree amaana máqaki mi-ufána narí qímami narí qímamídaqa márúfaqa faiqí ánaasee maqúsai Seekarianara kísaaqasaa áfeesida marúsia qiqau nánaree kísaaqasaa amaana máaqaki márídanoo fee qímarufanoo Seekariafa amaana máqakiqari ráudeenoo qímannimirara óo raqóofanoo sía amanufanoo ásaunkunoo qímanniminau. ²² Faiqí ánaasee miná ufa akíafuna qáfamasee óo amaana máqaki Ánutuna kooroo írana moó qáfeenoo fee qiqau.

²³ Miqóoqari Seekariafa amaana máqaki aináinirana taikásoofanoo moó fannoo miná ámaaqaki aniroofanoo

Seekariafa dóo ámaaqa finau. ²⁴ Miqóo márufanoo miná ánaaqa Eerisabeeta námmarifa ámuaqu uqáikufanoo moodáannai qísauku qúqoonasaa máaqaiki kai márínau. ²⁵ Eerisabeeta námmarifa qínau, dóo maqee Ánutufa faiqí ánaasee nífusaa qinée kísaaqasaa marunna sía faiqi máqaunna qísaurirana taikáqiseenoo.

Kabarieeráfa Yísuna máqaanínanara kooroo ináu.

²⁶ Eerisabeeta námmarifa ámuaqu uqáikinoo márufanoo dínni taikásee dínni ani moodáa quqoona áiqarófanoo Ánutufa narí qangiroo moo áuqu Kabarieerana aqiqoofanoo Kariree máqa maaqaki káqikaa maqusa Nasareete mágusai óoqufinau. ²⁷ Mifá mánaaqa uqanna ufa qímamiraree qímaseenoo óoqufinau. Mi-manaaqána áuqu Máriafa. Yooseefaafa karaambáiqá Dafidina áti máraanifeera útaaqaama amaqaqoofanoo máru manaaqana Mariana qímamiraree qímasee óoqufinau. ²⁸ Mi-qangiroofá Máriafa máruqoo aniréenoo ámandeenoo qínau. Asoóarafa aníki máriani, karaambáiqá aní faqa kukéeqanoo márídanoo dadaaqídanoo dóo firaaqóo aní ámiqi ámiqinoo. ²⁹ Máriafa miná ufa iriséenoo tautínoo miná ufa ánoonara firaaqóo randánau. ³⁰ Miqúfanoo qangiroo fannoo qímaminoo qínau, Óo Maria sía rufíaa dóo Ánutufa narí áfaarirana anísaa quqéenoo. ³¹ Anée ámuaqu uqáikinana akoonaiqí maqaséenana miná áuqu Yísunee qinnáranoo. ³²⁻³³ Mifá úriqararafaikínaqa misá minára firaaqóo úriqarara Ánutuna ámaaku fee qifáranoo. Karaambáiqá Ánutufa Yísuna maréeqeenoo miná akeekú akaakú Dafidina aanna rámasee úriqarara karaambaiqaikiánnoo. Yakooboona átiuqa Isaraee máqannaasa náaru náaru misá karaambáiqaikianoo, náaru náaru sía taikáannoo miqínoo máriannoo.

³⁴ Máriafa mi-qangirooná ufa iriséeno qinau, Qinée mánaaqa uqanna máridaqa náqimásee anée qíanandee faiqi máqaanauree. ³⁵ Qangiroo fannoo iriséenoo qímaminoo qinau, Ánutuna náaquqara andeeqara maraquana fannoo aní áakufinanoo Ánutuna afeeka anísaa máriannoo, minára misá mi-naaquqara faiqi anaaqínara Ánutuna ámaaku fee qifáranoo. ³⁶⁻³⁷ Mária aneenná ati Eerisabeetanara íria asooqá faiqi máqarana sía amana márifa dóo maqee dínni taikásee dínni ani moodáa quqoona aundurái ámuuqu uqáikinoo máridanoo, minára rirímma miqínnoo Ánutufa sía moodáa ainaina sía amanaikíannoo dóo aníara faqa qúnnana amanaikíannoo. ³⁸ Máriafa qangiroo ufa iriséenoo qímaminoo qinau. Qinée Ánutuna ufamáu fímarunausa máridaqa anée qíánna ainaináfa amaná qiníki kambíqaannoo, miqí qufanoo qangiroo fannoo quqásee finau.

Máriafa Eerisabeeta námmarifa márunnai fu úfafa.

³⁹ Máriafa miqóo káqikaaqoo márinoo únnaaqa mámmareenoo Nasareetee máqusaindari Yudeeaa máqamaaqai Seekariana maqúsai kísaaqasaa faiqanóo fífiufanoo óorureenoo ⁴⁰ Seekariana máaqaki kéeqafinoo Eerisabeeta námmarina ámandanau. ⁴¹ Eerisabeeta námmarifa Máriana ámandarana írufanoo miná áranandakinaa faiqi fannoo kásinau. Kásufanoo Ánutuna náaquqara maraquana fannoo Eerisabeetana áakufufanoo narí Máriana ámuuqu uqáikianinnanara sía írufanoo maraquana fannoo miná qímamufanoo firaaqóo Máriana qímaminoo qinau. ⁴² Aiqáma ánaaseekina Ánutuna firaaqóo ámiqi ámiqi íaninafa máriananoo, anée máqeenna faiqi anaaqina Ánutufa ámiqi ámiqi íaninafa máriannoo. ⁴³ Óo qiní karaambáiqá ánoofa úriqararafa nánaree anée qiní qíqafarara áninanee qinée

óorudupirausa márídaqa. ⁴⁴ Anée qiní qimándaanánoo qiní faiqi qíranandakiqari asasínoo kooripóo inoo. ⁴⁵ Karaambáíqa aní qímamu ufana irisée kúqaa fee qímasee írannana ákiaqara mifá aní ámiqi ámiqiannoo.

Máriana asasíra ufa.

⁴⁶⁻⁴⁷ Máriafa mi-ufána iriséeno asasammáseenoo qinau,

Qiní qímuqusa karaambáíqa amooqídanoo, qiní daunduráindari Ánutunara asasídanoo innaarúnai asumu márirana qímimarifammi.

⁴⁸⁻⁴⁹ Qinée óorudupimasee miná ufa írimarunausa márunanoo káqi qiníara írinoo,

firaa afeeka faqáa Ánutufa firaa ainaina qiníki qinára, maaqóoqari aiqáma maqásaa fasiqa anaasee qiníara ámiqi ámiqi qifáranoo.

Mifá náaquqara andeeqara áuqu faqaafa márídanoo, miná ufara rufíee maríasa nífauarana nímidanoo.

⁵⁰ Maqee máríasa faqa miqóo kambíqainausa faqa náaru kambíqainausa faqa nífauarana nímiannoo.

⁵¹ Narí ámudaanaiqimari asaukuna uqéeraseenoo áanoo ímaria fasiqa anaaseesa nári fírnannaira írímariasa ráurukámasanau.

⁵² Mifá úriqaree maría karaambaiqáusa qumára múqufi quqáseenoo uréeqarausa qumáree uqéeranau.

⁵³ Mifá náararee maríasa ámiqira nárana ainaina nímuuqu mánnimaqaseenoo moómoo nárana faqaasa káqisamu fuaqéera niqiqanau.

⁵⁴ Mifá maasá Isaraee máqannaa nikeekú nikaakú ufa qímannimuna ánoonaikammannímaqanau,

Mifá narí aináinira faiqi Isaraee máqannaasa dadaaqinai.

⁵⁵ Abarahaamanara faqa iriséenoo ámuqusufanoo dadaaqínoo miná áiku ásauku faqa náaru náaru dadaaqíannoo.

⁵⁶ Máriafa mi-ufána qímaseenoo qíma taikáseenoo qaarammoo qúqoona miqóo Eerisabeeta námmarina faqa márinoo quqásee narí maqúsai Nasareeteenní finau.

Nammári nímimaru Yoohaneena maqóo ufafa.

⁵⁷ Máriafa narí maqúsai fufanoo Eerisabeeta námmarifa marikínoo innaamunaí ónureenoo akoonaiqí máqanau.

⁵⁸ Maqasoofanóo miná maqúsanaasa faqa miná áinaina faqa iriséeqa óo Ánutufa maa-asooqána ámiqi ámiqi ínoo fee qímasee miná faqa asasíqau.

⁵⁹ Maqasoofanóo mi-faiqífa moodáa amaana marasoofaqá misá aniréeqa Yuda máqannaasa óosana máreeqa nári fáinanduidaqa nipata aukúannee qímasee mi-faiqi anaaqína apata aukúsee narí ákoona amaránaikíraree qímasee aniusufiqau. ⁶⁰ Miqí qufanoo miná ánoofa Eerisabeeta námmarifa qinau, sía narí ákoona amaránaikíaqa miná áuqu Yoohaneefa máriannoo. ⁶¹⁻⁶³ Misá iriséeqa qiqau, Óo aní átiuqaki sía mi-nuqúfa máridanoo, náqimásee fee miná áuqu raanáuree qímaseeqa faiqi ánaaqi ákoona Seekariana ufa akíarana nísaukunnoo irámirufanoo Seekariafa papiqa faqa kirifi faqa ásaukunnoo qímiaqee qufaqa ámufanoo maa-faiqína áuqu Yoohaneefa máriannoo fee qímasee ákara rinau. Ákara rúmasoofaqa aiqámausa qáfamasee taútiqau. ⁶⁴⁻⁶⁵ Miqímáseenoo Seekariana ufa akíarafa rakéeinau. Rakéemafufanoo Ánutuna amooqíra ufa aiqámausa nífusaa qímarufaqa aiqámausa qáfamasee rufíeqa niqoónausa qímannimufanoo miqóoqari aiqámai Yudeeaa áaqana maqa maaqaki dáraaninau. ⁶⁶ Aiqáma mi-ufána írusa mi-faiqi anaaqínara innooqáfinoo nána firaa saikee máraanno fee qímasee randáqau, karaambáiqqa afeeka minakí akooqóo márifaqa qáfaidaqa.

Seekariana maraquna áakufufanoo ufa qímannimainau.

⁶⁷ Seekariana ufa rakéemafufanoo Ánutuna náaquqara maraquna fannoo miná áakufufanoo tamummaqaséenoo ufa qinau.

⁶⁸ Isaraee máqannaa Ánutufa aniréenoo narí faiqí ánaasee idukúnnisainara minára karaambáiqara dúfi dúfi qianáura.

⁶⁹ Mifá ámudaanai qímasee asumu máraaninnana narí aináinira faiqi Dafidina átikiqari uqéereeqeenoo.

⁷⁰ Minára óoqai narí náaquqara tamummáqara fasiqauqannai maasá maa-ainainnára qímannimainau.

⁷¹ Mifá maasá namuqáasaa ititánnimaqasee aiqáma maasára fídiaqaa ímariasa afeeka rafáaqa fúannoo.

⁷²⁻⁷⁵ Mifá narí qímaqoo úfanara írianauree qeeqá náaquqara moodaanaki kira ufa iriséeqa mimau dadaaqianáuree qinau.

Mifá óori runúsee Abarahaamana qímaminau, minakí mifá maasá namuqáa nísaukukinaana maréeqee paasóosiranaki quqáqisáinaqa maasá káqi márianna kamuqoo miná náaquqara andeeqara fasiqa anaasee máriannanara qímaminau.

⁷⁶ Óo qiní faiqi ánaaqi misá aníara firaa uriqarara Anutuna tamummáqara fasiqa fee qifáranoo.

Anée karaambáiqá áfunni fidana miná aaná afisínnaranoo.

⁷⁷⁻⁷⁹ Ánutufa maasára ámuqusi marífa nífauee marífa márídanoo maasá innaarúnai márira asumu márarafoa dóo súani qámannimaqéénóora foora ínoo márídanoo innaarúnaindari maasá kúqiranakiqara foora asukunakí

máriasasaa qáannoo maasá asooára aatata níku raannánara qáannoo.

Qiní faiqi minára anée karaambáiqá faiqí ánaasee qíman-
nimia, náriqá mandáinaina ikairi karaambáiqin-
nai máree aniráifanoo minínnísaannoo, minánnai
Ánutufa innaarúnai asumu márirana nímiannoo,
Seekariafa dóo mi-tamummaqara ufána taikánau.

⁸⁰ Seekariafa Eerisabeeta námmarisa faiqi ánaaqi fan-
noo innooqéenoo úriqarara maraquna faqaafa fíndifinai,
Isaraee máqannaa nífusaa kíkíqiranara deedaqídanoo ku-
maaráasaa káasau máqa maaqáki kai márinai.

2

Yísufa kambíqoo ufafa.
(Mataioo 1:18-25)

(Mi-aukuanná Roomma máqannaasa aiqáma ánaamuru
rafáaqafusee misá kai máaqanna máaqanna káqikaa kia-
pauaikámmafi rakísi nímaqee maríqau, aiqáma káqikaa
kiapaua úriqarara kiapafa Roomma máqusai máridanoo
miqóoqari mifá aiqámai rakísi nímaqee márinai.)

¹ Mi-aukuanná mi-uriqarara kiapána áuqu Aukustusafa
márufaqa miná ásauku ámeemaanai aiqáma ánaamuru
máriqau, Aukustusafa narí ásauku ámeemaanai márusara
náriqá nikeekú nikaakú maqúsaki suqúfiqa Roomma
máqannaa kiapana papiqaki núqu ákararuanée qufaqa
miqímimiqau. ² Roomma máqannaasa indaarú núqu
mároo kari Kiriniusáfa Siria máqa maaqaki káqikaa ki-
apafa márinai. ³ Aiqáma máqannaasa Aukustusana ufa
iriséeqa andeeqásee náriqá nikeekú nikaakú maqúsai
núqu máraaqeera súqi maríqau.

⁴ Yooseefaafa óoqeenaa Isaraee máqannaa karaam-
báiqá Dafidina áti márufa Kariree máqa maaqáqari
káqikaa maqúsa Nasareete márufa miqóoqari Yudeeaa
máqa maaqaki káqikaa máqusa Beetareeqemma máqu-
sai Dafidifa máriu maqusanaki áuqu máraanifeera óoqu

fínau. ⁵ Máriafa Yooseefaana útaaqaama amaqarafa ámuuqa uqáfaqa márídanoo Yooseefaana faqa óoqufínau. ⁶ Miqandá óoqu Beetareeqeemma máqusai óoquroofanoo Máriafa innaamunai fírafa kambíqoofanoo narí óoqa faiqi akoonaiqí maaqímaseenoo máqanau. ⁷ Miqandá Beeta-reeqeemma máqusai óoquree faiqára máaqara randóosia faiqí ánaasee moómoo suqúfufaqa aiqámaki qumbiqáfunara burimakáu faiqée marú maqana qáfamaseenoo Máriafa narí faiqi minakí máqanau, maqaséenoo suara áruandoo qímaseenoo qamunna kísaaqa anaqíranannai kukúqammeeqeenoo burimakáu dífaaniki faiqámaqanau.

Qangiroouqá sipsípasaa rakísimarusa kooroománnimiqau.

⁸⁻⁹ Mi-eendánaki faiqí akaqáusa maqúsa dínni átinai náriqa sipsípasaa rakísida márufanoo karaambáiqqa qangiroo misá máruqoo kooroomáfufanoo karaambáiqqa káaqa qárafa qóomara foorá misá máruqoo rupannoo ufaqá firaaqóo rufíofanoo mi-qangiroofá qímannimino qínau. ¹⁰ Sía rufíaaqa, ámiqira fasaasa ufa aiqáma maqa maaqakinaasa firaa asasira ufatia qímannimirara qumidaqa. ¹¹ Maqee éendaki, ínna innaarúnai máreefandinana asumu máraaninafa Ánutuna ásauku mundírafa karaambáiqqa fannoo Dafidina máqusaki kambíqeenoo. ¹² Maaqímasee paqúriqa mifámmifoo qiaqa, burimakáu faiqéemaria maqanaki faiqi ánaaqi miná ánoofa qamunna kísaaqa anaqíranannai kukúqammeeqeenoo burimakáu nárana ámimaru difaaniki faiqáma amaqáqaiifanoo ínnee óonuree qáfeefaranoo.

¹³ Miqí qufaqa innaarúnaindaraa qangiroo moómoosa uqanna tautúmasee kooroomáfufaqa Ánutunara asasíra idi ráidaqa maaqí qiqau.

¹⁴ Innaarúnai sandáaqaindaraa Ánutuna amooqírana ámia, maqásaaqaraasakiqari Ánutufa áidimarísaki naundurá asooárafa misáki máriani.

¹⁵⁻¹⁸ Qangiroouqa mi-idína rámaseeqa innaarúnai óorufufaqa sipsípasaa rakísirausa narí qímami narí qímamiqa qiqau, dóo máree Beetareeqemma máqusai óonuree karaambáiqqa fannoo qímannimi ainainara qáfaa, qímasee sandée óonuree Yoosefaana faqa Máriana faqa faiqi ánaaqi burimakáuqa difaaniki faiqaqée marúna faqa paqúriqau, paqúrimasee Yoosefaasa Mariasa qangiroo maa-faiqínara qímannimu úfana qímannimufaqa akaqáusa mi-ufána áti írimarusa írufanoo náaquqanau. ¹⁹ Máriafa mi-ufána iriséenoo aundurá quqáseenoo minára firaaqóo íridanoo randánau. ²⁰ Sipsípasaa rakísirausa anirandée fídaqa náriqa írunara faqa qáfoonara faqa qangiroo ufamáu fíqa paqúrunara faqa asasíra idi raqau.

Yísuna fáinanduqú ufafa.

²¹ Dínni taikásee dínni ani qaaramoó fáasaana áiqaróo-faqa Yuda máqannaasa nári fáinanduqira óosana marasée akoonaiqí ánaaqi afaaqa áti aukú áqusee áuqu raqau. Misá Yísuna faqa miqíraree qímasee miqímasee áuqu rararée qiqau, sía káqi áuqu raqau, Máriafa káqi márukamuqoo qangiroo fannoo qímamu áuquna Yísunee qiqau.

Amaana máqaki Yísuna asai néeqa aandáu tatúfunaqau.

²² Óoqai Mooseena sándufa akara maaqí qímasee qímarinau. Aiqáma ánaasee faiqi maqasée innaamuna únda táqafufaqa amaana máqai óoruraida Ánutuna aandáu tatúfirana suqá ámiaqee qiqau. Aiqáma óoqa faiqi akoonaiqúqara faqa karaambáiqqa útaaqama amaqásee amaana

máqaki múru ámiaqee qinau. ²³⁻²⁴ Máriana afaaqái innaamuna únda taikáfufanoo Yooseefaasa Máriasa Ánutuna sándufamau fidaqa Ánutuna aandáu tatúfirana sía amanaikífaqa kudi fásiquaqa tatúfirana qaara nakipuruna maramáree Yeerusaree amaana máqaki óoruree Máriana tatúfirana súqamisee mi-karí kai faiqi ánaaqi Ánutuna ámiraree qímasee óoruree kéeqaqau.

²⁵ Moo náuraiqi áuqu Simeeonafa mi-aukuanná Yeerusaree máqusai amaana máqaki aináinímarúfa márídanoo káaqa Ánutuna ufara rímarufa Isaraee máqanna asumu máraaninnanara áfeesara márínau.

²⁶ Ánutuna náaquqara maraquana fannoo miná áakufufanoo qímaminau. Anée karaambáiqá Ánutuna ásauku mundírafa kambíqainana anée qáfamaseenana kúqinnaranoo, sía káqi kúqinnaranoo. ²⁷ Moo fáasaana mi-maraqunáfa Simeeoona aakápoofanoo amaana máqaki kéeqanau, mi-karí kai Yooseefaasa Mariasa Yísuna rafúsu maree amaana máqaki kéeqafiqa Mooseena ufamáu firaree qímasee kéeqaqau. ²⁸ Kéeqafufanoo Simeeonafa aniréeno mi-faiqína rafúsuseenoo Ánutunara asasíra ufa qínoo qinau.

²⁹ Óo karaambáiqá maqee anée qímaqimunna ufafa ánoona kambíqeenoo maqee amaná qinée aní aináinira faiqi márúnausa asooáranaki kúquanaura.

³⁰⁻³¹ Maqee qíní qífu fannoo maqásaaqaraasa asumu máraaninnana qáfeenoo maasá asumu máraaninnana anée aiqáma maqanna qáfaaqera dedaqaíannana qíní qífu dóo qáfeenoo.

³² Mifá aní maqanna Isaraee máqannaasa aní aréenarana nímianinafa márídanoo, qóomara foora qéenoó ánaamuru aní aaná uqannífiqaaninafa márifaqa qeeqá qífunnai qafeeqa.

³³ Yísuna ánaukoo Simeeoonu ufa iriséeqa tautíqa narí qáfee narí qáfee iqau. ³⁴⁻³⁵ Simeeoonafa Yísuna afaaqóoqa qíra ufa qímamiseenuo quándaki miná ánoona Mariana qímaminoo qinau.

Ánutufa maa-faiqi anaqína narí kambíqaaninna ainaina uqannífiqaanifeera uqéereeqeenoo quqéenuo.

Moómoo Isaraee máqannaasa miná qáfamasee níkoofaifaqa máaniki áqu fifáranoo kaifáa moómoosa miná qáfamasee fíndifíqa asumu márirana máreefaranoo.

Akaqáusa miná qáfamasee níkoofaifaqa minára áqira ufa qímasaifanoo dóo minánnai nári naunduráin-daraa mandá irirana kooroo íannoo.

³⁶⁻³⁷ Mi-faasaanná ánaasee asooqá moó miná áuqu Anaa námmarifa Yakooboona ámaaku Aseerana átik-iqari kambíqarana Fanueerána áraamuna márinau. Mifá mánaaqasaaqari faiqí marasée dínni taikásee dínni ani qaaraqánda marasée aukuana márinoo miná áfaaqi kuqu-fufanóo miqóoqari aukuana qaara faqa qaara faqa fasiqa arusée moo fásiqa qaara faqa qaara faqa moómoo aukuana adeedaana márinau. Mifá amaana máqakiqari sía ráudee finau, eendáki fáasaana minakí kai máridanoo Ánutuna amooqíra ufa qímamidanoo árarara máridanoo innaaru qímarinau. ³⁸ Simeeoonafa Máriana qímamímarúfanoo Anaa námmarifa aniréenuo Yísunara Ánutunai dúfi dúfi qímasee dóo miqóoqari mi-faiqi anaqína Ánutu-ufa asumu márirana nímianinafa ani máridanoo fee qímasee aiqáma Yeerusaree máqannaasaki akaqáusa Ánutuna asumu márirana áfeesimaríasa qímanniminoo ní-nau.

Nasareete kaifaa ani máriqau.

³⁹ Yoosefaasa Máriasa Yeerusaree amaana máqaki aiqáma Karaambáiqá sándufa taikásee Kariree máqa

maaƙai nári maƙusa Nasareete maƙusai anirandée fiƙau. ⁴⁰ Miqóo máruƙanoo Yísufa innooqéeno nári nídanoo ámudaani afeekaƙufanoo Ánutuna ámiqi ámiqirafa minásaa máruƙanoo írirana fíqararafa márínau.

Yísufa amaana máƙaki máruƙa randáƙau.

⁴¹ Óoƙai Isaraee máƙannaasa Isipa máƙasaa mandáinainaki máruƙanoo Ánutufa nári qangiroomó aƙiƙoofanoo Isaraee máƙanna áinnaaqareeno Isipa máƙanna óoƙa faiqi aiqáma naru taikánau. Isaraee máƙannaasa minára irisée miqóoƙari áukuana aukúana áinnaaqarara qoomaƙa sakasáidaƙa néemariƙau. Áukuana áukuana Yísuna ánoofa ákoofauƙa Yeerusaree máƙusai óoruree áinnaaqarara qoomaƙa sakasée néemariƙau. ⁴² Yísufa (12) qísaukuƙara taikásee qíkunni óoƙu qaara marasée aukuana marasoofaƙa miná ánaukoo Isaraee máƙannaasa óosana márararee qímasee miná faƙa áfiqeeƙa Yeerusaree máƙusai óoru fíƙau. ⁴³ Misá miqóo óoruree moómoo áfuru faiqáidaƙa qoomáƙa sakasée néemariƙau. Qoomáƙa taikáseeƙa miqandá Yooseefaasa Máriasa nári aqóónausa faƙa Yísunara dóo fíifoo qímasee fíndimaqee náriƙa máƙusai fiƙau. Yísufa Yeerusaree máƙusai káqi máriufanoo amaana máƙaki káfáa kéeqanau. ⁴⁴ Yísuna ánaukoo moodáa faasaana fímarufanoo eenóofaƙa nári áinainaki faƙa niqóónausaki faƙa Yísunara randée maríƙau. ⁴⁵ Randóosia sía máruƙaƙa káfáa anirandée Yeerusaree máƙusai randáraree qímasee óoru fíƙau.

⁴⁶ Qaara fáasaana miqóo randáƙa níniufaƙa qaaramoo fáasaana amaana máƙaki kéeqafi paqúriƙau, mifá Yuda máƙannaasa amaana ufa akoofásauƙa faƙa minakí máridanoo misá ufa iriséeno quandáfi óosana óosana ufara misásaa irámmiri márínau.

⁴⁷ Írammiri marufaqa miqóo márusa óo írírana fíqararafammifoo qímasee ruffaqa. ⁴⁸ Miná ánaukoo qáfeeqa tautíqa qiqau, maaqandá qímaaku anée nánaree maaqandá mandáikamma qímaqeenanee aní ákoosandiri qímuqusímarifaqa aníara randáqa níniifaqa paqúriqa. ⁴⁹ Yísufa iriséeno qinau, óo ínneeqara sía fee írídee qinée náqimásee moosáa márianauree sía amana, qinée qeeqá qíkoona máaqaki kai márianausa máridaqa. Ínneeqara minára íríaqaana. ⁵⁰ Miqí qufaqa miqandá sía mi-ufána óosana íríqau.

⁵¹ Miqóoqari Yísufa narí ánaukoo faqa Nasareetee máqusai óoqu máridanoo narí ánoona ákoona ufa ámeemaanai márufanoo miná ánoofa Máriafa mi-ufáusa aundurái kai írídanoo márínau. ⁵² Yísufa miqóo márufanoo miná írirafa faqa ámudaani faqa innooqée márufanoo Ánutufa faqa faiqí ánaasee faqa Yísunara nídi marínau.

3

Nammári nímimaru Yoohaneefa Ánutuna ufa qímannim-inau.

(Mataioo 3:1-12; Mareekoo 1:1-8; Yoohanee 1:19-28)

¹ Tibeeriusafa Roomma máqannaasa firaa kiapafa (15) qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu moodáannai qiku taikásee aukwana máru kamuqoo mi-fasannái Yudeeaa máqannaasa káqikaa kiapafa qaara auqu faqáafa márínau, Poontiusafa moo áuqu Piratoofa márínau, Mi-fasannái Kariree máqannaasa káqikaa kiapafa Eeroodeefa márínau, Itureea máqannaasa faqa Tarakoonitisa máqannaasa faqa misá káqikaa kiapafa Firipina amaráfa Eeroodeena ákaqa márínau, Abireenee máqannaasa káqikaa kiapafa Risaniasafa márínau. ² Yeerusaree máqusai Ánutuna aanáiqikiraqanda Annasafa faqa Kaiafasafa faqa máriqau.

Mi-akuuanná Seekariana ámaaku Yoohaneefa káasau aadána maqa maaqaki márufanoo Ánutuna ufa fannoo Yoohaneena áakufufanoo fíndifinoo Yooradaña nám-mari áfaiqara márúsaki óonuree anirée ídanoo Ánutuna ufa faiqí ánaasee qímanniminoo nídanoo qinau. ³ Ínneeqa mandá márirana minnísee Ánutufinnai ubeekáifaqa nam-mári rúma nímaqaanaura miqí másaifanoo Ánutufa ínni mandáinaina minínnisee sía náruannoo. ⁴ Yoohaneefa náuraa tamummaqara fasiqa ákara rúmaqoona ufamáu fínoo miqí marínau, mi-tamummaqara fasiqáfa maaqí qímasee ákara rinau.

Káasau maqa maaqakiqari faiqí moó maaqí qímasee namméera qídanoo faiqí ánaasee qímannídanoo karaambáiqá ánianínna aanna afisúaqá miná aaná eendaándirana andeeqáa.

⁵ Arumukíranaki maqá apaurú quqáina qumbíqaani ámuuqunamu faqa áaqana faqa apaurínanoo afaasáikiani.

⁶ Eendaándira aana aiqáma andeeqáa mandáikiranaki ánukamásaina raununukáani miqímasaifaqa aiqáma anaamuru Ánutufa asumu máraanínna qáfeefaranoo.

⁷ Miqí qímasee tamummáqara fasiqa óoqai qímasee ákararinau. Faiqí ánaasee moómoosa uqanna Yoohanee fínnai Yooradaña nám-mari márunnai ooqureeqa nam-mári márarara óoqu fíqau. Yoohaneefa rúmannimaqararee qímaseenoo misá níkaruqiranara irisée qímannimidanoo qinau, Ínnee ukadiqa faiqínámuara foora Ánutufa náriranara rufíasee ínneeqa mandá oosanaqiqari kambaarámasee asúkaki qinée márúnnaqoo anirée fee únna qímasee nammári márararee qídee. Ánutuna áanoo irana ínnisaa áqufuaninafa yáfee ínni aaquqímánnimaqáifaqee

minakíqari sandée qinée únnaqoo anirée nammári nímirarúnnana mandaaqaídee. ⁸ Ínnee maasá Abarahaamana átiuqa márúnausa márídee qímasaida Ánutufa asumu márirana káqi qímianífee qímariafanoo, áaqaida miqí qímariafanoo. Ínneeqa mandóosana minnísee andeeqára oosana máraifaqa qáfeeqa ínniara kúqaa naundurá quandárausee qímasee ámiqira saqari qaqamará foora íraidaqee qianúra. Ínnee fífau Abarahaamana áti fee qímariasa, mifá fífau ainaina márídanoo, íriaqa Ánutufa amaná qifanoo máq fífau ooniuqasaaqari faiqikámmafi Abarahaamana átiuqasaa amaná ootúpaqa máriannoo. Ínnee Abarahaamara áti fee qímariana fífau ufa kái qímariafanoo. ⁹ Ánutufa saasúnara foora atekárana dóo rauqísee márídanoo, sía naundurá quandáinausa Ánutufa nárirafa qúsandaannoo aiqámausa saqáriara foora sía ámiqira qaqama íraifanoo ateká idáki áquannoo.

¹⁰ Faiqí ánaasee Yoohaneena aaquqíra ufa iriséeqa qiqau. ¹¹ Óo Yoohanee maasá aní ufara náqi fee ianáuree qufanoo Yoohaneefa qímannimino qinau, qaara siuta faqáafa siuta síaina moó ámia nárana faqaafa rainásee nárana síaina ámia. ¹² Roomma máqannaa takísa munnimma máree maríasa faqa Yoohaneefa márúnnai aniréeqa irámiriqau, óo ufasáa rakísirafa maasá náqi fee ianáuree qufanoo Yoohaneefa qinau. ¹³ Ínnee andeeqásee takísa munnimma kai máraaqa sía qúmmuarirana ootúpamásee máraaqa. ¹⁴ Miqí qímasee qímannimisoofaqa Roomma máqannaa sundíauqa anirée irámiriqau, maasá faqa náqi fee ianáuree anée maasára nánee fee qinnáree qufanoo Yoohaneefa qinau, Ínnee sía áanóo iranannai moosá munnimma qúmmuariaqa, sía únufannai kóotamasee moosá munnimma aina qúmmuariaqa. Ínneeqa saika ákiqara feefaurú marasée sía minára mandá ufa qí-

masee ninunú ruaqa. Minára amana fée qímasee nifaaqa quqáaqa.

¹⁵ Faiqí ánaasee moómoosa Isaraee máqannaasa Yoohaneenara iriséeqa qiqau, óoqai Ánutuna tamummáqara fasiqauqa Ánutuna ásauku mundírafa kambíqaannoommifoo qímaqoofa mifée qímasee misá naundurá uqéeraqau. ¹⁶ Yoohaneefa minára iriséenoo qímanniminoos qinau, qinée fífau nammárinnaí inni rúmannimaqaidaqa, moó fannoo firaqóo qiní úriqararafa ániannoo, náqimasee fee qinée miná dadaaqianáuree. Qinée fífau ainainará foora márianaura, mifá káaqa úridaqaqaaramásee úriqararafa máriannoo. Mifá Ánutuna maraqunannái faqa idánnai faqa rúmannimaqaannoo. ¹⁷ Maraqunannái rúmannimaqarafa faqa kudimakírana qaannína idánnai rúmannimaqarafa faqa minára oofáafana anoona faqa ánaaqmaara faqa kíkíqa úsidanoo. Mifá faiqí ánaasee oofáafanara foora ásaukunoo utitíqa máseenoo ánaaqmaara fúafa áquseenoo ánoona mara máaqaki quqéenoo ánaaqmaara idá firaafa sía dimbéemari idanaki áraannoo.

¹⁸ Yoohaneefa ámiqira fasaasa ufa faiqí ánaasee qímannimidanoo óosana óosana úfannai misá fuki faakí qímarinau, Ánutuna ufamáu fuaqéera qímannimimárinau. ¹⁹⁻²⁰ Kariree máqa maaqaki káqikaa kiapafa Eeroodeefa narí ákaqa ánaaqa miná áuqu Eeroodiasa námmarina úmmuara maraséenoo óosana óosana mandainaina faqa máree marínau. Yoohaneefa Eeroodiasa námmarina mároonara qáoo qufanoo Eeroodeefa narí mandáinaina óosana fannoo úriqaroonara Yoohaneena rumbáranaki quqánau.

*Yoohaneefa Yísuna nammári rúmmaqánau.
(Mataioo 3:13-17; Mareekoo 1:9-11)*

21-22 Yoohaneefa káqi máru aukwana faiqí ánaasee moómoosa nammári máreesoofanoo Yísufa faqa aniroofanoo Yoohaneefa miná faqa nammárikí mara kéeqaseenoo Yísufa nammárikíqari findifinoo innaaru qímarufanoo innaarúna rakéemafufanoo Ánutuna náaquqara andeeqara maraquana fannoo nakipurúnaikámmafinoo Yísunasaa áqufufanoo innaarúnaindari ufa moó kambíqeenoo qinau. Anée qíní qímuqusímarianna qímaakufa máriananoo firaaqóo aníara dídidanoo.

Yísuna akeeku akaakú núqu.

(Mataioo 1:1-17)

23 Yísufa (30) qíní qíku qísauku taikásee moo fásiqa ásaukuqara taikásee aukwana maraséenoo narí saika óosana áranau. Aiqáma fasiqa ánaasee sía miná óosana írirai minára Yooseefaana ámaaku fee qímaríqau. Yooseefaafa Eerina ámaaku márinau. ²⁴⁻²⁶ Eerifa Matatana ámaaku márinau.

Matatafa Reefina ámaaku márinau.

Reefifa Meerakina ámaaku márinau.

Meerakifa Yanaina ámaaku márinau.

Yanaifa moó Yooseefaana ámaaku márinau.

Yooseefaafa Matataiasana ámaaku márinau.

Matataiasafa Amoosana ámaaku márinau.

Amoosafa Naqummana ámaaku márinau.

Naqummafa Eesirina ámaaku márinau.

Eesirifa Nakaina ámaaku márinau.

Nakaifa Maatana ámaaku márinau.

Maatafa moó Matataiasana ámaaku márinau.

Matataiasafa Seemeena ámaaku márinau.

Seemeenafa Yooseekana ámaaku márinau.

Yooseekafa Yoodana ámaaku márinau.

Yoodafa Yooannana ámaaku márinau.

²⁷ Yooannafa Reesana ámaaku márinau.

Reesafa Seerubabeerana ámaaku márinau.

Seerubabeerafa Seearatieerana ámaaku márínau.
 Seearatieerafa Neerina ámaaku márínau.
²⁸ Neerifa Meerakina ámaaku márínau.
 Meerakifa Adina ámaaku márínau.
 Adifa Koosamana ámaaku márínau.
 Koosamafa Eeramadamana ámaaku márínau.
²⁹ Eeramadamafa Yoosuana amarána ámaaku márínau.
 Yoosuafa Eerieeseerana ámaaku márínau.
 Eerieeseerafa Yoorimana ámaaku márínau.
 Yoorimafa Matatana amarána ámaaku márínau.
 Matatafa Reefina amarána ámaaku márínau.
 Reefifa Simeeooná amarána ámaaku márínau.
³⁰ Simeeoonafa Yudana amarána ámaaku márínau.
 Yudafa Yooseefaana amarána ámaaku márínau.
 Yooseefaafa Yoonamana ámaaku márínau.
 Yoonamafa Eeriakimana ámaaku márínau.
³¹ Eeriakimafa Meereena ámaaku márínau.
 Meereenafa Meennana ámaaku márínau. Meennafa
 moó Matatana ámaaku márínau.
 Matatafa Natannana ámaaku márínau.
 Natannafa Dafidina ámaaku márínau.
³² Dafidifa Yeeseena ámaaku márínau.
 Yeeseefa Oobeedana ámaaku márínau.
 Oobeedafa Boosina ámaaku márínau.
 Boosifa Seeraana amarána ámaaku márínau.
 Seeraafa Naasooná ámaaku márínau.
 Naasoofa Aminadabana ámaaku márínau.
 Aminadabafa Adimina ámaaku márínau.
³³ Adiminafa Aranina ámaaku márínau.
 Aranifa Qeesarooná ámaaku márínau.
 Qeesaroofa Peereesana ámaaku márínau.
 Peereesafa Yudana ámaaku márínau.
³⁴ Yudafa Yakooboona ámaaku márínau.
 Yakooboofa Isakeena ámaaku márínau.
 Isakeefa Abarahaamana ámaaku márínau.
 Abarahaamafa Teeraana ámaaku márínau.
 Teeraafa Naqoorana ámaaku márínau.
 Naqoorafa Seerukana ámaaku márínau.
³⁵ Seerukafa Reeuna ámaaku márínau.

Reeufa Peereekana ámaaku márinau.
 Peereekanafa Eebeerana ámaaku márinau.
 Eebeerafa Seeraana ámaaku márinau.
 Seeraafa Kainnana amarána ámaaku márinau.
³⁶ Kainnafa Arafadana ámaaku márinau.
 Arafadafa Seemana ámaaku márinau.
 Seemanafa Nooana ámaaku márinau.
 Noofafa Rameekana amarána ámaaku márinau.
 Rameekafa Meetuseerana ámaaku márinau.
³⁷ Meetuseerafa Eenookana ámaaku márinau.
 Eenookafa Yareedana ámaaku márinau.
 Yareedafa Maqarareena ámaaku márinau.
 Maqarareefa moó Kainnana ámaaku márinau.
 Kainnafa Eenoosana ámaaku márinau.
³⁸ Eenoosafa Seetana ámaaku márinau. Seetafa
 Adamana ámaaku márinau.
 Adamafa Ánutuna ámaaku márinau.
 (Ánutufa narí kambíqarafa márinau.)

4

*Sadannafa Yísuna amanufá**(Mataioo 4:1-11; Mareekoo 1:12-13)*

¹ Yoohaneefa Yísuna nammáriki túpamasoofanoo
 fíndifufanoo Ánutuna andeeqára náaquqara maraquna
 Yísunaki qumbíqafufanoo mi-maraqunáfa Yísuna
 rarisámeeqeenoo káasau aadana maqa maaqaki
 quqásoofanoo miqóo áfaannauqa firaafá qaara fasiqa
 níku nísauku taikásee faasaana Yísunara mandáinainaki
 áaqaranaki fúanifée qímaseenoo maará maqaséenoo
 amanamásee qáfoosianoo. ² Qaara fasiqa níku nísauku
 taikásee faasaana mi-karí Yísufa nárana sía nanau,
 mi-moomoo faasaanafa áiqaróofanoo Yísuna firaaqóo
 áararanau.

³ Firaaqóo áararóofanoo áfaannauqa firaafá miná qá-
 famásee Yísuna qímaminoo qinau. Anée kúqaa Ánu-
 tuna ámaaku máridana mee aaqá marí oonísara qínaqa

féemu kámmafinana náa. ⁴ Yísufa iriséenoo qímaminau, Ánutuna ákarakinaa ufa maaqí qínoo máridanoo faiqí sía nárana kai námasee amana máriannoo. Ánutuna ufamáu fímariafa mifá kai náránara foora máridanoo, qinée sía aní ufamau fíqa óoniara qíananoo féemu kiannoo.

⁵ Miqí qufanoo áfaannauqa firaafa Yísuna uqéeraseenoo maa-maqa maaqánasaaqaraana aiqáma karaambáiqauqa faqa misá quqúsakinaasa faqa dauní uqafíqaseenoo qímaminoo qinau. ⁶ Maa-aiqama afeeka ainainá faqáasa maqásaa faqa misá firaa qumiasana faqa Ánutufa qiní qimiqaifanoo qiníndi máridanoo, qeeqá kai irisée moo fásiqa amaná ámianaura. ⁷ Anée qiní dóorinni aqoori sáunarafi deendeenamafi qiní Ánutusara foora qimooqínaqa maa-aiqama adiafaa ira qumiasaná aiqáma aní ámianaura. ⁸ Yísufa miná ufa iriséenoo kaifáa qímaminoo qinau, Ánutuna ákarakinaa ufa maaqí qídanoo, anée karaambáiqqa aneenná Ánutuna kai amooqímasee miná aináina kaimmamaqaa. Minára irisée sía aní ufamáu fuanáura.

⁹ Miqí qufanoo áfaannauqa firaafá kafáa Yísuna qumáreeqeenoo Yeerusaree firaa amaana máqa ataufakai faakána kísaaqa atisaa quqáseenoo qímaminoo qinau, anée Ánutuna ámaaku máridana maaqóoqari rafúsaki meemái maqásaa áqufua sía miná ámaaku máridana sía áqufua. ¹⁰ Ánutuna ákarakinaa ufa fannoo minára maaqí qídanoo Ánutufa narí qangiroouqa niqiqáinaqa anísaa rakísifaranoo. ¹¹ Kafáa moo ákaraki maaqí qídanoo misá nári nísaukunoo qumáraifana sía óonísaa anée áiku rupáurinanoo áidafuannoo. ¹² Yísufa qáfeenoo iriséenoo áfaannauqa firaaná qímaminoo qinau, Ánutuna ákarakinaa ufa fannoo minára maaqí qídanoo anée sía karaambáiqqa aneenná Ánutuna amanamásee qáfaannee

qídanoo. Minára irisée sía maaqóoqari áqufuanaura.
¹³ Áfaannauqa firaafá aiqáma káridanoo Yísuna ákari maqaséenoo, Yísuna máfi quqáseenoo minnáiseenoo dóo finau.

Yísufa Ánutuna ufa qímannimirana óosana áranau.

(Mataioo 4:12-17; Mareekoo 1:14-15)

¹⁴ Yísufa Kariree máqa maaqai kafáa aniroofanoo Ánutuna náaquqara maraquna fannoo miná faqa afeekaikámasee máridanoo dadaaqunara, miná áufakiana fannoo Kariree máqa maaqaki aiqámai dáraaninau. ¹⁵ Yísufa misá amaana máqakiaqa maqúsa maqúsa fíqu fíqu inoo nídanoo qímannimímarúfaqa aiqámausa miná amooqí maríqau.

Nasareetee amaana máqaki amaana ufa qímanniminau.

(Mataioo 13:53-58; Mareekoo 6:1-6)

¹⁶⁻¹⁷ Yísufa Kariree máqa maaqaki níniufanoo Nasareetee máqusai narí ánaaqisaa máriu maqusanaki óonureenoo Isaraee máqannaasa amaana Sariríqasaa narí óosana maraséenoo amaana máqaki kéeqanau. Kéeqafinoo Ánutuna ufa ásaanariraree qímaseenoo fíndifufaqa misá Ánutuna tamummáqara fasiqa Eesaiaana náuraa ákara ámifanoo airíseenoo maa-ufána paqúrimasee ásaanarinau.

(Óoqai misá papiqa ákara rúmasee qaara aikasáa kukúqa máqoona Yísufa dúku dukumásee minaki maa-ufána paqúrimasee ásaana rinau.)

¹⁸⁻¹⁹ Karaambáiqá maraquna fannoo qiní dáakinoo máridanoo,
 mifá kudi fasiqauqa ámiqira fasaasa ufa qímannimiannee qímasee ásauku qinísaa mundínau,
 rumbáqa maríasa idukúaki fuaqéera qiní diqiqanau,

nífu dimbárausa faqa nífu maqannísaaneera faqa qiní diqiqanau,
 moo máqannaasa ani mara moó maqannaasa aupurarana nímmariana minakínaana idukúaneera faqa qiní diqiqanau,
 karaambáiqá narí máqannaasa mandáinainakinaasa máraaninna aukuanara qímannimirara qiní diqiqaiifaqa ani máridaqa.

²⁰ Yísufa mi-ufána ásaana rúmasee papiqa qaara aikannóo kukúqamasee rakísi marú fasiqana amiséeno ufa qímannimirara qímasee óoqu marínau, mi-amaana maqánaki Nasareetee máqusai márusa aiqámausa nífu Yísuna kai tatáqa fiqau. ²¹ Yísufa maqee ásaana rúmasee qímannimi ufanásáqaraana qímannimino qinau, maa-ufána ákarakinaana ásaana rúmasee qímannimímarúna miná ánoona dóo maqee uqanna kambíqeenoo. ²² Misá miná adíafaaira ufausa iriséeqa tautúmasee narí qímami narí qímami qiqau, maafá Yooseefaana ámaaku kai máridanoo fee qímasee níkoqanau.

²³ Yísufa irisée qímannimino qinau, ínnee óoqeenáasa naamúaqira ufa qímaqimiqa maaqí qifáranoo oó tutáqafa anée aneenná aurírana aneenná marasínnanai kai aneenná aurírana taikáa kafáa qiníara maaqí qifáranoo anée Kapeeranaumma máqusai óosana óosana ainaina faiqí sía amanaikí marí ainaina áuqaananara maasá írídaqa maqee aneenná maqúsaki maasá qífusaa mi-ainainná áuqaa. ²⁴ Qinée minára maaqí qímasee ínnee qímannimídaqa, Ánutuna tamummáqara fasiqauqa sía moó fannoo narí maqúsanaasa nífusaa úriqarara fasiqa máriannoo moo máqusanaasa minára úriqarara fasiqa fee qímasee miná ufa írifaranoo. ²⁵ Ínnee qiní ufa íríaqa óoqai Eeriaafa máru aukuaana qaaramoo áukuana faqa (6) qísauku dínni taikásee dínni ani

moodáa marasée quqoona faqa aakú sía uqanna rufanoo aandaroo firaafá aiqámai nárí márínau, ²⁶ Mi-aukuanná Isaraee máqannaadeedaana ánaasee moómoo márufanoo sía misá dadaaqinai Sidoona máqa maaqaki Sareefata máqusaki máru ánaamuru adeedaana anaaseená kai Ánutufa Eeriaana aqiqoofanoo dadaaqinai, ²⁷ Ánutuna tamummáqara fasiqa Eerisaafa máru aukuaana narí máqannaasa Isaraee máqa maaqaki károora nárí márusa moómoo máriqau, Eerisaafa sía misá károora taikannisanau, ánaamurua Siria máqusanaasa úriqararana áuqu Naamana miná károora kai taikamaqánau. Ínnee qiníara sía tamummáqara fasiqa fee qímariafanoo qiníara níkoofee máriafanoo qinée faqa miqí kai íqa qeeqá maqúsanaasa ínni sía amana dadaaqianáura.

²⁸⁻³⁰ Misá Nasareetee máqusai amaana máqaki márusa mi-ufána iriséeqa áanoomasee Yísuna rarisámammaree Nasareetee máru áaqanasaa áfiqeeqa rarisaqá óoruree ámeemai áquaneerufanoo kúquani fee qímasoofanoo Yísufa misá qámbaraana káqi fíqareenoo narí saikái finau.

Kapeeranaumma máqusai faiqí aundurákinaa áfaanna aqíqanau.

(Mareekoo 1:21-28)

³¹ Yísufa Kariree máqa maaqaki Kapeeranauma máqusai óoqureenoo Sariríqasaa amaana máqaki faiqí ánaasee Ánutunara naamúaqinai. ³² Miná ufa írimariasaa miná ufara náaquqanau, mifá narí Ánutufara foora máridanoo qímannimufaqa dóo tautíqa minára nídinai. ³³ Qímannimi marúfanoo mi-amaana maqánaki faiqí moo kásau afaanna aunduráki márufa Yísuna ufa irisée firaa kari fáaqa rúmasee qímaminoo qinai. ³⁴ Óo Yísufa Nasareetee máqusanaafa anée nánaree maasá soodáa qídanee, maasá daru taikáraree ánidanee qinée aníara

írídaqa anée Ánutuna náaquqara ufa máree márianafa máriananoo. ³⁵ Yísufa iriséenoo amambainá qímaseenoo qinau, anée ufaséenana mi-fasiqána aundurákiqari ráudamaki sée fua, miqí qufanoo mi-afaannáfa aiqámausa nífusaa mi-fasiqána maqásaa máfi áqusee sandéenoo sía aupúrarana áminau. ³⁶ Aiqámausa miná qáfeeqa tautúmasee narí qímami narí qímami qíqa qiqau, maa-fasiqána ufa nána ufa fee máridanoo narí Ánutufara foora afeekufannái káasau afaanna qímannimifaqa eedóo kai qímasee ráudee sandáafanoo náaquqaidanoo. ³⁷ Miqóoqari mi-ufána múnuqi míniqi ufanóo aiqámai dáraaninau.

Yísufa óosana óosana aurirana andeeqánnisanau.

(Mataioo 8:14-17; Mareekoo 1:29-34)

³⁸ Yísufa amaana máqakiqari ráudamaki Simoona máaqaki kéeqanau. (Simoonafa Yísuna ufa írira fasiqa miná faqa nímarufa márinau.) Simoona miná áiraamaku ánaasee aurí marufanoo afaaqa firaagóo idídímarufaqa minára Yísuna qímamiqau. ³⁹ Mifá iriséenoo miná qaarí aaqá óonureenoo mi-auriránara qáoo qufanoo taikóofanoo mi-anaaseefá aaqee fíndifinoo nárana deedaqamásee níminau.

⁴⁰ Súani afu kéeqoofanoo asooáa asooáa ímarufaqa mi-maqusánaasa náriqa níqoondiuqa auríra fasiqa anaaseeuqa máraida mínisee márufanoo Yísufa ásauku aiqámausa nifaaqái quqásoofanoo aurírafa taikánau.

⁴¹ Áfaannauqa faqa niqíqée márufafa moómoosa naunduráindari ráudamaki fáaqana faqa sandáidaqa qiqau, anée Ánutuna ámaaku máriananoo fee qufanoo Yísufa miqóoqari qáoo qínoo sía ufa qiaqée qinau, mi-afaannáusa Yísuna Ánutuna ásauku mundírafa márúnara írímarsa márúnara, minára mifá misá nimambainá qinau, ínnee ufaséeqa qufaqa misá sandámamifiqau.

*Yísufa Yudeeaa máqa maaqai qímanniminoo ninau.
(Mareekoo 1:35-39)*

⁴² Mi-eendánaki Yísufa faiqée iqáqoofanoo kanánaana mi-maqusánakiqari fíndimaqee faiqí sía márunnai Ánutu finnái innaaru qírara finau, faiqí ánaasee fíndifi minára yái fee fínoo fee qímasee randámaree óonu paqúrimasee sía moosáa fúannee qufanoo Yísufa qímanniminoo qinau. ⁴³ Qinée Ánutuna innaarúna ququsakinaa fasaasa ufa sía maaqóo kai qímannimirara, Ánutufa qiníara aiqámai qímannímiannee qímasee diqiqámaqoosa márídaqa. ⁴⁴ Miqí qímaseenoo mifá Yudeeaa máqa maaqai óoqureenoo aiqáma máqusakiaqa fífainidanoo Ánutuna quqúsara qímannimi marínau.

5

*Yísufa narí indaarúqaa faiqi námu nifiqanau.
(Mataioo 4:18-22; Mareekoo 1:16-20)*

¹ Moo kári Yísufa Keeneesareeta fárumma áfainni kikiqinoo márídanoo Ánutuna ufa qímannimi marúfaqa faiqí ánaasee moómoosa anirée írirara narí futeeqée narí futeeqée ímaríqau, ²⁻³ Noodáanna réemaru fasiqaqanda náriqa noodáanna réemaru kanúqaqanda máfi nammári áfainni quqásee náriqa pateeuqá máreeqa moosáa óonu márídaqa akuní maríqau, Yísufa faiqí ánaasee moómoosa níqafaidanoo kanúqa qáfamaseenoo Simoon-aindiki akarámafinoo qímamufaqa káqi kaaqóo afeeqóofanoo nammári ámuqusaa óonuroofanoo Yísufa minakí óoqumarifinoo faiqí ánaasee aiqámausa miná óorinni ani usufufanoo naamúa qímarinau.

⁴ Ufa qímannimi taikáseenoo Yísufa Simoona qímaminoo qinau, kanúqa máree farúmmaki óonuree pateeuqá rámasee noodáanna umbaqía. ⁵ Miqí qufanoo Simoonafa qinoo akasáa maasá úriqararafa,

maasá maqee éendaki nammáriki patee moómoo kari rámassee sía uqanna moodáa noodáanna máreeqa anée qíannanara kaifáa raanáura. ⁶ Misá náriqa pateeuqá nammáriki rámasoofanoo noodáanna moómoo mipateeuqánaki umbíqafinoo pateeuqá rakéekaa inau. ⁷ Miqúfaqa misá qáfeeqa moo kánuqaki márusara nísauku áqufafa misá anirée dadaaqíqa noodáanna maréeqee kanúqaki umbíqasoofanoo kanúqaqara faqa nammáriki ukúqnaaqaa ímariqau. ⁸ Simoona moo áuqu Peetooroofa miná qáfamasee Yísunara rufíeenoo miná óorinni aqoori sáunarafinoo qinau, óo karaambáíqa sía qiní faqa mária qinée mandáinaina máree marúnausa márídaqa. ⁹ Yoohaneefa faqa Yameesafa faqa miqandá Seebeedeena ámaakuqara miqandá Simoona dadaaqídaqa noodáanna réemaruqanda márídaqa noodáanna moómoo rámasoona qáfoofanoo náaquqanau. ¹⁰ Náaquqoofanoo Yísufa Simoona qímaminau, anée sía rufíaa maaqóoqari anée sía noodáanna réemarinnaranoo anée faiqí ánaasee kai Ánutuna quqúsaki pateeuqákiara foora mara quqée márinnaranoo. ¹¹ Miqóoqari misá náriqa kanúqa rarisámeeqee áfainni quqásee náriqa noodáanna saika máree marúna aiqáma ainaina minnísee Yísuna faqa fiqau.

Yísufa károora árimaru fasiqana andeeqánau.

(Mataioo 8:1-4; Mareekoo 1:40-45)

¹² Moo kári Yísufa moo máqusai márufanoo károora aiqáma afaaqai árimaru fasiqafa moó fannoo aniréenoo maqásaa áqufinoo irámmirinoo qinau, óo maa-fasiqa aní áidirafa qínana amaná anée qiní károora rukáqimaqeennaranoo. ¹³ Yísufa iriséenoo narí ásauku uqéerasee minásaa mundúseenoo qinau, Eeóo qiní írirafa aní dadaaqírarée qídaqa, dóo rukáfinana mária qufanoo aaqee kái miná károora rukáfinau. ¹⁴ Yísufa

mi-fasiqána amambainá qímaseenoo qinau, anée sía maa-ainainnára moóna qímamia andeeqásee amaana máqaki aanáiqikirana aaqá óonu ráinanoo mifá aní afaaqa aikuqumáseenoo aníara ánúkanoo máriaanoo qíannoo, miqí qínana anée károora nárimarisa taikárausa aandáu tatúfirana Mooseena sándufamau fídana Ánutuna suqámia, miqímasainaqa aiqámausa aní ánúkarana qáfamasee sía aníara eeráirifaranoo. ¹⁵ Minára Yísuna afeeka áufakiana sía taikánau, firaaqóo fifainufaqa faiqí ánaasee moómoosa suqú maree Yísufunnai aniréeqa miná ufa írufanoo misá aurírafa taikáanifeera ániqau. ¹⁶ Yísufa moodáakari moodáakari faiqí sía máruqoo óonureenoo Ánutunara kísaaqasaa innaaru qímarinau.

*Yísufa áiku ásauku pipisaaqá úsirana andeeqánau.
(Mataioo 9:1-8; Mareekoo 2:1-12)*

¹⁷ Moo fáasaana Yísuna moo máaqaki máridanoo faiqí ánaasee Ánutunara naamúaqida márufanoo Fari-sai ámaana ufa qímarusa faqa Mooseena sándufasaa rakísirausa faqa mi-maqánaki óoqu marifíqa írimariqau, Kariree máqa maaqakiqari faqa Yudeeaa máqa maaqak-iqari faqa Yeerusaree máqusaindari faqa moómoosa ani márídaqa íri maríqau. Aurírana taikara afeeka karaambaiqa Ánutufinnaindari Yísunasaa márufanoo aurúsa andeeqánnimaqee marínau. ¹⁸⁻¹⁹ Yísufa máaqaki qíman-nimí marúfaqa faiqí ánaasee akaqáusa nári niqoón-nana áiku ásauku pipisaaqá qusírana qaindúsu maree anirée máaqaki kéeqafi Yísuna aaqá quqáraree qí-masee qáfoofanoo faiqí ánaasee moómoosa ititáfufaqa sía amanaikíqa, quándaki naammaráaqa akarámafufaqa namúdi rainásee mi-fasiqána narí qaindásaa quqásee sánda quiqa quiqa ufanoo máaqaki faiqí ánaasee qám-baana Yísuna aaqá quqáqau.

²⁰ Yísufa misá írirana narísaa firaaqóo mundúnara iriséenoo mi-pipisaaqa qusira fasiqána qímaminoo qinau, qiní qíqoondi aní mandáinaina numoo dóo minnáisaidaqa. ²¹ Miqí qufaqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Farisai amaana ufa qímarusa faqa náriqa naunduráindari kai qídaqa qiqau, maa-fifau fasiqáfa únnaqi másaidanoo narí ufannoo Ánutuna ámaaqa máqaidanoo faiqí sía amana mooná mandáinaina numoo taikárana amana máridanoo Ánutufa kai amaná miqíannoo. ²² Yísufa misá naunduráindaraa ufa iriséenoo qímanniminoo qinau, ínnee náqi fee qifaqee mi-mandirirána ínneeqa naunduráki íridee. ²³⁻²⁴ Qinée maa-fasiqánara aní mandáinaina numoo minnáisaidée qúnnana ínnee qiníara sía amanaikíaanoo fee qídee qinée faiqí nímaaku maa-maqánasaa márídaqa faiqí áaqarana akiaqara minínnisara afeeka faqaasa márúnausa márínara maa-firaa afeeka ainainannái kooroománnimaqáanaura qinée maa-fasiqánara aneenná qaindásaqari fíndifinana mi-qaindána máree ámaaqa fúa qíananoo miqínaqa qiní mandáinaina numoo minnáisara afeeka qáfeefara. Miqí qímannimiseenoo quándaki mi-aiku asauku kuqirána qímaminoo qinau. Dóo fíndifi aneenná qaarí máreenana ámaaqa fúa. ²⁵ Miqí qufanoo mi-fasiqáfa fíndifinoo aiqámausa nífusaa narí faiqée marú qaarina máreenoo Ánutunara dúfi dúfi qímammareenoo ámaaqa finau.

²⁶ Aiqaámausa minakí márusa miná qáfamasee firaaqóo tautíqa maaqí qímasee Ánutuna asasiqau, maqee fáasaana maasá maa-fasiqána qáfaunanoo nifaaqa qumooqúkínoo.

Yísufa Reefina áfiqanau.

(Mataioo 9:9-13; Mareekoo 2:13-17)

²⁷⁻²⁸ Miqóoqari Yísufa ráudamaki moosáa fídanoo Roomma máqannaa kiapana takísa munnimma máree

marú kuskusáfa miná áuqu Reefina amaráfa narí oopísaki márufanoo Yísufa miná qáfamaseenoo qímaminoo qinau, anirée qiní faqa fúa qufanoo Reefifa fíndifinoo aiqáma ainaina minníseenoo miná faqa finau.

²⁹ Moo kári Reefifa Yísuna nárana suúqamiraree qímaseenoo Yísuna faqa narí aqoónausa takísa munnimma máree marúsa faqa faiqí ánaasee akaqáusa faqa náaramasoofoqa miná máaqaki aniréeqa firaa qoomaqa sakasée née máriqau. ³⁰ Néemarufanoo Farisai amaana ufa qímarusa faqa nári niqoónausa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Yísuna faiqi námu níqíqa qiqau, ínnee nánaree úmmuara takisa munnimma máree maríasa faqa mandá óosana máree maríasa faqa nárana nammári náidee, nisaurúqa. ³¹ Yísufa miná iriséenoo qímannimino qinau, ámiqimaria fasiqa anaaseesa sía tutáqafinnai fídaqa, aurímariasa kai tutáqafinnai fídaqa. ³² Qinée sía ámiqimaria fasiqa ánaasesara náriqa mandáinaina minnísee Ánutufinnai ubeekaaqéera qumu márídaqa, ínnee mandá fasiqa ánaasee fee qímasee nífaqee maríasa misára kai Ánutufinnai ubeekaaqéera náarararee qímasee qinée qúmuafanausa márídaqa.

Náararee marú innaaruqíra oosanara iraqau.

(Mataioo 9:14-17; Mareekoo 2:18-22)

³³ Akaqáusa Yísuna qímamiqa qiqau, Yoothaneefa nammári nímimaruna ufa írimariasa moómoo kari nárana márídano miná minnísee náarara innaaru qídaqa, Farisai ámaana ufa qímariasa misá ufa írimariasa faqa miqídaqa aní ufa írimariasa sía uqanna miqídaqa, nárana nammári náida márídaqa. ³⁴ Yísufa iriséenoo qímannimino, mánaaqa amundára qoomaqaki suqímaria fasiqa anaasesara náarara máriaqee qífaqa sía aní ufa írifaranoo amundára fasiqa márínara qoomáqa sakasée neefáranoo. ³⁵ Misá mi-anaaseená afaaqi qiní rumbámaree

múnu darusáifaqa mi-karí kúqaa nímuqusa mandáiki-naqa nárana minnísee nárara innaaru qifáranoo. (Yísufa narí kúquaninnanara mánaaqa amundárana afaaqi kíkíqa úsinau. Yísufa narí kúqinanoo miná faiqi námu nímuqusa mandáikinaqa nárara márídaqa innaaru qifáranoo fee qinau.)

³⁶ Yísufa moo qúandara ufa qímanniminau, faiqí náuraa siuta akunírara sía amana fúka qamunnasaaqaraa ati anaqísee minásaa akunúannoo miqínanoo náuraa qamunna faqa fúka qamunna faqa mandáikiandoora, miná náuraa qamunna márídanoo minnísaa. (Náuraa qamunnara Yísufa Mooseena sándufara miná kíkíqa ususée qímanniminau. Fúka qamunnara narí fúka ufara qinau.)

³⁷ (Yísufa maqásaa máru aukuana misá uáinna nammari tatisée aandáu apatannai áuqira taquki adíasee kísaaqasaa maqáki quqásoofanoo márínau. Marikínoo ámiqinoo márufaqa miná mara máree maqee maqee néemariqau. Uáinna nammari misá maqee maqee née marú nammarifa márínau. Mifá aandáu apatannai áuqira taquara qufaqa, maasá qeeqá ufakíqari táqu uqannee qídaqa.)

Yísufa minára iriséeno quandára ufa moó qímanniminau, faiqí fúka nammari sía amana náuraa taquki adíaannoo, rukámufinanoo aiqáma nammari rairaa íandoora.

³⁸ Fúka nammari fúka taquki adíainanoo amanaikíannoo. ³⁹ Faiqí náuraa uainna nammari námasee sía amana fúka uainna nammari náannoo. (Yísufa faiqí ánaaseera Mooseena sándufa óoqeenaa uainnara foora miná akoofása máríafaqa qiní ufa fúka uainnara foora máríafaqa níkoqeefáranoo.) Óoqeenana adíafaairafa úriqaranoo márídanoo fúka adíafaairafa órudupinoo márídanoo.

6

*Amaanasáa sakuma ruqóosoo ufa.
(Mataioo 12:1-8; Mareekoo 2:23-28)*

¹ Moo kári Yuda máqannaasa Sariríqa amaanasáa Yísufa narí faiqi námufaqa maqúsamau nídanoo sakuma úmmaqiranaki fímarufaqa miná faiqi námú sakuma ruqóosasee rafárisaidaqa néemariqau. ²⁻⁴ Farisai ámaana ufa írimarusa márídaqa níqafeeqa níqidaqa qímannimiqau, ínnee nánaree Mooseena sándufa rukíaidee maasá amaana Sariríqasaa aináinidee qufanoo Yísufa qímannimino qinau. Ínnee sía fee karaambáiqu Dafidína óosana írídee mifá áararofanoo Mooseena sándufa rukíasee Ánutuna náaquqara amaana máqaki kéeqafino Ánutuna ámaqee máru féemuna mara námaseenoo narí faiqi námufaqa akaqána máree múqu níminau, Mooseena sándufaki mi-feemúnara káqi qeesa sía naaqée qídanoo aanáiqikirausa kai naaqée qu feemufa márínau. ⁵ Yísufa misá qímannimino qinau, qinée faiqí nímaaku uqanna amaana fáasaana faqa miná sándufáuqa faqa miná úriqararausa márídaqa. Qinée qeeqá faiqi námudara sakuma ruqóosa naaqée qána amaná misá neefáranoo.

Yísufa ásauku pipisaaqá usirana amaanasaa andeeqóo ufafa.

(Mataioo 12:9-14; Mareekoo 3:1-6)

⁶ Moo kári Isaraee máqannaasa Sariríqa amaanasáa faasaana moo máqusai amaana máqaki kéeqafi Ánutuna ufa qímannimi márufanoo faiqí moo ásauku uqannai ásauku káraaduqarafa faiqí ánaasee faqa márídanoo Yísuna ufa írimarínau. ⁷ Mooseena sándufasaa rakísirausa faqa Farisai ámaana ufa qímariasa faqa misá faqa márídaqa Yísuna árirara aiqúqí maríqau, mi-fasiqána

ásauku káraaduqarana andeeqásainaqa Mooseena sánd-
ufa rukíasee saikídanoo fee qímasee unéemaana qímasee
miná rumbárara qímarufanoo.

⁸ Yísufa misá naundurákinaa mandá irirana
iriséenoo mi-asauku karaaduqarána áaramaseenoo
qinau, anée fíndifi maí anirée aiqámausa nífusaa
kikíqia qufanoo miqímminau. ⁹ Kikíqia máfufanoo
Yísufa misá qímanniminau, qinée moodáa ainainara
ínni irámmirianaara, ínnisaimbaqa sándufa Sariríqá
amaanara náqi fee qídanoo, maasára faiqí dadaaqiaqée
qídanoo fee faiqí kurídiaqee qídanoo fee, maasá faiqí
máriaqeera asumu mara nímaqaanauree faiqí sía
máriaqeera náru taikánnimaqaanauree. ¹⁰ Miqí qímasee
Yísufa aiqámausa nífuki nífuki ídanoo mi-fasiqána ásauku
káraaduqarana qímaminoo qinau, anée aneenná ásauku
úqua qufanoo mi-fasiqáfa miqúfanoo miná ásauku
ámiquinau. ¹¹ Ámiqufanoo farisai amaana ufa qímarusa
faqa Mooseena sándufa írimarusa faqa firaaqóo áanoo
qímasee Yísuna unéemaana qímasee áriranara randáqau.

*Yísufa qíkunni ooqu qaara marasée fasiqa nífiqanau.
(Mataioo 10:1-4; Mareekoo 3:13-19)*

¹² Mi-fasannái Yísufa innaaru qírara ámuuqu ná-
musa óoruree mi-eendánaki innaaru sáika ímarufanoo
iqáqanau. ¹³ Iqáqoofanoo misáki rusandeesámumasee
(12) qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée
fasiqa nífiqaseenoo misá núqu niqíqára fasiqauqee qinau.
¹⁴ Misá núqu moo Símoonafa moo áuqu Peetooroofa faqa
miná ákaqa Andurufa faqa Yameesafa faqa Yoohaneefa
faqa Firipifa faqa Baratooroomeeufa faqa, ¹⁵ Mataioofa
faqa Toomasifa faqa moó Yameesafa Arafaiusana ámaaku
faqa Simoona amaráfa káaqa nári kaamánnara rímarufa

faqa Yudasina amaráfa Yameesana ámaaku faqa moo Yú-dasifa ¹⁶ Keerioota máqusaindaraafa kásooqaqee Yísuna uqeeqáaninafa faqa máriqau.

Faiqí ánaasee moómoosa Yísuna áfaqee fiqau.

(Mataioo 4:23-25)

¹⁷ Yísufa misá nífiqa quqáseenoo niqiqára fásiquaqee qímaseenoo miná ufa írimarusa moómoosa faqa ámuuqu námusaaqari qumuréenoo afaásai márufaqa faiqí ánaasee moómoosa ani máriqau. ¹⁸ Yísuna ufa íriananoo aurírafa taikáanifee qímasee Yudeeaa máqa maaqaindari faqa Yeerusaree máqusaindari faqa Tíree máqusaindari faqa Sidoona máqusaindari faqa moómoosa anirée usufufanoo Yísufa ufa qímannimidanoo aurírana taikánnisee marínau. Fáafasaaqa naundurái márúsauqa aniroofanoo áfaqa níseemarinau. ¹⁹ Ánutuna afeeka fannoo Yísuna afaaqaindari fídanoo faiqí ánaasee andeeqánnísee márufaqa aiqámausa nísaukunnai Yísuna afaaqa áuqama-soofanoo aurírafa taikánau.

Yísufa asasírana óosana uqannifiqanau.

(Mataioo 5:1-12)

²⁰ Yísufa narí faiqi námu níndafamásee qímanniminoo qínau.

Ínnee kudimárisa Ánutufa firaa asasirana ínni nímidanoo Ánutuna innaarúna ququsa ínnindi márídanoommi.

²¹ Ínnee maqéé aandaroo narí marísa Ánutufa asasírana ínni nímidanoo Ánutufa ínni nímuuquirana nímiannoommi.

Ínnee maqee ikiráqee maríasa Ánutufa firaa asasírana nímidanoo, Ánutufa naanaidara qírana ínni nímiannoo.

²² Faiqí akaqáusa faiqí nímaaku uqanna qínísaara ínniara fídiaqaa íqa nífeeqéeqa aasaandaana úfa faqa

óosana óosana mandá ufauqa faqa ínni qíma nímifanoo Ánutufa firaa asasirana ínni nímiannoommi.

²³ Misá miqímmannímiqáifaqa ínnee minára asasammáseeqa idí ráidaqa nasuríafa, miná ákiaqara innaarúnai firaa qumiasana ínnindi afeedíranaki máridanoommi, maasá qikeekú qikaakú óoqai máru tamummaqara fasiqara mi-manda oosanná nímiiusa maqee faqa miqí kai íqa ínni faqa nímifaranoo.

Yísufa nóori runíra oosanara qinau.

²⁴ Ínnee maqee qumíasana faqaasa máriasa ínni aupúrarafa firaafá máriannoo, ínnee adíafaaira márirafa dóo áiqaráannoo.

²⁵ Ínnee maqee nímuaqu ímariasa ínni aupúrarafa firaafá máriannoo, ínni aandaroo náruannoo, ínnee maqee naanaidara qímariasa ínni aupúrarafa firaafá máriannoo, ínnee nóori runírafa faqa qikífaafau qírafa faqa máriannoo.

²⁶ Faiqí ánaasee aiqámausa ínni ámiqi ámiqira ufa qímannimi maríasa faqa nimooqí máriasa faqa ínni aupúrarana firaaná Ánutufa nímiannoo óoqai maasá qikeekú qikaakú únnaqira tamummáqara fasiqauqara miqí kai ídaqa nimooqímarufanoo Ánutufa aupúrarana níminau.

Yísufa íneeqa namuqáara nímuqusinaqa ruaqa.

(Mataioo 5:38-48; 7:12)

²⁷ Ínnee qiní ufa írimariasa qímannimidaqa ínnee íneeqa namuqáara nímuqusi márinaqa misára ruaqa, ínniara níkoqee maríasa ámiqimmasee misára ámiqi ámiqimmannímaqaqa. ²⁸ Ínni níqurree maríasa misá nimooqíra ufa qímannimiaqa ínni mandáikamma nímaqee maríasara Ánutufa idaaqamánísaanifeera innaaru qiaqa. ²⁹ Moó fannoo aní aapaasa árinana dínni faqa

quandásainanoo áruani, faiqí moó fannoo aní sakéta máree fínana siúta faqa miná ámia, ³⁰ Faiqí moó fannoo nána ainainaree aní irámirinana anée miná ámia, moó fannoo aní aináina úmmuaramámáree fínana sía kafáa óonu máraa. ³¹ Anée nána óosanaree ádidanoo fee faiqí ánaasee aní ámifaree, anée ámiqira oosana kai qímiaqee qímariananoo. Dóo anée náaree misá aní ámira ádira óosana kai faiqí ánaasee maqee maqee káqi nímia.

³² Faiqí ánaasee aníara áidimariasara kai nídinanoo nánaree fifau Ánutunara miná ákiaqara qiní qímiannoo fee, sía aní ámiannoo mandá óosana máree maríasa naanna réemariananoo misá miqímmidaqa naríara naríara nídidanoo. ³³ Aní ámiqi ámiqi ímariasara kai ámiqi ámiqinanoo Ánutufa miná ákiaqara sía aní ámiannoo, mandá óosana máree maríasa naanna réemariananoo misá miqí kai ídaqa naríara naríara ámiqi ámiqidaqa. ³⁴ Aní ámimariasara kai aináina níminnanoo Ánutufa miná ákiaqara sía aní ámiannoo, anée miqínana sía manda óosana máree maríasa úrinnaaqa réennaranoo misá kásooqaqee miná ákiaqara miná amana kai qímiaqee qímasee níminnaranoo. ³⁵ Ínnee sía misá naanna raaqa, ínneeqa namuqáara nímuqusi marinaqa misá ámiqimmannímaqaqa úfaasu ainainara innaaru qímariasa nimiséeqa sía miná ákiaqara nífu máqaaqa ínnee miqídaqa firaa uriqarara Ánutuna faiqi námu márifaranoo miná ákiaqara firaa qumiasana Ánutufa ínni nímaqaannoo. Ánutufa miqí marífa mandá oosana máree maríasa faqa minára auní maríasa faqa ámiqi ámiqimmánnimaqee marífa máridanoo, ínnee miná aanna raaqa. ³⁶ Ínni níkoofa aiqámausara ámuqusi marifanoo nífauaidanoo ínnee faqa miqí kai íqa faiqí ánaaseera nímuqusinaqa nífauaaqa.

*Yísufa nímuqusiranara faqa áfaariranara faqa qinau.
(Mataioo 7:1-5)*

³⁷ Ínnee níqoónausa sía níqurara ufa nímiaqa miqífanoo Ánutufa ínni faqa sía níquraraannoo, ínneeqa níqoónausa kaukaata sía qímannímaqaqa miqífanoo Ánutufa ínniara faqa sía kaukaata qíannoo, ínnee ínneeqa níqoónausa ínni mandáikamma nímaqee maríana minnísaiifanoo Ánutufa ínnindi faqa minnísannoo. ³⁸ Ínnee faiqí ánaasee káqi nímiifanoo Ánutufa ínni faqa káqi nímiannoo, mifá firaqóo qumbiqásee rairaamásee ínni nímiannoo, ínnee faiqí ánaasee níminnandée kai máseenoo Ánutufa ínni faqa nímiannoo. Anée faiqí ánaasee nímira oosana Ánutufa qáfamasee mi-nimira oosanamaú kai ínni nímiannoo.

³⁹ Yísufa quandára ufa moó máaqa qímasee faiqí ánaasee qímannimínoo, áfu dimbárafá sía amana aqoónnana áfu dimbárana ásaadakinoo aaná fúannoo, áfíqee fuani ínnana aiqámaqara madikakí áqufifaranoo.

⁴⁰ Ákara máqaki kéeqemari kumaaraafa sía amana narí uqafíqee marína úraaqaráannoo, ákara maaqaki kéeqarafa taikáseenoo mi-karí narí uqafíqemari fasiqana amanasáa máriannoo.

⁴¹ Yísufa káqi qímannimidanoo qinau, anée nánaree aneenná ákaqaafasaa áfuki mári saqari araira márifanee ufa qídane. Mee aní áfuki múduka saqari akatia márinara anée sía íridanee. ⁴² Anée náqimásee aneenná ákaqaafasaa maí aniráinaqa mee aní áfuki saqári arai márina maráqunaáree qídane, aní áfuki múduka saqari akatia máridanoo anée níkaru qímarianafa aneenná áfuki náaree firaa saqari akatia márina maráquseenana andeeqásee áfu máqeenana aneenná ákaqaafasaa áfuki káqikaa saqari arai márina mara áqua. (Ínnee sía moó fannoo mandá ainaina márainaga áquraraaqa maqásaa fasiqa

ánaasee aiqámausa ínnisaimbaqaindi firaa saqari akatiara foora máridanoo.)

Yísufa andeeqára oosanara saqári qaqama kíkíqa úsinau.
(Mataioo 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Ámiqira saqari fannoo sía mandá qaqama íraannoo, kafáa miná dínni mandá saqari fannoo sía ámiqira qaqama íraannoo. ⁴⁴ Saqári qaqama fannoo saqári óosanara koorooínana anée írinnaranoo aiqáma saqari qaqama irafínoo óosanara koorooídanoo. Anée náqi fee másee réereeroondaana sándasaaqaraana faafísa qaqama tiqínnaree sía minásaa íraannoo. Kaifáa náqi fee másee kaakúna sándasaa kamúkamuna qaqama tiqínnaree sía minásaa íraannoo. ⁴⁵ Faiqí faqa saqári faqa moodáa kari-daqa ámiqira fasiqa fannoo narí ámuqusakinaa ámiqira afeedíranakiqari ámiqira ufa qímannimiannoo, mandá fasiqa fannoo narí mandámuqusa afeedíranakinaana mandá ufa qímannimiannoo, faiqí narí ámuqusakimári ainainará kai ufa qídanoo.

Yísufa narí ufamau fimarusara máaqa kíkíqa úsinau.
(Mataioo 7:24-27)

⁴⁶⁻⁴⁷ Ínnee nánaree qiní Yísunara karaambáiqee karaambáiqee qídaqa qiní ufa sía írída fee, faiqí moó fannoo qinée márúnannai aniréeno qiní ufa írimarifa miná óosana maaqímminoo marída. ⁴⁸ Mi-fasiqáfa máaqa akoona fooqáafa máridanoo, mi-fasiqáfa maqá ámiqimasee meemaqóo indufúseenoo faakána óonisaa mundúseenoo minásaa máaqa afeekaikámasee usakánau, nammári áufinoo mi-maaqána árufanoo sía kásinau, faakána ámiqimasee afeekaíkinoo márínau. ⁴⁹ Faiqí moó fannoo qiní ufa iriséeno mimaú sía fínafa moo máqa ákoofara foo máridanoo mi-furufarira fasiqáfa aandá maqasaa máaqa usakéeno sía faakána afeekaíkinau,

nammári áufinoo mi-maqána árufanoo rafáuraki maqásaa áqufinoo firaaqóo kúrusinau.

7

Saidéena aináinira faiqi Yísufa andeeqánau.

(Mataioo 8:5-13)

¹ Yísufa mi-ufáusa aiqáma faiqí ánaasee qímannimiseenoo fíndimaqee Kapeeranaumma máqusai finau. ² Óoquroofanoo Roomma máqannaa sundíauqa úriqararana aináinira fasiqa káaqa áidi marú fasiqafa kúqira aurira aurímarinau. ³ Sundía úriqararafa Yísufa ánunara iriséenoo Yuda máqannaa úriqararausa niqiqéenoo qináu. ⁴⁻⁵ Ínnee óonuree Yísuna irámiriaqa mifá amanée maí anirée qiní aináinira fasiqa andeeqáannoo fee qufaqa misá Yísufinnai óonuree reendeenámasee fuki faakí qiqau, maasá diqiqáifasiqa Roomma máqannaa fasiqa káaqa maasá Yuda máqannaara rímarifa amaana máqa maasá usakáqímufa aní dadaaqírana amana márifa amanée dadaaqinnáree.

⁶⁻⁷ Yísufa misá ufa iriséenoo eedóo qímaseenoo misá faqa sundía máaqai finau, aatáta fífiufanoo máaqa adeedí rámasoofanoo mi-fasiqáfa narí áqoondiuga niqiqéenoo qináu, ínnee óonuree maaqí qímasee Yísuna qímami-aqa, óo úriqararafa anée fífau áiku rúrina maí áni maríananoo, nánaree anée firaa úriqararafa maí anirée qiní mandá máaqaki kéeqafinaqa qisaurúanoora, qinée aní áfusaa fíranara faqa sía amanaikídaqa qinée óorudupirausa márídaqa. ⁸ Qiní úriqarara sundiauga moómoosa márifaqa qinée misá nímeemaanai márídaqa misá ufamáu fídaqa, qiní qímeemaanai moómoo sundiauga faqa márifaqa qinée moonára fúannee qúnanoo fidanoo moonára ániannee qúnanoo ánidanoo

qeeqá aináinira fasiqara maa-ainainná áuqaa qúnanoo áuqaidanoo, anée Yísufa úriqararafa máriananoo anée miqóoqari kai aurírafa taikáannee qínanoo qiní aináinira fasiqa fannoo fíndifuani. ⁹ Misá mi-ufána Yísuna qí-mamufanoo tautúmaseenoo faiqí ánaasee moómoosa miná faqa ánusa quándaki qímanniminau. Maa-Roomma maqanna fafiqáfa firaaqóo qiní saqárikidanoo Isaraee máqanna qeeqá máqannaasa maqúsa maqusa nídaqa sía miqíra ámiqira fasiqa qáfeeqa, ánaamuru máridanoommi. ¹⁰ Miqí qufaqa misáúqaindi niqiqoosa anirandée náriqa úriqararana máaqaki kéeqafi qáfoofanoo mi-fasiqána aináinira fasiqa fíndifinoo ámiqimasee márinau.

Yísufa adeedaana ánaasee ámaaku kúqirana kinaana mara fíndifinau.

¹¹⁻¹² Marikínoo Yísufa moo máqusai miná áuqu Nainna máqusai narí faiqi námufaqa faiqí ánaasee moómoosa miná faqa finau, maqúsa naambeéqai óonuree qá-foofaqa mi-maqusánaasa faiqí kúqirana qaindúsu máree ákunderara ikífáafauna faqa ániqau, adeedaana ánaasee ámaaku moodáa márufa kuqufufaqa faiqí ánaasee moómoosa faqa miná ánoofa faqa ákunderara máree ánu-fanoo Yísufa níqafóofanoo firaaqóo ámuqusufanoo miná ánoona qímaminóo qinau. Sía ikíraqaaqee qímaseenoo ásaukunoo óonu mi-qaindána áuqoofaqa máree ániusa kásoomáfufanoo Yísufa kúqira kumaaraa qímaminau. ¹³ Óo maa-kumaaraa qinée aní qímamidaqa dóo fíndifua qufanoo mi-kuqira kumaaraafa rútaqinoo fíndifinoo ufa qinau. ¹⁴⁻¹⁶ Yísufa miná áfiqamareenoo narí ánoofinnai múnaisóofaqa faiqí ánaasee firaaqóo náaquqoofaqa Ánutuna amooqídaqa qiqau. Úriqarara tamummaqara fasiqa dóo maasáki akoqóo kooroomáfinoo máridanoo fee

qufaqa akaqáusa maaqí qiqau. Ánutufa dóo narí máqannaasa óoqai qímaqoo dádaaqáinanafa dóo ani máridanoo. ¹⁷ Mi-ufána Yísuna áufakiana fannoo miqóoqari Yudeeaa máqa maaqaki máriasaki faqa miná átiqara máriasaki faqa fffaininau.

Nammári nímimaru Yoohaneena faiqi námu Yísuna irám-miriqau.

(Mataioo 11:2-19)

¹⁸ Yoohaneefa nammári nímimaruna faiqi námu Yísuna náaquqara áufakiana Yoohaneena qímamufanoo iriséenoo narí aináinira faiqi qaaraqánda náaramasee qímannimino qinau. ¹⁹ Ínneeqara karaambáiqinnai óonuree maaqí qímasee irámiriaqa Qinée ánianínnanara qíafanafa anée mifée máridanee moonáree rakísianauree, miqí qímasee qímannimisee niqiqoofaqa miqandá Yísufinnai óonuree irámiriqa qiqau. ²⁰⁻²¹ Yoohaneefa nammári nímimarufa maasá diqiqaiifaqa aní iráidaqa mifá ásauku mundírafa ániannoommifoo qímaqoofa anée mifée máridanee moonáree maasá rakísianauree qufanoo, Yísufa mikarí faiqí ánaasee moómoosa aurímarusa faqa óosana óosana teeroo máree marúsa faqa fáafasaaqa naundurái márusa faqa nífu dimbárausa faqa andeeqánníseenoo Yoohaneena faiqiqára qímannimino qinau. ²² Ínneeqara Yoohaneefinnai anirandée óonuree maqee maaqóo qáfaida mária ainaina qinée Yísusa áuqaunnanara qímamiaqa, nífu dimbárausa maqánníseeqa níku eendírausa andeeqánnisaunaqa nídaqa karoora nárimarisa rukánníseeqa náaqoo aunírausa ruiqánníseeqa kúqirausa fíndifumánníseeqa, kudi fásiqá anaaseeuqa ámiqira fasaasa ufa innaarúnaira qímannimiqa mi-ainainásara óonuree aiqáma Yoohaneena qímamifanoo mifá qiníara íriannoo, óoqai

ániraree qímaqoosa dóo misámma ani márídaqa. ²³ Maa-ufána faqa qímamiaqa, qiníara sía qaara irira írimariasa Ánutufa asasírana nímiannoo.

²⁴ Miqí qufaqa miqandá irisée fufanoo Yísufa faiqí ánaasee moómoosa miqóo máriusa qímanniminoos qinau, Yoohaneefa nammári nímmarufa káasau aadána maqa maaqanaki márufaqa ínnee miná ufa íriraree qímasee nána ainaina qáfararee fee qímasee óoqu fí fee iqau, fífau andanda úfai fannoo kásimarina qáfararee fee qímasee óoqu fí fee iqau. Yoohaneefa sía miqímarifa márinau.

²⁵ Ínnee nána qáfararee fee qímasee óoqu fí fee iqau, faiqí moó ámiqira qámunna afisímarina qáfararee fee qímasee óoqu fí fee iqau. Yoohaneefa sía miqímarifa, ámiqira qámunna afisímariasa sía káasau maqa maaqaki márídaqa úriqarara karaambáiqá máaqaki márídaqa. ²⁶ Ínnee Ánutuna tamummáqara fasiqa qáfararee fee qímasee óoqu fíqau. Eeóo ínnee tamummáqara fasiqa óoqu qáfaqau, sía káqi tamummáqara fasiqafau óoqu qáfaqau, tamummáqara fasiqauqa úriqararafa márúnara óonu qáfaqau. ²⁷ Óoqeennáa ákaraki Yoohaneenara maaqí qímasee ákara rínoo márídanoo.

Íriaqa, qinée qiní ufa qímannimianinafa aní óorinni aqíqáananoo aní óorinni fídanoo aní aaná afisúanoo.

²⁸ Yoohaneenara miqí qímaqoofaqa qinée Yísusa minára maaqí qídaqa maa-maqánasaa kambíqoosakiqari mifá úriqaranoo márifa márídanoo, miná dínni innaarúna ququsaki máriasa uréeqarausa misá Yoohaneena úriqararausa márídaqa.

²⁹ Faiqí ánaasee káiqeesa faqa úmmuarimari takisa munnimmana máree maríasa faqa Yísuna ufa Yoohaneenara quná ámiqimasee íriqau, misá óoqai Ánutuna andeqára ufamau fídaqa, Yoohaneefinnai nammári máree

marúsa márídaqa Yísuna ufa ámiqimasee íriqau. ³⁰ Farisai ámaana ufa qímariasa faqa Mooseena sándufasaa rakísir-
ausa faqa misára Ánutufa andeeqára aana naamúa qufaqa
misá rukíasee sía Yoohaneena nammári mároosa mári-
daqa Yísuna ufa faqa sía íriqau.

³¹⁻³² Yísufa misára iriséenoo maaqí qímasee faiqí
ánaasee qímanniminoo qinau, maa-fasannái máriasa
nána fooqáasee márídee, misá faiqiuqa maqúsa qám-
baanai sararída maríasa fooqáasa márídaqa misá maaqí
qímasee narí áqi narí áqidaqa maasá asasíra idi ráunaqa
ínnee sía dadaaqí idi rée maríafanoo maasá quándaki qikí
ánai fakíki ráunaqa ínnee miná faqa sía dadaaqiafanoo ín-
nee fúrufari maríasa máriafanoo. ³³ Yoohaneefa nammári
nímimarufa aniréenoo uáinna nammari sía nanau nárana
uqanna faqa sía nanau. Ookasaasá anoona faqa pándaaqa
oofáafana faqa kai noofaqa ínnee minára qáfamasee
áfaanna aundurái kéeqafifanoo miqídanoommifoo qiqau.
³⁴ Qinée faiqí nímaaku uqanna anirée uáinna nammari
faqa nárana faqa náunaqa ínnee qiníara maa-fasiqána
qáfaa káaqa nárana nammári namufaqa néemarifa mári-
danoo, úmmuarimaria takisa munnimma máree maríasa
faqa maasá qíkooqai faqa niqiqée maríasa faqa níqoondiki
márfifa máridanoo qiníara miqí marí fee qímariafanoo.
³⁵ Írirana faqaasa írira ufa kái qímariafaqa ínnee ufa qaara
ufa qímariasa márianara ínnee írirana síaisa máriafanoo.

Yísuna áikusaa fadameena adíanau.

³⁶ Farisai ámaana ufa írimarufa moó fannoo nárana
suqáseenoo Yísuna áaramásee anirée qiní máaqaki
nárana náannee qufanoo Yísufa eedóo qímaseenoo
miná máaqaki kéeqafinoo óoqu marifínoo nárana
néemarinau. (Mi-aukuanná mi-maqusánaasa nárana
quqée marú qaindana qámbaana márufaqa misá miná
fíqu fíqumma taatáta áfuru faiqaqée ídaqa nárana née

maríqau. Níku uquséeqa faiqaqée née maríqau.) ³⁷ Mi-maqusánakiqari moo ánaasee kísaaqasaa mandáinaina máree marúfa Yísufa Farisai ámaana ufa írimaruna máaqaki nárana néemarunaki márufanoo mi-anaaseefá minára iriséenoo ámiqira afundimaru fadameenna idaaqíra taquki máruna máreenoo minakí aniréenoo Yísuna ánaaqiannai aniréenoo mifá áiku uquqoonnai kikíqinau. ³⁸ Kikíqammafinoo qikíraqée márufanoo miná aukunu fannoo Yísuna áikusaa áqufufanoo narí ákiaqa asausí kísaaqannai miná áikusáaqaraa ákunu rukáseenoo miná áiku ámooqaseenoo áfundi marú fadameena mi-taqúnakinaana miná áikusaa adíanau. ³⁹ Farisai ámaana ufa írimarufa Yísuna áaroofa miná qáfamaseenoo narí aundurái kai Yísunara maaqí qímasee qímmirínau, maa-fasiqáfa kúqaa Ánutuna tamummáqara fasiqa márídanoofau maa-anaaseefá miná áiku ámooqáinara íriqini, mifá kísaaqasaa mandá óosana máree marúnara iriséenoofau qáoo qíni.

⁴⁰ Yísufa miná írirana iriséenoo miná áaramásee qí-maminoo qinau, Simoona qinée moo áinainara aní qí-mamidaqa, Simoonafa iriséennoo qinau, eeóo ufasáa rakísirafa dóo qínaqa íria qufanoo Yísufa qinau, faiqí moó fannoo moómoo munnimma faqaafa márídanoo maqee maqee úfaasu munnimma akaqáusa nimisáidanoo miná ákiaqara faqa aabaá faqa máree marífa márínau. Mi-fasiqáfa faiqí qaaraqánda úfaasu munnimma níminau. ⁴¹ Moo fásiqa 500 munnimma moómoo áminau, kafáa moo fásiqa 50 munnimma óodaa kai áminau, nímuafaq máraqa níniufaqa ákuana áiqaramáfufaqa kaifáa mi-munnimmána narí ámiraree qímasee sía amanaíkufanoo mi-munnimmána akoofa iriséenoo miqandára ámuqusu-fanoo miná ákiaqara sía máránau minnísanau. ⁴² Simoona anée miqandára nánee fee qídanee miqandákiqari yáfee

firaaqóo mi-munnimmána ákoonara áidiannoo fee firaa munnimma aabaá mároo fee káqikaa munnimma aabaá mároo fee.

⁴³ Simoonafa miná iriséenoo Yísuna qímaminoo qinau, ábee firaa munnimma aabaá mároofa mifá kai minára áidiannoo fee qufanoo Yísufa qinau, anée andeeqásee qíananoo qímaseenoo quandáfi mi-manda anaaseéfinnai óori ubeekámáseenoo qinau, Simoona anée maa-anaaseená qáfaidanee, qinée ánoona ufa aní qímamidaqa maa-anaaseená firaa mandainaina ákiaqara dóo minnísaunnanara koorooídanoo firaaqóo qiníara áidimarifanoo ámiqi ámiqimmáqimaqaidanoo káqikaa aaqarana ákiaqara minní áisainafa minní áisainanoo mi-kaqikaa aaqara fasiqáfa káqikaa qóo minní aisáinna fasiqanara áidiannoo.

⁴⁴ Qinée aní máaqaki aniráunnana anée sía maasá óosana máreenana nammárinna qíku nammári úquanoo, maa-anaaseéfa narí aukununnái qiní qíku nammári uquséenoo narí ákiaqa asausí kísaaqannai rukéenoo.

⁴⁵ Qinée aní máaqaki aniráunnana anée sía maasá óosana máreenana qímooqaananoo maa-anaaseefá anirée qiní qíku qímooqáifa máridanoo.

⁴⁶ Qinée aniráunnana anée sía maasá óosana máreenana makáqa ánoona qíki-aqaki adíaananoo maa-anaaseefá ámiqira áfundimaru makáqa anoonná qiní qíkusaa adíaifanoo qíkusaa adíaqi-maqeenoo.

⁴⁷ Aní káqikaa mandainaina ákiaqara sía rukáananoo sía qiníara áidinana sía ámiqi ámiqimma qímaqaananoo maa-anaaseená firaa mandainaina tia rukáunanoo firaaqóo qiníara áidifanoo ámiqi ámiqimmáqimaqaidanoo. ⁴⁸ Yísufa miqí qímaseenoo quandáfi mi-anaaseená qímaminoo qinau, Óo ánaasee aní mandáinaina ákiaqara árirana dóo qinée minní áiseeqa qufaqa akaqáusa miqóo máriusa náriqa naundurái qímíriqau.

⁴⁹ Maaná yáfasiqa fee naríara faiqí mandáinaina áki-aqara árirana minnísee marúnausee qídanoo fee. ⁵⁰ Yísufa mi-anaaseená kafáa qímamínoo qinau, óo maa-anaasee anée aneenná aunduráindari qínísaa rusímarianafa mifá kai aní innaarúnai márira asumu áminoo dóo asooáranaki fúa.

8

Ánaaseeuqa Yísuna dadaaqíqau.

¹ Káqikaqóo marikínoo Yísufa káqikaa maqusakiaqa faqa firaa maqusakiaqa faqa óonuree anirée inóo ní-danoo Ánutuna innaarúna ququsara ámiqira fasaasa ufa qímannimínoo ninau. Miná faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunnooqu qaara marasée fasiqa faqa ánaasee akaqáusa faqa miná faqa fiqau. ² Sía fífau ánaaseeuqa miná faqa fiqau. Yísufa aurírana taikánnisóosa faqa fáafasaaqa faqaasa maraqúnnisóo anaaseesá kai miná faqa fídaqa náriqa nárana faqa munnimma faqa minán-nai Yísuna faqa miná faiqi námufafa fídaqa dadaaqí-mariqau. ³ Mi-anaaseesá núqu Yísuna ánoona amaráfa Máriafa Makadara máqusaindaraafa Yísufa miná aundurákinaana dínni qísauku taikásee dínni ani qaaraqánda fáafasaaqa nífaqoofa faqa moo ánaasee Eeroodeena máaqasaa rakísirana Tusaana ánaaqa miná áuqu Yooanna námmarifa faqa moo ánaasee Susaanna námmarifa faqa moómoo ánaaseeuqa miná faqa fiqau.

Qaqama aaqée marúna kíkíqa úsirana.

(Mataioo 13:1-9; Mareekoo 4:1-9)

⁴ Yísufa fímarufaqa faiqí ánaasee aiqámaindari moó-moosa ani usufufanoo Yísufa quandára ufa qímannimínoo qinau.

⁵ Ínnee ámiqimasee íriaqa faiqí moó fannoo maasá Yuda máqannaasa óosana máreenoo maqá rúmaseenoo

ráisa fooqáana úmmaqirara miná qaqama marasée minakí aaqásoofanoo ururanau. Mifá miqóo aaqáidanoo akaqá qaqama fannoo aatáta níku rée máriaqoo faqa áqufufaqa ufiniuqá anirée miná kai námasaqau. ⁶ Akaqáfa óoni ámuuaqa maqá óodaa márunasaa áqufufanoo kambíqeenoo dauní aadánusinau, maqá afeekasáa nammári síainasaa kambíqeenoo aadánusinau. ⁷ Akaqáfa réereeroondaana márunaki áqufufanoo réereeroondaana namufaqa kambíqoofanoo réereeroondaana fannoo rafáaqafu fufanoo aadánusinau. ⁸ Akaqáfa ámiqira maqasaa áqufinoo firaafá kambíqeenoo qaqama moómoo uqanna íranau, Yísufa kafáa qímanniminoos qinau, náaqoo faqaasa ámiqimasee qiní ufa íriaqa.

(Mi-aukuanná mi-maqannáasa káqikaa ainaina qaqama ráisa fooqáana néemariqau, miná áuqu uíta, misá maqá rúmasee nísaukunoo mi-qaqamána afaqá qumárida aaqásoofanoo kambíqee márinau, qaqama irafufaqa atekámaree múnusee aindirúmasee féemu uqusáidaqa néemariqau. Misáindi uíta, ráisa fooqáafa maasáindi sakuma márídanoo.)

*Yísufa quandára ufa faiqí ánaasee qímanniminau.
(Mataioo 13:10-17; Mareekoo 4:10-12)*

⁹ Yísufa faiqí ánaasee qímannimufaqa miná faiqi námu náriqa kai irámiriqa qiqau, sakuma fooqáana qaqamara quandára ufa qímannimiannana miná óosana maasá síá írídaqa qímaqiminaqa íria. ¹⁰ Yísufa iriséenoo qinau, Ánutuna quqúsakinaa qumee írirana Ánutufa ínniara qímannimianee qinau, faiqí ánaasee síá kooroomásee qímannimia quandásee qímanníminaqa nífu qáfamasee síá paqúrifara náaqoonnai irisée síá naundurái quqéefara.

*Qaqama aaqée marú úfana óosana kooroo ináu.
(Mataioo 13:18-23; Mareekoo 4:13-20)*

¹¹ Ráisa fooqáana qaqamasáa quandára ufa ósana maaqímminoo máridanoo, ráisa fooqáana qaqama Ánutuna ufa máridanoo. ¹² Ráisa qaqama níku réemariaqoo áqufifa maaqímmidanoo, Ánutuna ufa irisaafanoo mandá afaanna fannoo misá naunduráindaraana ufiniaráfoo ani námammaree fífaqa qíní saqárikirana faqa asumu mári-ranasaa faqa ititáanifeera. ¹³ Ráisa qaqama óoni ámuuaqa maqásaa áqufifa maaqímmidanoo, faiqí ánaasee akaqáusa Ánutuna ufa irisée sía naundurái meemáqóo iriaraasí-daqa aaqee kái irisée nimanamásee qáfara aukwana kambíqafifaqa misá minnísaidaqa. ¹⁴ Ráisa qaqama amuka faqáa ainainaki áqufifa maaqímmidanoo, faiqí ánaasee akaqáusa Ánutuna ufa iriséeqa maqásaa adíafaaimari ainainara faqa ósana ósana qumiasana faqa munnimma máree maríana faqa ummaara nárimari ainaina faqa amuka faqáa ainainara foora minásaa kukúqammafinoo radámifanoo adusá qaqama íraidanoo. ¹⁵ Ráisa qaqama ámiqira maqásaa áqufifa maaqímmidanoo, faiqí ánaasee akaqáusa Ánutuna ufa irisée qumáreeqa nári ámiqira nímuqusaki ufa irisée eedóo qíranaki quqásee minakí máqeeiafanoo máriifa qaqama íraidanoo. Faiqí moó fannoo Ánutuna ufa iriséeno faiqí ánaasee qímannimidanoo narí márirana faqa kooroo ímarifa qaqama íraidanoo.

Yísufa quandára ufa qóoma kikiqa úsinau.

(Mareekoo 4:21-25)

¹⁶⁻¹⁷ Yísufa kafáa qímannimidanoo qinau, faiqí moó fannoo qóoma qumbíseenoo sía dífaaninnai rafáaqa fúanoo, sía béeta ameemaanai quqáidanoo, faiqí ánaasee miná máaqaki kéeqafiqa ámiqimasee qáfaaqee qímasee qaindásaa díridanoo. Kásooqaqee faqa aiqáma kukéeqara ainaina Ánutufa kooroo íannoo aiqáma rafáaqafira ainaina faqa Ánutufa paqúrimasee maréeqee akooqóo

quqáannoo. ¹⁸ Ínnee Ánutuna ufa írimariasa ámiqimasee irisée máraaqa aiqáma káqikaa írirainaina faqaasa Ánut-ufa moó faqa nímiannoo, írirainaina síaisa áti márína Ánutufa rafíqa mara márainaqa káqi márifaranoo. Ínnee minára Ánutuna ufa iriséeqa rakísi qumáraaqa.

Yísufa narí ánoona uqanna kíkíqammusinau.

(Mataioo 12:46-50; Mareekoo 3:31-35)

¹⁹ Yísufa miqóo faiqí ánaasee qímannimimarufaqa miná ánoofa faqa miná áinaina faqa anirée Yísuna faqa ufa qíraree qímasee qáfoofanoo faiqí ánaasee moómoo máaqaqi umbíqafufaqa sía amana kéeqaqau. ²⁰ Faiqí moó fannoo miná qáfamasee Yísuna qímaminau, aní ánoofa faqa aní ákaqaafasaaufa faqa misá aní faqa ufa qíraree qímasee mádaanai kíkíqiqa márídammia. ²¹ Yísufa miná iriséenoo aiqámausa qímanníminau, Ánutuna ufa irisée eedóo qímasee mi-maú fimariasa misá qíní qínaukoo qíkaqaafasaa uqanna máríafanoo.

Yísufa nammári faqa úfai faqa qáoo qufanoo kásoomminau.

(Mataioo 8:23-27; Mareekoo 4:35-41)

²² Moo kári Yísufa narí faiqi námufaqa nammári áfainni noodáanna réemaru kanuqánaki akarámafínoo qíman-nimínau, ínnisaimbaqa maa-nammarína múqu áfainai níanai fuanáura miqí qufaqa misáufa áikannai fúru-fanoo kanúqa fannoo finau. ²³ Misá fímarufanoo Yí-sufa kanúqaki faiqaqée marínau, faiqaqée márufanoo úfai firaafá úqufanoo nammári ámakaurínoo nammári fannoo kanúqaki qumbiqéeno ukúqnaaqaqa ufaqá ruffee maríqau. ²⁴ Yísuna faiqi námu Yísufinnai ónuree áfau-riqa qiqau, óo úriqararafa, úriqararafa, maasá dóo ukúq-naidaqa kúqirarammidaqee qufanoo Yísufa fíndifínoo úfaira faqa nammáriara faqa qáoo qufanoo kásooinoo firaqóo dáí qímafínau.

²⁵ Miqí qímaseenoo Yísufa quandáfi narí faiqi námu níqinoo qináu, ínnee qiní saqárikirana yái fee quqée fee sía máriafaqa rufíee máriafanoo qufaqa misá aiqámausa náaquoofaqa rufíaidaqa narí qímami narí qímami qídaqa qiqau. Maaná yáfasiqa fee máridanoo mifá úfaira faqa nammári ámakauriranara faqa qímannimifaqa miná ufa irisée eedóo qímasee kásoomáfia.

Faiqí aundurákinaa áfaannauqa kúaraki fiqau.

(Mataioo 8:28-34; Mareekoo 5:1-20)

²⁶ Misá miqóoqari kanúqaki nammári ámuuqumau fí-fiufaqa muqáfainai níanai Keerasa máqannaasa máruqoo óonuraquramináu, mi-maqannáasa Kariree máqa maaqa dínni átinaí maríqau. ²⁷ Yísufa kanúqakiqari maqásaa áqufufanoo faiqí moó fannoo fáafasaaqa miná aundurái márufa aniranau, mi-fasiqáfa kísaaqasaa káqisamu ní-marinau, sía narí máaqai márufa faiqí mádikai márufa aniranau. ²⁸⁻²⁹ Faiqí ánaasee moómoo kari sáinnadanai mi-fasiqána áiku ásauku rumbásoofanoo fáafasaaqa fannoo mi-fasiqána afeekaíkufanoo mi-sainandána rakéemasoofanoo sandéenoo káasau aadána maqa maaqai fí-marinau. Mi-fasiqáfa Yísuna qáfamasoofanoo fáafasaaqa afaanna miná aundurái márufa fáaqarinau. Yísufa mi-faafasaaqána aqiqaáninnanara iriséenoo fáaqa rúmasee Yísuna óorinni maqásaa áqufínoo áranaiqi qímamináu, Yísu anée firaaqóo úriqarara Ánutuna ámaaku mári-ananoo anée nánaree maasá soodáa ídane, qinée firaaqóo aní iráidaqa, sía qiní ambufúqua. ³⁰ Yísufa mi-faafasaaqána irámirinoo qínau, aní áuqu yáfee qufanoo mi-faafasaaqáfa qináu, maasá moómoosa maa-fasiqána aundurái márunausa márunnanara maasá dúqu qúsir-ausee qídaqa.

³¹⁻³³ Miqí qímasee Yísuna áranaiqi irámiriqa qiqau, anée sía maasá idáki niqíqáa qímasee qáfoofanoo

ámeemai kúarauqa ándanda náidaqa márufaqa Yísunara afeekaikiqa qiqau amanée maasá kúarauqa naundurái kéeqaanauree qufanoo Yísufa dóo fuaqée qufaqa mi-fasiqána aundurákiqari ráudamaki kúarauqa naundurái kéeqafufaqa mi-kuaráusa tautúmaki ámeemaindari sandáqa nammári áfainni óoquree rafúsaki nammáriki áqufiqa ukúqnamáfiqa kuqu taikáqau.

³⁴ Kúarasaa rakísimarusa miná qáfeeqa sandée óoruree maqúsai márusa faqa uíqaana máaqakiaqa márusa faqa qímannimiqa fiqau. ³⁵ Faiqí ánaasee moómoosa maasá faqa qáfararee qímasee Yísufinnai nammári áfainni sandée óoqu fíqau, óoquree qáfoofanoo fáafasaaqauqa aundurákiqari fífu fasiqafa írirana maraséenoo qamunna rumbáseenoo Yísuna áikuki óoqufaaqee márufaqa qáfoofanoo náaquqanau. ³⁶⁻³⁷ Keerakeeseenee máqannaasa maqúsauqakiqari moómoosa suqúmaree aniroofanoo Yísufa fáafasaaqauqa niqiqoofaqa qáfeeusa misáuqa qímannimufaqa iriséeqa firaaqóo náaquqoofaqa Yísuna íreeda kai íreeda kai fuki faakí qida irámmiriqa qiqau, amanée anée maaqóoqari moosáa finnáree qufanoo Yísufa kanúqaki akarámafinoo mootínai finau. ³⁸⁻³⁹ Yísufa fírarufanoo fáafasaaqa aundurái máriu fasiqafa Yísuna áranaiqi irámmirinoo qinau, amanée qinée aní faqa fuanáuree qímasee fuki faakí qufanoo Yísufa miná aqiqéenoo qinau, aneenná máaqai óonuree Ánutufa aní andeeqáinara misá qímannimia miqí qufanoo mi-fasiqáfa narí maqúsai óonureenoo Yísufa miná andeeqóonara aiqámai qímanniminoo ninau.

Kísaaqandaikimaru anaaseefa Yísuna qamunna áuqanau.

(Mataioo 9:18-26; Mareekoo 5:21-43)

⁴⁰⁻⁴² Yísufa anirandée kafáannai óonuroofaqa faiqí ánaasee moómoosa minára rakísida máriusa asasamásee Yísuna áfiqaqau, Yísufa kanúqakiqari maqái áqu-

fufanoo miqóo amaana máqasaa rakísirafa miná áuqu Iairusafa aniréenoo Yísuna áikuki maqásaa áqufinoo áranaiqi irámirinoo qináu, amanée anée qiní máaqai anirée dadaaqía, qiní qíraamuna moodáa qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara aukuana kái marasaifá kúqiraridanoo. Yísufa eedóo qímasee fímarufaqa faiqí ánaasee moómoosa fídaqa narí afeeqée narí afeeqée ídaqa Yísuna faqa fiqau.

⁴³ Ánaasee moó fannoo qísauku taikásee qíkunni óoqu qaaraqánda áukuana kísaaqándaikí marúfa tutáqausa moómoosa feefaurú másaida máreemaru marasinna ámufanoo sía taikánau, miqí márufanoo miná munnimma taikáfufanoo káqi marínau. ⁴⁴ Yísufa faiqí ánaasee ná-mufaqa fímarufanoo mi-anaaseefá Yísuna ánaaqiannai moómoosa ititáfunakiaqa anirée qumeé kai miná qamunna áti qumeé áuqamásoofanoo miná kísaaqándaiki-rafa aaqee uqanna taikánau. ⁴⁵ Yísufa irámmirinoo qináu, yáfee qiní dúqeenoo fee qufaqa aiqámausa qáo qufanoo Peetoorofá qináu, úriqararafa faiqí ánaasee moómoosa aní áfeeqáidammia qufanoo Yísufa kafáa qináu, ⁴⁶ Moó fannoo qiní dúqaiifanoo faiqí andeeqára afeeka qiníkiqari fifaqa íriqammunani qináu. ⁴⁷ Miqí qufanoo mi-anaaseéfa óo dóo qiní qíqafeenóommifoo qímaseenoo áindiri áindiri ufanóo Yísuna áikuki maqásaa áqufinoo aiqámausa nífusaa narí auríranara faqa miná qamunna áuqoonara faqa aurírafa aaqee kái taikóonara faqa kooroo inau. ⁴⁸ Yísufa miná ufa iriséenoo qináu, óo qiní qíraamuna anée íri-rana qinísaa rusíannanara aní aurírafa taikéenoo, dóo asooáranaki fúa.

Yísufa Iairusana áraamuna andeeqánu.

⁴⁹ Yísufa miqí qímasee mi-anaaseená qímamimarufanoo amaana maqasaa rakísirana máaqaindari faiqí

moó fannoo aniréenoo Iairusana qímaminau, anée Yísuna sía kadáapi ámia, aní áraamuna dóo kuqufinoo. ⁵⁰ Yísufa miná iriséenoo Yáirusana qímaminau Iairusa anée sía ruffaa, qínísaa kai aní írirana mundínanoo aní áraamuna amanaikíannoo. ⁵¹ Yísufa Yáirusana máaqai óonureenoo aiqámausa kéeqararufanoo qáoo qímaseenoo Peetooroona faqa Yoohaneena faqa Yameesana faqa mi-manaaqána ánoona ákoona faqa minamúsa kai nífiqeenoo máaqaki kéeqanau. ⁵²⁻⁵³ Kéeqafufanoo níqafuofaqa mi-maqánaki moómoosa márídaqa ikífaafau qímarufanoo Yísufa qímanniminau, Sía ikíráqaaqa mánaaqa sía kúqinoo faiqaqée márídanoo qufaqa aiqámausa mi-manaaqánara kúqaa kúqinoo fee qímasee Yísunara naanaidaraqíqa uteéti qiqau. ⁵⁴ Yísufa mi-manaaqáfa rinóo márunnai óonureenoo miná ásauku qumáreenoo qímaminau, qíní qíraamuna fíndi fúa. ⁵⁵ Miqí qufanoo aunduráindaraafa óonurandee ani kéeqafufanoo aaqee uqanna fíndifufanoo Yísufa miná ánaukoo qímanniminoo qínau, nárana aní áraamuna ámiaqee qufaqa ámufanoo nanau. ⁵⁶ Miná ánaukoo firaaqóo náaquuofanoo Yísufa qímanniminau. Sía uqanna maa-ainainnára moóna qímamiaqa, kukéeqaaqa.

9

Yísufa narí faiqi námu niqiqoofaqa innaarúnaira qímannimiqau.

(Mataioo 10:5-15; Mareekoo 6:7-13)

¹ Yísufa narí faiqi námu (12) qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée náarama moodáaqoo quqáseenoo Ánutuna afeeka fáafasaaqa áfaqara afeeka faqa aurírana oosana oosana taikára afeeka faqa níminau. ²⁻³ Nimiséenoo máaqanna máaqanna niqiqámáseenoo qímanniminau, ínnee Ánutuna innaarúna ququsara

faiqí ánaasee qímannimidaqa misá aurírana taiká nimaqáaqa, ínnee sía moo áinaina máree fuaqa sáunu faqa áakauqa faqa nárana faqa munnimma faqa aabaá qámunna faqa sía máree fuaqa káqi fuaqa. ⁴ Maqúsaki óonuraifaqa moó fannoo áqoondi kámannisainaqa miná máaqaki kai mariíqa minakíqari kai fuaqa. ⁵ Yámaqusanaasee ínniara qáoo qífaqa Ánutufa náruaninnanara aaquqímannimaqasee kookoomma afaqá nínaamarasee fuaqa. ⁶ Yísuna faiqi námu máqusa maqusa fídaqa ámiqira fasaasa ufa faiqí ánaasee qímannimisáidaqa aiqámai aurúsa faqa taikánnisee maríqau.

Eeroodeefa Yísunara Yoohaneefeé qinau.
(Mataioo 14:1-12; Mareekoo 6:14-29)

⁷ Eeroodeefa Kariree máqa maaqaki úriqarara kia-pafa mi-ainainnára iriséenoo firaqóo randéenoo fúru-farinau. Akaqáusa qiqau, Yoohaneefa nammári ními-marufa Eeroodeefa arusoofa kúqiranakiqari findifinoo mi-naaquqara ainainná áuqaidanoommi foo qufanoo Eeroodeefa mi-ufána iriséenoo randánau. ⁸ Óoqeenaa tamummaqara fasiqauqakiqari Eeriaa fee moó fannoo fee kafáa fíndi fínoo fee akaqáusa qufanoo Eeroodeefa qinau, ⁹ Yoohaneefa nammári nímmaruna ákiaqa qinée atekásaafananoo kúqinoo máridanoo. Maa-fasiqáfa Yísuna óosana óosana ainainara írídaqa miná yáfee máridanoo. Miqí qímaseenoo Eeroodeefa Yísuna qáfarara randánau.

Yísufa noodáanna faqa féemu faqa moómoosa níminau.
(Mataioo 14:13-21; Mareekoo 6:30-44; Yoohane 6:1-14)

¹⁰ Yísuna faiqi námu máqusa maqúsa níniufaqa aniréeqa náriqa nídaqa áuqoo ainainara Yísuna qímamiqau. Yísufa misá nífiqeenoo faiqí sía márunnai

Beetasaida máqusa aaqá fiqau. ¹¹ Faiqí ánaasee moómoosa iriséeqa áfaqee minní óonu paqúriqau. Yísufa misá náaramaseenoo Ánutuna innaarúna ququsara qímannímiseenoo misáki aurúsa andeéqannisánau.

¹² Eenóofaqa Yísuna faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaaraqánda marasée anirée Yísuna qí-mamidaqa qiqau, anée faiqí ánaasee niqiqáinaqa máqusa maqúsa úiqaana maqakiaqa fifainídaqa nárana feefaurú-masee naaqa, maaná faiqí sía máriasaqa márídaqa. ¹³ Miqí qufanoo Yísufa qímanniminai, ínneeqá kai nárana ními-faqa naaqa, qufaqa misá qiqau, Maasá féemu moodáanna qísauku faqa noodáanna qaaraqánda faqa máqeeidaqa, faiqí ánaasee moómoosa uqanna márídaqa amanée maasá situáqai óonuree nárana moómoo feerauríanauree. ¹⁴⁻¹⁵ Miqí qufanoo Yísufa narí faiqi námu qímanniminoo, ínnee faiqí ánaasee qímannimifaqa rainá rainá máfi qaara faqa qaara faqa fasiqa níku nísauku taikásee qísaukuqara faqa (50) moosáqa óoqu maríaqa kafáa qaara faqa qaara faqa fasiqa níku nísauku taikásee qísaukuqara faqa (50) moosáqa óoqu maríaqa miqí kai máfi óoqumari máree fuaqa qufaqa miná faiqi námu qímannimufaqa faiqí ánaasee miqí máfi óoqumári máree fiqau. Misákiqari faiqí kai (5,000) faifa tauséenna máríqau, óoni saqári áuqiqa maríqau. ¹⁶ Óoqu mári fufanoo Yísufa féemu moodáannai qísauku faqa noodáanna qaaraqánda faqa qumáreenoo innaarúnai óori uqéraseenoo Ánutufinnai dúfi dúfi qímasee ásaukunoo féemu faqa noodáanna faqa ruqí ruqímasee narí faiqi námusaa soofaqa misá qumáreeqa faiqí ánaasee nímiqau. ¹⁷ Nímufaqa noofanoo nímuafuqa átaraasa minnísoofaqa Yísuna faiqi námu mináuqa suqúsee uqáki rufanoo qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaaraqánda (12) uqá qumbíqanau.

*Peetooroofa Yísunara Ánutuna ásauku mundíranara qinau.
Yísufa narí kúquaninnanara qímannimínau.*

(Mataioo 16:13-28; Mareekoo 8:27-9:1)

¹⁸⁻¹⁹ Moo kári Yísufa naríaraa óonuree innaaru qímarufaqa miná faiqí námu óonuroofanoo irámmirinoo qinau, faiqí ánaasee qiníara nána fasiqa fee qídee qufaqa misá qiqau, akaqáusa Yoohaneefa nammári nímimarufa kúqiranakiqari fíndifinoo fee qídaqa, akaqáusa aníara óoqai kuqufufá Eeriaafa fíndifinoo fee qídaqa, akaqáusa Ánutuna óoqeenaa tamummaqara fasiqauqakiqari moó fannoo kúqiranakiqari fíndi fínoo fee qídaqa. ²⁰⁻²² Yísufa miná iriséenoó irámmirinoo qinau misá miqí qiafaqa ínnée qiníara nánee fee qídee qufanoo Peetooroofa qinau, anée Ánutuna ásauku mundírafa máriananoommi qufanoo Yísufa áranaiqi qímannimínau ínnée mi-ufána sía moo fásiqa qímamiaqa qinée faiqí nímaaku uqanna márúnausa márianaqa faiqí firaasá faqa Ánutuna aanáiqikirausa úriqararausa faqa Mooseena sándufasaa rakísirausa faqa firaau purarana qimiséeqa qiníara níkoóqamásee kuqá darúsáifaqa qaaramoó fáasaana áiqaráinanoo Ánutufa qiní mara fíndifu másee káqi márirana qímiannoo.

²³ Yísufa quándaki aiqámausa qímannimidanoo qinau, faiqí moó fannoo qiní faqa fíraree qímasee qiní ufamáu fínafa narí márirana minníseenoo faasaambáasaana qiní ufasáara kuqá dáriranara amanaikídee qínafa qiní faqa fídanoora foora qiní ufamau fúannoo. ²⁴ Qinée minára maaqí qímasee qímannimídaqa. Faiqí moó fannoo qinísaara kúqiranara ámuqusi máriranoo narí márirana afeedí inafa mifá narí márirana kakasíannoo. Moó fannoo qiníara narí márirana maaqóo minnísinafa narí márirana asumu máraannoo. ²⁵ Faiqí moó fannoo maa-maqánasaa úriqararafaikámafinoo aiqáma ainaina

maqée ídanoo mári inafa marikínoo kúqinoo narí aunduráindaraana kurídiranaki fínanoo mi-qumiasanáfa fí-fau kadáápirumasee mároofa máriannoo. ²⁶ Faiqí ánaasee moó fannoo qiníara faqa qiní ufara faqa faiqí ní-fusaa asaurusee ákooqainafa márinaqa qinée faiqí ní-maaku náaru inaarúnaindari qeeqá aréenarana faqa qeeqá qíkoonaa aréenarana faqa náaquqara andeeqara qangiroouqa faqa misá aréenarana faqa mináuqa nam-ufaqa qumuréeqa mi-fasiqa anaaseesara faqa qisaurúsee qíkooqaannoo. ²⁷ Ínnee maa-ainainnára faqa íriaqa ínnee maqee máriasakiqari akaqáusa sía kúqirai káqimarifanoo Ánutuna innaarúnaindaraa ququsa qáfeefaranoo.

Áaqanasaa Yísufa innaarúna áfiri máranau.
(Mataioo 17:1-8; Mareekoo 9:2-8)

²⁸ Yísufa mi-ufána qímannimiseenoo dínni qísauku taikásee dínni ani qaaramoó fáasaana áiqaróofanoo Yísufa Peetooroona faqa Yoohaneena faqa Yameesana faqa nífiqeenoo moo áaqanai innaaru qírara óoru fíqau. Yísufa naríaraa innaaru qímarufaqa miná faiqi námu káqi faiqaqée ufanoo. ²⁹⁻³¹ Yísufa miqóo innaaru qí-danoo moo óori áfiri mároofanoo miná qamunna káaqa éekara rinoo nífu dároodaraa inau. Qaara fasiqa tautúmaki kooroomáfufaqa Yísuna faqa ufa qímariqau. Miqandá Mooseesa Eeriaasa óoqai kúquqanda tautúmaki miqóo maqásaa misá nífusaa innaarúna áreenaranaki kooroomáfiqa Yísufa qúsasaa Ánutuna ufamau fínoo Yeerusaree máqusai kúquaninnanara Yísuna faqa ufa qímariqau. ³² Peetooroofa narí faqa máruqanda faqa faiqaqée máriufanoo fíndifiqa Yísuna káaqa qárana faqa mi-fasiqaqandá faqa níqa fee máriqau.

³³ Mi-fasiqaqandá Yísuna áisée fírarufanoo Peetooroofa narí óosana sía írirai Yísuna qímaminoo qinau. Ufasáa

rakísirafa, maasá maaqóo márunanoo ámiqidanoo. Maasá qaaramoo úiqaana máaqa maaqóo usakáanaura, aníara moó Mooseenara moó Eeriaanara moó usakáanaura. ³⁴⁻³⁵ Peetooroofa káqi ufa qímarufanoo oonámu fannoo aniréenoo misá ititánnimaqásoofaqa rufíaqau. Ruffoofanoo oonámukiqari ufa moó maaqí qinau. Maaná qiní qímaaku máridanoo qinée rusandeesámumasee máraafanafa, ínnee miná ufa kai íriaqa. ³⁶ Mi-ufáfa taikáfufanoo misá qáfoofanoo Yísufa naríaraa kai miqóo márinau. Miqóoqari Yísuna faiqi námu miqóo máriusa mi-ainainná qáfoonara sía uqanna kooroo iqáu. Káaqa umeeráqau.

Yísufa kumaaráa aundurái áfaanna máruna aqiqanau.

(Mataioo 17:14-18; Mareekoo 9:14-27)

³⁷⁻³⁸ Faiqée iqáqoofaqa minamúsa áaqanasaaqari óo-quroofaqa faiqí ánaasee moómoosa Yísuna ani paqúri-masoofanoo misákiqari faiqí moó fannoo fáaqa rúmasee Yísuna qímaminoo qinau. Ufasáa rakísirafa qinée qeeqá qímuqusannai aní irámmiridaqa anée aniréenana qiní qímaaku moodáa kai maqaqáunnana qáfaa. ³⁹⁻⁴⁰ Fáafasaaqa moó fannoo maqee maqee fáaqa rúmasee miná áakufifanoo rafúseeqee maqásaa áqusaifanoo teendaaróni márifanoo óokiqari qáqaara faka fakídanoo, maqee maqee miqídanoo sía adoóaidanoo. Qinée aní faiqi námu maaqóo máriasasaa qeeqá qímuqusannai irámmirunaqa amani-afanoo sía amana áfaqeea. ⁴¹⁻⁴² Yísufa iriséenoo qí-maminau, ínnee qiní ufara sía ánoonee qímariasa káqi rúnna fímariasa máriafanoo. Qinée kísaaqasaa fee ínni faqa márianauree kísaaqasaa fee ínni ummaarará foora akuaqée ianáuree. Miqí qímasee mi-fasiqána qímaminau, aneenná ámaaku máree maí ánia qufanoo mi-kumaaraafá aní márufanoo fáafasaaqa fannoo miná aru-rutúkueeqeenoo maqásaa áqusoofanoo teendaaróninoo

qáqara faka fakinau. Yísufa mi-faafasaaqána amambainá qufanoo fifufanoo Yísufa mi-faiqína andeeqáseenoo narí ákoono kafáa áminau. ⁴³ Faiqí ánaasee miná qáfamasee Ánutuna náaquqara afeeka qáfamasee ruffaqau.

Yísufa narí kúquaninnanara kafáa qímanniminau.

(Mataioo 17:22-23; Mareekoo 9:30-32, 44-45)

⁴⁴⁻⁴⁵ Faiqí ánaasee Yísufa áuqoo áinainara náaquqoofaqa narí qímami narí qímami másoofanoo, Yísufa quándaki narí faiqi námu qímannimino qinau, ínnée máa qímannimianaqa sía aunúaqá ámiqimasee íriqa. Qínée faiqí nímaaku uqanna Ánutufa qiní maréeqee faiqí faiqi nísaukuki quqáqisáinaqa dárifaranoo fee qufaqa sía mi-ufána óosana íriqau, Ánutufa misá írirana ititásoofaqa sía íriqau, Yísuna irámmirianeer rusía minnísaqau.

Yísuna faiqi námuki yáfee úriqararafa máridanoo fee qiqau.

(Mataioo 18:1-5; Mareekoo 9:33-37)

⁴⁶ Moo kári Yísuna faiqi námu maasákiqari yáfee úriqararafa máridanoo qímasee narínni narínni ufa raináqau. ⁴⁷⁻⁴⁸ Yísufa naríkai misá ufa iriséenoo ákooqoofanoo faiqi ánaaqi moó maraséenoo narí aaqá kíkíqamasee miná kíkíqa ususéenoo narí faiqi námu qímanniminau. Yáfee moó fannoo qiníara irisée maa-kaqikaa faiqína óonudupirana óonu asasammásee ámiqi ámiqimma áisainafa qiní uqanna qíqoondikídanoo, kafáa yáfee moó fannoo qiní óonu asasammásee qíqoondikinafa qiní diqíqoona Ánutuna áqoondikídanoo. Ínnikiqari óorudupirafa mifá ínni úriqararafa máridanoo.

Moó fannoo Yísuna áuqusaa fáafasaaqa aqiqanau.

(Mareekoo 9:38-40)

⁴⁹ Yoothaneefa mi-ufána ákiaqara Yísuna qímaminoo qinau. Óo maasá úriqararafa, ínnau moo fásiqa fannoo moosáa aní áuqunnai mandá fáafasaaqa faiqí aunduráki-naana aqiqée marufaqa maasá qáfamasee qáoo qiqíafana, mifá sía maasá faqa nímarunara qáoo qiqíafana. ⁵⁰ Yísufa miná iriséenoo qímaminau sía minára qáoo qiaqa, sía namuqáa máridanoofau miqíni maasá qíqoondi máridanoo miqídanoo.

Moó Samaria máqannaasa Yísunara moósa fúannee qiqau.

⁵¹ Yísufa Kariree máqa maaqaki níniufanoo innaarún-nai órufuaninna aukwana adeedí roofanoo Yeerusa-reenni óori quandánau. ⁵² Samaria máqa maaqaki faiqanóo fídanoo faiqí akaqáusa niqiqoofaqa indaarú Samaria moo máqusaki faiqáaninnanara deedaqiaqeera qímannimirara niqiqanau. ⁵³ Óonuree mi-maqusánaasa qímannimufaqa misá qiqau maasá namuqáa maqúsai Yeerusaree máqusai fídanoo fee qímasee qáoo sía maaqóo faiqáannee qiqau. ⁵⁴⁻⁵⁶ Miná faiqiqára Yameesasa Yoothaneesa miqandá minára iriséeqa níranaqoofaqa Yísuna qímamiqau, Karaambáiqá amanée maasá innaarúnain-daraa ídara qínanoo qumurée misá qáma taikáannoo fee qufanoo Yísufa quándaki miqandá nimambainá qímasee qáoo qímaseenoo áiqareenoo moo máqusai finau.

*Yísufa nariara qinau, qinée qínaamu síaisee qinau.
(Mataioo 8:19-22)*

⁵⁷ Misá aanái fímarufanoo faiqí moó fannoo Yísuna qímaminoo qinau. Anée yái fee maqúsa maqúsa fínaqa qinée aní faqa fuanáura. ⁵⁸⁻⁶⁰ Yísufa iriséenoo qímaminoo qinau. Káasau fainiuqa óonaamarai faiqáasa máridaqa ufiniuqá faqa nínaamu faqaasa máridaqa, qinée faiqí nímaaku yái fee qeeqá qíkiaqa rúmasee fee faiqaanáuree,

faiqára máqa síaisa márídaqa, qiní faqa finnáree. Miqí qí-masee qímamiseenoo Yísufa fídanoo moo fásiqa áaranau, anée anirée qiní faqa fúannee qufanoo mi-fasiqáfa qinoo qiní qíkoofa kúqirarammi márifaqa mifá kuqufínaqa ákundamasee aní faqa fuanáura amanée qinée miqíanáuree qufanoo Yísufa qináu. Sáina náaruara kúqiranaki fifándinausá kai náriqa kúqinausa níkundaaqa. Anée Ánutuna quqúsaki kéeqara ufa faiqí ánaasee qímannimínaua. ⁶¹ Faiqí moó fannoo Yísuna qímaminau úriqararafa qinée aní faqa fírarídaqa qeeqá maqúsai náaree óonuree qeeqá qíkaqaafasaa nímanda másee ánianau-ree qufanoo Yísufa qímaminau. ⁶² Faiqí moó fannoo sáunu qumáreenoo nandí áumuru arumáree múnú kasaqaí quqéemarífa miqímária fasiqausa sía amaná innaarúna ququsa sáika amaná máreefaránoo.

10

Yísufa narí fúaninna máqusa máqusanai niqiqoofaqa fiqau.

¹⁻² Marikínoo Yísufa faiqí moómoosa rusandeesámu-maseenoo qaara kái qaara kái niqiqéeno maaqanna máaqanna Yísufa narí fúaninnannai indaarú fuaqéera niqiqámáseenoo qímanniminau áfuqakinaa nandí aiqí maríanara foora tatafínoo rairaaínoo márídanoo moómoo fasiqa anaasee márídaqa aiqú innaarúnai quqéemaríasa óodaa márídaqa. Ínnee súana ákoofinnai innaaru qífanoo aiqífandínausa níminaqa dadaaqíqa súana aiqúaqeera. ³ Dóo fuaqa, qinée qiní sipsípa ánaaqi káaqa reendeenímariasa káasau faini qámabaanai ínni niqiqáidaqa. ⁴ Ínnee afuneé úqa ákauqa fee níku ánaamu fee sía máree fuaqa, aanái fídaqa faiqí sía nímandaaqa. Ínnee maqúsai óonuree faiqí moóna máaqaki kéeqarara maaqí qiaqa Ánutuna asooárafa maa-maqánaki máriani. ⁵⁻⁶ Asooáranara rímari fasiqafa minakí márínana

aní afaaqóoqa qírana minásaa máriani, sía asooáranara rímarí fasiqafa minakí márinana anée afaaqóoqa qíra ufa qímamiannana kafáa máraa. ⁷ Ínnee maqúsa maqusa fídaqa yáqoo máaqaki fee kéeqafiqa minakí máridaqa mifá níminna nárana nammarína káqi naaqa. Ínnee ínniqa saika ímari fasiqana kadáapirirana ákiaqara ámi-maríaafanoo, dóo ínnee faqa saika fasiqauqa máriaafanoo, misá nárana nímfafa káqi naaqa ínni kadáapirirana ákiaqara máridanoo. Sía aiqáma maaqakiaqa kéeqafida naqá nuaqa, moodáa máaqaki kai máriaqa. ⁸⁻⁹ Ínnee maqúsa maqusa ónurafaqa misá ínni níqoondikidaqa nárana nammári nímfafa káqi naaqa, námasee mi-maqusánakina aurínausa andeeqánnimaqasee maaqí qí-masee qímannimiaqa. Ánutuna innaarúna ququsa fannoo ínni rafúsu quqárirara adeedí ranóo máridanoo. ¹⁰ Ínnee moo máqusaki ónurafaqa misá sía ínni ámiqi ámiqimánnimaqafaqa ínnee maqúsa qámabaanai máridaqa maaqí qímasee qímannimiaqa. ¹¹ Ínni maqúsa kookoomma fannoo maasá qifaaqái atooqáfifaqa maasá rukéeqee ínniqa nifaaqái áqíqa, maa-ufána ámiqimasee írifaqa Ánutuna innaarúna ququsa fannoo ínni naaqá ani márifafa minnísaafanoo. ¹² Qíní faiqi námu qinée Yísusa ínni qímannimidaqa kásooqaqee Ánutufa faiqí ánaasee ufa írira faásaana aniráinanoo ínnee kookoomma ní-maqaqoosa Ánutufa sía rauqí nimaqáannoo Soodooma máqusanaasa mandá ósana máree marúna ákiaqara Ánutufa káqikaqoo rauqí nimaqáannoo kookoomma akunnímaqaasa sía rauqí nimaqáannoo, kuqá narúannoo.

Yísufa qaara maqusanaasa niqiganau.

(Mataioo 11:20-24)

¹³⁻¹⁴ Óo Koorasinna máqannaasa maqúsa máaqa námufaqa qinée ínniara qimudáoo qídaqa ínni nárirafa

firaafá máriannoo. Beetasaida máqannaasa maqúsa máaqa námufaqa ínni nárirafa faqa firaafá máriannoo. Tiree máqusanaasa faqa Sidoona máqusanaasa faqa ánaa-muru aamína máriasa qinée mi-maqusaqandáki faiqí sía amanaikímari ainaina moó misáki áuqaanaqau misá dauní dauni iriséeqau misá dooná dandá kookoomma afaqá náriqa nifaaqái akusée ikífaafau qífau náriqa mandá óosana minnísee dauní quandásee qiní ufamáu fini. Koroosinna máqusanaasa faqa Beetasaida máqusanaasa faqa ínniki moómoo náaquqeemari ainaina áuqaafannaqa sía ínneeqa mandá óosana minnísaqau. Firaa ufa írira aukwana aniráinanoo Ánutufa Tiree máqusanaasa faqa Sidoona máqusanaasa faqa nárídanoo káqikaaqoo nífauaannoo. Ínnee Koroosinna máqusanaasa faqa Beetasaida máqusanaasa faqa sía nífauaannoo firaaqóo ínni náruannoo. ¹⁵ Kapeeranaumma máqusanaasa ínniara faqa qianáura ínneeqa nifaaqara mara máree úri-mariana ínni maqúsara faqa únnaqimásee innaarúna maqusa fooqáa fee qímariafanoo miná akiaqara Ánutufa ínni maqúsa námufaqa mindári rarisámeeqeenoo idáki áqumisaannoo.

¹⁶ Yísufa quandáfi narí faiqi námu qímannimino qinau. Yá fasiqa ánaasee fee ínni ufa írianinafa qiní ufa uqanna írannoo. Yá fasiqa ánaasee fee ínni ufa rukíainafa qiní futeeqáannoo, yá fasiqa ánaasee fee qiní ufa sía írínafa qiní diqiqainá Ánutuna futeeqáannoo.

Sía áfaannauqara asasiaqa innaarúnai fifandínnanara asasiaqa.

¹⁷⁻¹⁹ Yísufa niqiqoo fásiquasa maqúsa maqusa níniufaqa aniréeqa firaaqóo asasamásee Yísuna qímamiqau. Óo karaambáiqqa firaa ainaina fáafasaaqa maasá aní áuqu rá-masee niqiqáunaqa dóo faiqí naunduráindari ráudamaki

sandéea. Yísufa irisée qímanniminau eeóo qinée Sadanna qáfeeqa mifá innaarúnaindari aakuasáara foorá maqásaa áqufinau. Ínnee íriaqa qinée afeeka ínni nímunaqa sakánisaa fee fárukasaa fee níku rámasaifanoo sía ukaqá nímiannoo ínni namuqáa Sadannana óosana óosana afeeka fannoo sía ínni náruannoo. ²⁰ Dóo miqínoo mári-faqa máa ánoona áinaina qímannimidaqa, fáafasaaqa ínni ufa irisée eedóo qímarianara sía minára asasiaqa máa-ainainnára asasiaqa, ínni núqu innaarúna ququsaki mári papiqanaki ákararinoo máridanoo, minára kai asasiaqa.

*Írirana faqaasa ititannimaqásee káiqeesa kooroo ináu.
(Mataioo 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Yísufa mi-ufána qímannimisoofanoo Ánutuna náaquqara maraquna fannoo Yísuna asasírana ámufanoo Ánutunara maaqí qímasee innaaru qinau. Óo qíní qíkoofa innaarúna faqa maa-maqána faqa karaambáiqá dúfi dúfi anée qinée maqee maqee qímannimunnufana írirana faqaasa nífusaa rafáaqafunniseenana írirana síaisa qíní faiqi námu kooroománnimaqee máriananoo. Eeóo qíní qíkoofa aneenná áidirafa miqímminoo máridanoo. ²²⁻²³ Yísufa káqi innaaru qídanoo narí ákoona qímaminau, qíní qíkoofa aiqáma ainaina qíní kai qimiqaifá máridanoo, faiqí moó fannoo sía aní ámaakura ámiqimasee íridanoo anée qíní qíkoofa kai ámiqimasee qíníara írimariananoo kafáa faiqí moó fannoo sía qíní qíkoonara íridanoo ámaaku fannóo kai aníara íridanoo qinée qeeqákai irisée quqannífiqee márúnausa faqa aníara írifaranoo. Miqí qídanoo innaaru qímasee quandáfi narí faiqi námu umeenní qímanniminau. Ínni aiqáma ámiqira ainaina faiqí sía amanaikímari ainainauqa uqannífiqaunaqa qáfamasaafanoo ínni asasírafa firaafá máridanoo. ²⁴ Qinée ínni qímannimidaqa óoqai tamummáqara fasiqauqa

faqa karaambáiqua faqa ínnee maqee qáfeemaria ainainausa faiqí sía amanaikímaria ainainausa faqa qáfaaqaa ímarufaqa sía qáfaqau, misá ínnee maqee qiní ufa írimaria ufausa íriaqaa ímarufaqa sía íriqau.

Aiqáma sandufauqa úriqararanara qímannimínau.

²⁵⁻²⁶ Yísufa miqí qímarufanoo Mooseena sándufa akoofása fannoo aniréeno Yísuna ákari maqararee qímasee qímaminoo qináu. Ufasáa rakísirafa qinée nána saika fee marasée náaru náaru máriranaki funáuree qufanoo Yísufa qímamináu, óoqai tamummáqara fasiqauqa ákarakinaa ufa anée ásaana rúmasee nána ufa fee írinanee. ²⁷ Mi-fasiqáfa iriséeno Yísuna qímamináu, maa-ufána ásaana riqa, ínnee ínneeqa nímuqusa nimana afeeka faqa írirana faqa mi-tianá aiqámannaí írirannai faqa karaambáiqua Ánutunara nídimarinaqa nímuqusiani. Kafáa maaqí qímasee moo ásaana riqa anée aneenná aqoónausara aninná afaaqara foora misára áidinoo ámuqusiani. ²⁸ Yísufa mi-ufána iriséeno mi-fasiqána qímamináu, dóo aní ufa ánoona máridanoo mi-ufamaú kai fídana náaru náaru márirana paqúrinnaanoo.

²⁹⁻³⁰ Mi-ufána Yísuna qímamufa mi-fasiqána Mooseena sándufa akoofása asaurírana amiséeno naríara an-deeqáranaki márianauree qímaseeno narí amoo qímaseeno Yísuna kafáa irámmirínau. Yáfee qiní qiqó-nafa máridanoo fee qufanoo Yísufa qímamináu faiqí moó fannoo Yeerusareendari Yeerikoo máqusai óoqu fímarufanoo úmmuarimaria fasiqausa aanái miná paqúrimasee dóo áru quqásee miná afaaqaa áinaina máree fífufanoo kúqiara foora miqóo rino márináu. ³¹ Mi-faasaanná amaana máqasaa aanáiqikirafa mi-aatatá óoqu fídanoo aru quqáqoo fasiqana qáfeeno dínni aana áfaindaqá fíqa ránau. ³² Miqí kai ínoo amaana máqaki aináinímarífa

moó Reefina áti fannoo mi-aatatá óoqu fídanoo óoqurama qáfamasee dínni aana áfaindanai óoqiaaqaree finau.

³³⁻³⁴ Miná ánaaqiana faiqí moó fannoo Isaraee máqannaasa namuqáa márufa Samaria máqannaafa mi-aatatá óoqu fídanoo aru quqáqoo fasiqana misá namuqáa Isaraee máqannaana qáfamaseenoo firaaqóo ámuqusufanoo uáinna nammari faqa fadaméena faqa miná áfaaqa ateeáranaki akuséenoo banísannai rumbáseenoo mi-fasiqána raúseeqeenoo narí doonkísaa quqáseenoo áfiqeenoo maqúsai óonureenoo pasindíafa máaqaki quqáseenoo minakí marídanoo rakísi márinau.

³⁵ Faiqée iqáqoofanoo mi-fasiqáfa máaqasaa rakísirana qaaraqánda munnimma amiséenoo qímaminau anée maa-munnimmána maraséenana maanása rakísimarinanoo munnimma sía amanaikínaqa aniréeqa moó faqa aní ámianauree qímaseenoo quqásee finau.

³⁶⁻³⁷ Yísufa mi-ufána Reefina áti máru fasiqana qí-mamiseenoo irámmirinau yáfee áru fasiqana aqoónafa márídanoo fee qufanoo Reefina áti fannoo qinau, minára ámuqusimari fasiqafá kai, qufanoo Yísufa qinau dóo anée faqa fídana miqíkai ía.

Maratafa moómoo nárana suqéenoo óonu áuqee ani áuqee kaukaata qínau.

³⁸ Miqóoqari Yísufa narí faiqi námu faqa fídanoo moo máqusai óonuroofanoo ánaasee moó miná áuqu Maratafa Yísuna áfiqeenoo narí máaqaki múnuseenoo ámiqi ámiqimamaqanau. ³⁹ Maratana ánaasaafa Yísuna ánoona amaráfa Máriafa mifá faqa márídanoo Yísufa Ánutuna ufa qímannimimarufanoo Máriafa Yísuna aaqá óoqufaaqeéídanoo miná ufa írimarinau. ⁴⁰⁻⁴¹ Yísufa faqa miná faiqi námufaqa márúnara Maratafa naríaraa nárana suqéenoo deedaqínoo ímarufanoo aundurá dapikúfanoo Yísuna qímaminau karaambáíqa qiní qínasaafa aiqáma

saika kadáapi qiní kai qíminoo sía fee minára írida-
nee, qímaminanoo anirée dadaaqáni qufanoo Yísufa qí-
maminau óo Marata, Marata, aní óosana óosana narana
suqáranara ámuqusimarifanoo aundurá dapiki márifana
áaqee maríananoo. ⁴² Anée moodáa nárana suqáaqaana
mifá amanaikínoo márídanoo aní ánasaafa Máriafa an-
deeqára ainaina máreenoo Ánutuna ufa reendeenamafi-
noo íridanoo, qinée sía mi-ainainná minásaaqaraana
rafíaanaura.

11

Yísufa innaaru firaana uqannífiqanau.

(Mataioo 6:9-13; 7:7-11)

¹⁻² Moo kári Yísufa moo átinai márídanoo innaaru
qímarufanoo miná faiqi námukiqari moó fannoo
óonureenoo qímaminau, Karaambáiqá Yoothaneefa
nammári ními marúfa narí faiqi námu innaaru qíra
óosana uqannífiqoondee ínana anée faqa maasá
uqannífiqaa qufanoo Yísufa eedóo qímasee qinau, ínnee
innaaru qírara maaqí qímasee qiaqanáni.

Qípoo aní áuqu náaquarafa úriqararafa máriani,
Aní innaarúnai ququsa maa-maqánasaa kambíqaani

³⁻⁴ Maasá maqee maqee naanná nárana qímia.

Aiqámausa mandá oosana maasá ními faqa miná áki-
aqara minínnisaidaqa minára anée maasá naanna
rámasee miná amana kái maasá mandá ainaina
akiaqara minní qísaa,

Anée sía maasá maréeqeenana afeeka nimaniranaki
quqánnisaa.

⁵⁻⁶ Miqí qímaseenoo Yísufa kafáa narí faiqi námu
qímánniminau faiqí moó fannoo eendá ámuqusai narí
áqoondeí máaqai óonuree qímamiannoo, Óo qiní qíqoondeí
anée qaaramoó féemu qíminaqa qinée máree múnu
qeeqá qíqoondeí ámia, mifá níanaindari ani márifanoo

qiní nárana sía márifaqa. ⁷ Miqí qínanoo miná áqoondi fannoo maaqí qíannoo Óo náqimásee fíndi fuanáuree faiqi ánaasee námufaqa faiqaqée idaqa kooqí ititánoo máridanoo. ⁸ Mi-fasiqáfa náqi fee íannoo nárana ámiranara ákooqaidanoo miná áqoondi márianínnara faqa sía amana fíndifi mara ámiannoo. Anée faqa aní áqoondi márinana sía asaurínnaranoo fuki faakí qímarinanoo aní fuki faaki qírana taikáanifeera fíndifi mara ámiannoo.

⁹ Qinée minára irisée ínni qímannimidaqa ínnee faqa miqíkai íqa Ánutunara innaaru qífanoo ínnee sárauínna ainaina ínni nímiannoo, ínnee Ánutufinnai randéeqa ánoona paqúrifara ínnee Ánutuna kooqí árifanoo atúasee nímiannoo. ¹⁰ Aiqáma innaaru qímariasa máreefaranoo randée maríasa paqúrifaranoo kooqísaa kúkusimariasa kúkusifanoo atúaannoo. ¹¹ Qinée faiqi níkausa ínni qímannimidaqa ínneeqa nímaaku noodáannara qífaqa mandá sákani ními faree, sía ními fara noodáanna ními fara. ¹² Misá kookoorána áuruara qífaqa ínnee fáruka ními faree sía ními fara. ¹³ Ínnee mandá óosana máree maríasa márifanoo ínneeqa faiqi námu innaaru qiafaqa ámiqira ainaina kái ními mariafanoo. Innaarúnai níkoofa ámiqirafa uqanna máridanoo minára innaaru qímarinausa minára firaaqóo ámiqirana amana kái narí náaquqara andeeqara maraquna nímiannoo.

Beeraseeburánannai áfaanna aqiqárana óosana qímannim-inau.

(Mataioo 12:22-30; Mareekoo 3:20-27)

¹⁴⁻¹⁵ Moo kári Yísufa faiqí aundurákináa fáafasaaqa aqiqárara imarufanoo, mi-faafasaaqáfa mi-faiqína ufa rafáaqafufanoo sía ufa qímarinau. Yísufa fáafasaaqa aqiqámásoofanoo mi-fasiqáfa ufa qinau. Faiqí ánaasee miná qáfamasee náaquqoofaqa rufíasee akaqáusa Yísuna áqidafa qiqau, áfaannauqa úriqararafa miná

áúqu Beeraseeburafa afeeka Yísuna ámifanoo quándaki fáafasaaqa nífaqaidanoo. ¹⁶ Akaqáusa miná ueeqáraree qímasee qiqau Yísunara faiqí sía amanaikímari ainaina áuqusainaqa maasá aníara kúqaa Ánutufinaindari qúmu fee qianáura. ¹⁷⁻¹⁸ Yísufa fáasai misá naundurákinaa írirana iriséenoo narí áfaannauqa afeekannái fáafasaaqa aqiqoonára ákooqoofanoo níqinoo qináu. Moo máqannaasa náriqa maqannaasa faqa óonu rakée ani rakéemafi rákidaqa sía kísaaqasaa márífara, dauní kúqifaranoo. Moodáa maqaki máriasa faqa óonu rakée ani rakée íqa qúsasaa moodáa moodáa mákidaqa fúrufarifaranoo. Sadannana quqúsakinaasa miqíkai íqa óonu rakée ani rakéemafiqa náqimásee afeekaífaree. Ínnee qiníara áfaannauqa úriqararana miná áuqu Beeraseeburanannai fáafasaaqa aqiqéenoo fee qímasaida únna qímariafanoo. ¹⁹ Qinée minánnai fáafasaaqa nífaqaanaqa ínnee yánee áuqu rámasaidaqa fáafasaaqa nífaqaidee, ínnee sía Beeraseeburana áuqu rámasee miqí maríafanoo ínnee andeeqásee Ánutuna áuqu rámasee áfaanna nífaqee marífanoo. Miqí maríanara ínniqa fáafasaaqa nífaqee máriafa ínni ufa fannoo qiní díqira ufa qímariana atEEKáidanoo. ²⁰ Qinée sía Beeraseeburana afeekannáifau fáafasaaqa nífaqaidau Ánutuna náaquqara afeekannái nífaqee márúnausa márúnnanara akooqóo márídanoo. Miqí marúnnanara Ánutuna quqúsa ínnikí dóo animárinara kooroo ídanoo.

²¹⁻²² Afeeka fasiqa Sadannafa ámudaanaiqi marífa durú sáamu deedaqamásee márífanoo miná aiqáma ainaina ámiqinoo máriannoo, sía moó fannoo úmmuariannoo. Afeeka fasiqa Sadannana úriqararafa uqanna qinée Yísusa aniréeqa mi-fasiqána radámuseeqa miná faakána durú sáamu ainaina maréeqeeqa qeeqá qíku qísauku nímianauranoo. ²³ Faiqí moó fannoo sía qiní qiqoonði márínafa qiní

namuqáa márídanoo sía qíní dadaaqída óonu suqú ani suqú ímarifa, máreeqaida áquraaruki marífa márídanoo.

Afaanna narí aqoónausa nifiqeenoo narí márúnaki kée-qarana kíkíqa úsinoo márída.

(Mataioo 12:43-45)

²⁴⁻²⁶ Yísufa káqi qímannimidanoo qinau. Mandá fáafasaaqa faiqí aundurákiqari máaqakiqariara foora ráudee aadána máqa máaqa óombura maqa maaqaki aakaaqakí óonuree anirée inoo nídanoo adooáranara randáisianoo maaqí qímasee óonumafi írinoo qinau sáinaqa qinée qeeqá quqásee ániafanna fasiqana aunduráki kafáa fúa, qímaseenoo óonuree qáfoofanoo mi-fasiqána aunduráki máaqara foora damúninoo márídanoo andeeqánoo márufanoo qáfamasee ooóo qímasee kafáa óonurandee ani aqoónna fáafasaaqauqa aiqámausa misá mandáinaina úriqararausa kai dínni qísauku taikásee dínni ani qaraqánda marasée (7) nífiqamareenoo mi-fasiqána aunduráki kéeqafi maríqau. Márufanoo óoqai moodáa fáafasaaqa márufanoo mi-fasiqáfa káqikaaqoo mandáinainaki márínau, maqee firaaqóo mandáikuqanna ínoo márídanoo.

Ánutuna ufamau fimariasa ánoona asasírausa márídaqa.

²⁷ Yísufa mi-ufána qímannimufanoo ánaasee moó fanoo faiqí ánaasee qámbaranindari fíndifi qímaminoo qinau. Aní maqaséenoo náamma ámimari anaaseefa aníara ámiqira qímaaku fee qímaseenoo firaaqóo asasíra ánaasee márídanoo. ²⁸ Miqí qufanoo Yísufa quandáfi mi-ufána qáo qínoo qinau, ábee Ánutuna ufa irisée mi-maú fimariasa misá kai firaaqóo asasírausa márídaqa.

Yísufa narí kúquaninnanara Yoonnaana kíkíqa usinau.

(Mataioo 12:38-42)

²⁹ Faiqí ánaasee moómoosa Yísuna rafúsu quqárumáfufanoo Yísufa káqi qímanniminoo qinau, Máa maqee áukuana mária fasiqa anaaseesa firaqóo mandá ósana máree maríasa misá Ánutufinnaindari qiníara faiqí sía amanaikímari ainaina áuquanaqa kúqaa Ánutufinnaindari ánifeeqianaúra fífau miqí qímariasa misá mi-iriráfa mandá ósana nímídanoo. ³⁰ Sía innaarúnai kooroo íra ainaina fúka uqannífiqaanaúra náuraafa Yoonaanaindi mifá kai káqi máridanoo, Yoonaafa óoqai Nineefee máqusanaasa Ánutuna ufa kooroománnimino, miqí kai íqa qinée faiqí nímaaku uqanna maqee máriasa Ánutuna ufa kooroománnimaqaanaúra. ³¹ Kásooqaqee náaru Ánutufa faiqí ánaasee ufa írira fáasaanasaa Seebaa máqannaasa úriqarara ánaasee fannoo fíndifi máa maqee máriasa ínni níquraraannoo. Mi-anaaseefá níanaindari Sooroomoonnana írirana faqaa ufa íriraree qímasee ánináu. Dóo maqee fáasaana qinée Sooroomoonnana úriqararaura animáridaqa ínnée sía qiní ufa írimariafanoo minásaara mi-anaaseefá ínni níquraraannoo. ³² Kásooqaqee náaru Ánutufa faiqí ánaasee ufa írira fáasaanasaa Nineefee máqusanaasa fíndifi maqee máriasa ínni níqurareefaranoo, misá óoqai Yoonaanakíqari Ánutuna ufa iriséeqa náriqa mandá ainaina maqásaa quqásee Ánutuna áfusaa reendeenámmitau. Maqee qinée Yoonaana úriqararaura animárunaqa ínnée sía qiní ufa írimariafanoo minásaara Nineefee máqusanaasa ínni níqura réefaranoo.

Yísufa rambiara quandára ufa kafáa qímannimino.

(Mataioo 5:15; 6:22-23)

³³ Yísufa káqi qímannimidanoo qinau, faiqí moó fannoo qóoma qumbísee dífaaninnai sía rafáaqafuannoo akooqóo quqásainanoo káaqa qéemarínaqa faiqí ánaasee máaqaki kéeqafi ámiqimasee qáfaaqee qímasee akooqóo

quqáidanoo. ³⁴ Anée páapaaira óosana faqaafa mári-ananoo áfu aundurá káaqa qárafa márifa máriananoo. Anée tatamáqira óosana faqaafa máriananoo áfu aundurá asukuna árinoo máridanoo. ³⁵⁻³⁶ Ínneeqa kai minára rakísiaqa ínni nífu naundurá káaqa qárana tatamáqira oosana fannoo rafáaqa fuandoora, ínni nífu naunduráki tatamáqira óosana káqikaafa faqa sía márinaqa ínni naundurái márifa faqa ínnee nímaria óosana faqa káaqa aréenaannoo.

Yísufa Farisai ámaana ufa qímarusa niqiqanau.

(Mataioo 23:1-36; Mareekoo 12:38-40)

³⁷ Yísufa ufa qímammimi taikásoofanoo Farisai ámaana ufa qímarufa Yísunara anirée qiní máaqaki óonuree nárana náannee qufanoo eedóo qímasee miná máaqaki miná faqa óonuree óoqu marifí nárana nanau. ³⁸ Farisai ámaana ufa qímarufa Yísuna óosana qáfamasee tautínoo qinau, maa-fasiqáfa sía maasá óosana máreenoo ásaquirai náidanoo káqi náidanoo ufa rukíee marífa máridanoo. ³⁹ Karaambáiqá narí kai miná írirana iriséenoo qímaminoo qinau, Qiní ufa íria, ínnee Farisai ámaana qímariasa ínni márirana piríta káafa fooqáafa márifaqa adisáa kai findaukéee maríafanoo aunduráki faiqí nárirana faqa mandáinaina óosana óosana faqa ikairí faqa ínni naundurá qumbiqánoo máridanoo. ⁴⁰ Ínnee fúrufari maríafanoo ínnee Ánutunara piríta káafa adi kái áuqimariffee fee qídee aundurá sía áuqiffee fee qídee mifá aundurá faqa áuqusee qáfee marífa máridanoo ⁴¹ Ínnee ínneeqa naundurá ánuкамásaifanoo ínni nifaaqa aiqáma ánuكانoo máriannoo.

⁴² Óo Farisai ámaana ufamau fímariasas ínni nárírafas firaafá máriannoo, ínnee ínneeqaras maasá Ánutunas ufamáu fídaqa áfuqakinaana óosana óosana adíafaairas ainaina rainásee akaqána Ánutunas ámidaqee qímasee

quándaki andeeqára márirana faqa Ánutunara ríranara faqa minnísee maríasa máriafanoo.

⁴³ Óo Farisai ámaana ufa qímariasa ínni nárírafa firaa fá máriannoo ínni mandóosana maaqímmínoo máridanoo. Ínnee amaana máaqaki kéeqaidaqa nóorisaa óoqu máriranara firaaqóo rímariasa máriafanoo, ínnee makéetakiqa fímariafaqa faiqí ánaasee ínni nóorirara rufíasee ámiqimásee nímandaranara rímariasa máriafanoo. ⁴⁴ Ínni náríranara írifanoo náaquqaani, ínnee faiqí madika sía qáfoosara foora máriafanoo faiqí sía qáfarai káqi mi-maú fídaqa ínniara ámiqira fasiqafee qímasaídaqa ínni naunduráki putaa íranara sía írímariasaa.

⁴⁵ Yísufa miqí qufanoo Mooseena sándufa akoofása moó fannoo qímaminoo qinau, Óo ufasáa rakísirafa anée mi-ufánannai maasá faqa mandáikammá qímaqaananoo.

⁴⁶ Yísufa iriséeno miná faqa qímaminou, ínnee Mooseena sándufasaa rakísirausa ínni nárírafa faqa firaa fá máridanoo náaquqaani. Ínnee ínneeqa faiqí faiqi maqásaa sánda úfana óosana óosanannai niqóónausa ummaara nárímari ummaarana faiqí ánaasee nífaariki nimisée sía káqikaaqóo dadaaqídaqa ínneeqa nísauku amuka faqa sía quqásee minánnai ummaara káqikaaqóo dadaaqí maríasa máriafanoo.

⁴⁷ Ínneeqa náríranara írifanoo náaquqaani, ínni níkausa Ánutuna tamummáqara fasiqauqa kuqá narusée níkundee márúfaqa, ínnee misá faiqi námu óonuree ínni níkausamara náriusa mádikasaa ámiqira óoni fee saqári fee taatuqée andanda faqa úmmaqi maríasa máriafanoo.

⁴⁸ Ínnee ínneeqa níkausa mandóosanara ámiqira oosanee qímasee miqí maríafanoo misá tamummáqara fasiqauqa narusoofa ínnee misá madikai ámiqi ámiqimáriasaa máriafanoo. ⁴⁹ Ánutufa minára iriséeno narí íriranannai

maa-ufána qinau, qiní tamummáqara fasiqauqa faqa qiní ufa mara nímimariasaa faqa Isaraee máqannaasa máriannai niqiqáifaqa misá akaqáusa kuqá narusée akaqáusa aupúrarana nímifaranoo. ⁵⁰ Óoqai Abeerana áriranasaaqari náriqa ániifaqa Seekariana áriranasaa náaquqara amaana maqaki tatúfira qainda dínni náaquqara oosirafa dínni qámbaana Seekariana áriqau. ⁵¹ Mi-aiqama kuqannarirána ákiaqara qinée aiqáma maréeqee maqee máriasasaa quqánaura.

⁵² Ínnee Mooseena sándufa akoofásauqa ínne nári- rafa firaafá márinará náaquqaani, ínnee innaarúnai fí- maria irirafa kooqí kíqara foora ínneeqá rafáaqafusee sía atúasee kéeqefaranoo faiqí ánaasee mi-kooqínaki kée- qarara ímariafaqa ínnee rafáaqafi maríasa máriafanoo.

⁵³ Yísufa mi-maqusána minnísoofaqa Mooseena sán- dufa akoofásauqa faqa Farisai ámaana ufa qímariasaa faqa Yísuna áriraree qímasee óosana óosana úfannai ufaanará foora fufí maríqau. ⁵⁴ Misá áranaiqi óosana óosana ainainara irámmiriana áaqainaqa rumbánauree qímariqau.

12

Yísufa aaquqíra ufa faqa poodúqara ufa faqa qímannim- inau.

(Mataioo 10:26-27)

¹ Mi-karí faiqí ánaasee moómoosa uqanna Yísufinnai ani suqúfufaqa narísaa narísaa faqa níku rée maríqau. Yísufa ufa qímannimiraree qímaseenoo narí faiqí námu náaree qímannimino qinau. Ínnee Farisai ámaana ufa qímariasaa misá atiqéemari ooruku anoonara foora ruffeeqa eeráiriaqa misá ooruku maaqímimidanoo misá faiqí ánaasee amaana ufa qímannimisaida náriqa maqándanai mandáinaina máraidaqa misá miqímaria

ooruku anoonara foora ínnée eeráiriaqee qídaqa. ² Aiqáma rafáaqafira ainaina kásooqaqee Ánutufa aiqúsaina akooqóo máriannoo aiqáma kukéeqara ainaina faqa kásooqaqee kooroomáfinoo akooqóo máriannoo. Farisai ámaana ufa qímariasaa qaaraikírana faqa kooroo íannoo. ³ Ínni faqa qímännimidaqa ínnée asukunakí faiqí ánaasee qímännimira ufa kásooqaqee Ánutufa aiqámausa nífusaa fáasaana kooroo ínaqa írifarannoo. Nána ufa fee máaqaki mooná áaqooki qímáminna úfana máaqa ataufakaaqara foora miqóoqari fí fí qímasee aiqámausa qímännimifaranoo.

Sía nifaaqa árimariasara rufíaaqee ufafa.

(Mataioo 10:28-31)

⁴ Qíní qíqoondiuqa ínni qímännimidaqa ínni nipata kái kuqá narusée miqóoqari moo mándainaina sía amana níminausara misára sía ínnée rufíaaqa. ⁵ Ínnée rufíeefandínnanara qímännimiana qíní ufa íríaqa, Ánutunara ínnée rufíaaqa. Mifá amaná ínni nipata naruséeno naunduráindaraa nimana faqa amaná maréeqeenoo idáki áqirana amanaikí marífa, eeóo qínée minára qímännimidaqa minára kai ínnée rufíaaqa.

⁶ Káqikaa ufini rirímma fífau ainaina sía feefaurú ímari-afa máridanoo, mi-fifau ainainnára Ánutufa sía moodáa aunídanoo aiqámausara íridanoo rakísidanoo. ⁷ Ínni níkiaga asausí faqa Ánutufa aiqámara íridanoo nísaana rúmaqaisa máriafanoo ufini faqa ínni níkiaga asausí faqa fífau ainaina máriafanoo rakísidanoo ínnée firaatiá ánoona ainaina máriafanoo ínni feefaurú úriqaranoo máridanoo ámiqimasee ínnisaa rakísiannoo, minára sía ruffá ruffa-qi-aqa.

Yísunara faiqí nífusaa kooroo ímariasara qinau.

(Mataioo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Qinée maanára faqa ínni qímannimidaqa yáfasiqa ánaasee fee moó fannoo faiqí ánaasee nífusaa paasóosamasee naríara qinée Yísunaindi fee qínafa qinée faiqí nímaaku mi-fasiqa anaaseesára Ánutuna qangiroouqa nífusaa misára faqa qíníndi fee qianáura. ⁹ Yáfasiqa ánaasee fee moó fannoo faiqí ánaasee nífusaa asaurúsee sía qinée Yísunaindi fee qínafa qinée faiqí nímaaku mi-fasiqa anaaseenára Ánutuna qangiroouqa nífusaa minára faqa sía qíníndi fee qianáura.

¹⁰ Faiqí ánaasee moó fannoo faiqí nímaaku qiní mandá ufa qímaqiminafa qinée mi-ufána ákiaqara minnáísánaura. Faiqí ánaasee moó fannoo Ánutuna náaquqara máraqunara mandá ufa qínafa Ánutufa sía miná minnáísáannoo.

¹¹⁻¹² Kásooqaqee misá qiní ufasaara ínni qiní ufa íri-mariasa rumbámaree amaana máaqaki fee siaasinnai fee náriqa úriqarara finnái fee múnusaifaqa ínni ufa íriraree qífaqa ínneeqa nifaaqa ititára ufara faqa qímannimira ufara faqa sía randáaqa. Ánutuna náaquqara maraquana fannoo qímanniminna úfana miqóo kai ínni naakápaannoo.

Yísufa maaqóo aináina afeedíranara qáoo qinau.

¹³ Faiqí moó fannoo faiqí ánaasee qámbaanaindari fíndifinoo Yísuna qímaminoo qinau, Óo ufasáa rakísirafa maaqandá qíkoofa narí aináina maaqandásaa quqásee kúqifanoo qiní qífasaafa naríara máraidanoo anée qiní qífasaana qímaminanoo andeeqásee rainá qímiani. ¹⁴ Yísufa miná ufa iriséenoo qímaminau, óo maa-fasiqa yáfee qiníara síása saika máraannee qínaqee qinée ínniqara aináina rainánauree. ¹⁵ Miqí qímaseenoo quandáfi faiqí ánaasee minára qímanniminoo qinau, ínnee aiqáma ainainara fanandíranara eeráiriaqa.

Faiqi ánoona márirafa sía qumíasanasaa mundínoo márídanoommi. ¹⁶ Yísufa káqi qímannimidanoo maa-ufána quandára ufa qímanniminau. Faiqí moó fannoo moómoo ququsa faqaafa nárana ámiqimasee moómoo kambíqanau, mi-fasiqáfa miná qáfamaseenoo narí kai qímirinoo qinau. ¹⁷ Qíní nárana moómoo uqanna márifaqa yái fee quqánauree qímasee qímmiriseenoo qinau. ¹⁸ Qinée maaqíanaura, nárana unakú quqásee afeedímaria maaqáfa káqikaafa márifaqa qinée miná rapéemasee firaaná usakáanaura. ¹⁹ Usakáseeqa qeeqá nárana faqa qumíasana faqa minakí quqáseeqa qeeqáraa maaqí qianáura, Óo qinée maqee ámiqiranaki márídaqa, qíní ámiqira ainaina moómoo aukuana amanaikínoo márídanoo, qinée nárana nammári námasee ámiqimasee aufadáranaki máríanaura. ²⁰ Miqí qufanoo Ánutufa mi-fasiqánara maaqí qinau, anée fúrufari máríanafa maqee éendaki anée kúqinanoo aní márirafa taikáanno. Miqóoqari yáfee aní firaa qumiasana máraanno fee.

²¹ Yísufa mi-ufána rafáaqafinoo qinau, maqásaa moómoo ainaina súqimariasa innaarúnai náaru náaru márírana síaisa mi-fasiqána aanna ráida moómoo ainaina fífau súqidaqa fúrufaridaqa.

*Qamunnara náránara sía indeé indee ída mária.
(Mataioo 6:25-34)*

²² Yísufa narí faiqi námu káqi qímannimidanoo qinau, qinée fáasai qímannimunna úfanara irisée maaqí qí-
daqa ínnée káqi márira naranara sía nímuqusiani ín-
neeqa nifaaqái afisímaria qamunnanara faqa sía nímuqu-
siani. ²³ Ínni márirafa úriqarara ainaina márídanoo
nárana órudupirafa márídanoo. Ínni nifaaqa úriqarara
ainaina márídanoo qamunna órudupirafa márídanoo.

²⁴ Kaammeesá qáfaaqa mifá sía nárana asumu úmmaqi-danoo sía nárana aiqífa sía máaqa usakásee minakí afeed-ifa, Ánutufa kai nárana misá nímidanoo. Ínnee sía ufiniara fooráu máriafanoo úriqarara ainaina máriafanoo ínni faqa nímiannoo. ²⁵ Ínnikiqari moó fannoo narí kúqi-ranara ámuqusiranannai amanée narí márirana fírarisá-masee kísaaqasaa máriannoo fee, sía amanaikínaranoo. ²⁶ Ínnee mi-kaqikaa ainainnára sía amanaikíqa nánaree nárana qamunnara nímuqusidanoo fee.

²⁷ Ínnee nándaki káasau taatuqée tamookeena qáfamasee minára íriaqa, mifá sía aináinidanoo sía narí qamunna akunúsee afisídanoo qinée minára qímannimidaqa óoqai karaambáiqqa Dafidina ámaaku Sooroomoonafa káaqa aináina faqa munnimma faqa moómoo máree marúfa sía tamookeená amanasáa márinau miná qamunna ámiqirafa uqanna sía tamookeená qamunnara foora idaaqírafa márinau, óorudupirafa márinau. ²⁸ Káasau úsau Ánutufa kai misá qamunnara foora nímidanoo maqee kásidanoo dúna atekásee idá áreemaria ainainafa máridanoo. Ánutufa misá nímidanoo sía fee firqa ainaina tia ínni faqa nímiannoo fee, nímiannoo. Ínnee Ánutuna mandaaqárafa káqikaafa kai máridanoo, fífau nárana qamunnara nímuqusi maríafanoo. ²⁹ Minára irisée maasá nána nárana fee nammári fee maqee maqee naanáuree qímasee minára sía nímuqusiani. ³⁰ Maa-maqánasaa Ánutuna ufa sía írimariasa misá mi-ainaináusara kai maqee maqee randáidaqa, ínni níkoofa ínni nárana qamunna aináinara fáasai íridanoo nímiannoo. ³¹ Ínnee Ánutuna quqúsakinaa márirana írirana níqiniandamásee mi-maú fíranara náaree írifanoo Ánutufa ínni márira ainaina nímiannoo.

*Óosana óosana qumiasana innaarúnai kai afeedíra ufa.
(Mataioo 6:19-21)*

³² Óo ínnée qiní faiqi námu, ínnée qiní aandáu ánaaqi fírimariasara foora máriafanoo sía ruffaaqa ínni innaarúnai níkoofa asasamásee innaarúna quqúsa ínni nímiraree qídanoo. ³³ Ínnée ínnéeqa qumíasana moosá nimiséé feefaurú maraséeqa kudi fasiqa anaasee nimiséeqa, mi-andeeqaránannai ínnée sía afauqáqaaninna munnim-mara foora maraséeqa afeediaqa ínnéeqa aiqáma qumiasana innaarúnai kai afeediaqa, miqóo sía óorudupiannoo sía úmmuara fasiqa fannoo máraannoo sía qooqoosá aukúanno. ³⁴ Ínni qumíasana máriqoo kai miqóo kai ínni nímuqusa ubeekanóo máriannoo. Innaarúnai kai qumíasana afeediaqa.

Yísufa qúmíranara aambeembeeídaqa mária.

³⁵ Ínnée deedaqíqá máriaqeera qímannimidaqa, ínnéeqa qamunna atukarasée nooíqandamaseera foora qóoma qumbínoo máridanoora foora deedaqíqá máriaqa. ³⁶ Ínnée aináina faqaana aináinira faiqíara foora deedaqíqá máriaqa. Misá úriqararafa amundára qoomaqara fífinoo mindári óonurandee ánianínnanara rakísida márifara, mifá aniréenoo kooqí árinaqa dauni atúasaifanoo kéeqaannoo, ínnée misá naanna rámasee deedaqíqá máriaqa. ³⁷ Ámiqimásee áfeesimaríaasa asasifáranoo misá úriqararafa aniréenoo ámiqimásee aináiní maríasee qímaseenoo narí qamunanda atukaramáseenoo nárana suqáseenoo rakíqa nímiannoo. ³⁸ Misá úriqararafa eendá ámuqusai fee iqáqarooka fee aniráinaqa ámiqimasee rakísi ínausa fíraaqóo asasifáranoo. ³⁹ Ínnée maa-ufána faqa íriaqa, máaqa akoofa úmmuarira fasiqa ánianínnanara iriséenoofau rakísinanoofoou sía kooqí rakéemasee aináina máraiqini.

⁴⁰ Qinée ínni faqa qímannimidaqa, ínnee faqa deedaqíqá máriaqa, qinée faiqí nímaaku ínnee sía qiníara ániannoo fee qímarifandinna kamuqoo aniraanáura.

*Qinée rainárara qúmuafanausa máridaqa.
(Mataioo 24:45-51)*

⁴¹ Yísufa miqí qufanoo Peetooroofa qinau. Óo karaambáíqa anée mi-quandara ufána aiqámausaree qídanee maasára kai fee qídanee. ⁴² Karaambáíqa fannoo iriséenoo aináinímaru fasiqana kíkiqusinoo qímaminau, aináina faqaana aináinira faiqi írirana faqaafa andeeqásee rakísimarifa márinau. ⁴³ Aináina faqaafa mi-andeeqara ainainira fasiqánara qímaminau anée qiní máaqakínaa ainainasaa rakísisee aináinira faiqiuqa nárana aandáu andeeqásee nímiannee qímaseenoo moosáa finau. ⁴⁴ Mi-ainainira fasiqáfa narí úriqararafa ánianínna kamuqoo andeeqásee máridanoo firaaqóo asasiannoo. Qinée Yísusa qímannimiana íriaqa, mi-ainainná faqaafa narí ámiqira ainainira fasiqa andeeqárana qáfamasee ámiqira fasiqa fee qímaseenoo narí aiqáma ainainatiasaa rakísiranaikámmama qáannoo. ⁴⁵⁻⁴⁶ Moo kári aináina faqaafa narí aináinira fasiqara qiní aináinasaa rakísi márínaqa namummáqarara fuanée qímasee fifanóo mi-ainainira fasiqáfa quándaki nárana faqa afeeka nammari faqa néeneeseenoo fúrufarinoo narí aqoónna ainainira fasiqa anaaseeuqa nárinoo fúrufarinoo nímarinanoo miná úriqararafa sía ániannoommifoo qímaru kamuqoo sía írirai mána mána ímarinanoo aniráma qáfeenoo ufa rukíee maríasa nári máriandéemaseenoo miná ateeeká ateeekámasaannoo.

⁴⁷ Aináinira faiqi fannoo narí úriqararana ufa iriséenoo sía fíndifinoo miná ufamáu fínafa miqínna fasiqana sáamu sámu ámudaani tureeráumásaannoo. ⁴⁸ Aináinira faiqi moo fánnoo narí úriqararana ufa sía írirai áruaninna

manda ainaina márainanoo miná árirafa aufadárafa máriannoo, maqásaa fasiqauqa moómoo ainaina ámimari fasiqanara minásaaqari moómoo ainaina máreefaranoo, Ánutufa faqa miqíkai íannoo, maqásaa fasiqauqa úriqarara ainaina ámimari fasiqanara minásaaqari úriqarara ainaina aabaá faqa máreefaranoo, Ánutufa faqa miqíkai íannoo.

Qinée rainárara qúmuafanausa márídaqa.

(Mataioo 10:34-36)

⁴⁹ Yísufa faiqí ánaasee qímannimidanoo qinau. Qinée maa-maqánasaa máriasaki idára foora ufa raiqéeqa namuqáakirana óosana áraanauree qímasee qúmiqiafana, dóo fáasai idá arasáananoo qáida máríaqaana. ⁵⁰ Qinée kúqira mandá nám mariara foora marasée naanáura, miná áfeesara márúnanoo qífaaqa rumbánoo márídanoo. ⁵¹ Ínnee qiníara tínoorimárianaki maa-asooárana mara máree maqásaa fasiqa ánaasee nímiannee fee qída fee, sía uqanna miqíánaura, qinée maqásaa fasiqa anaasee ufa rainárana nímírara qúmídaqa. ⁵² Maaqóoqari qiní ufasáara moodáa máaqaki moodáanai qísauku márinausa raináki qaarammoó dínni fíqa namuqáakifara qaaraqánda miqíkai íqa dínni fíqa namuqáakifara. ⁵³ Qíní ufasáara níkausa nári faiqi námu namuqáakammá nímaqeefara kafáa dínni kumaaráuqa nári níkausa namuqáakammá nímaqeefaranoo. Nínausa nári níraamuqmaaka namuqáakammá nímaqeefara kafáa dínni fúka anaaseeuqa nári nínausa namuqáakammá nímaqeefaranoo. Ánaaseeuqa náriqa nínaakuqmaaka faqa raináfi namuqáakammá nímaqeefara kafáa dínni fúka anaaseeuqa nári nínaakuqmaaka ánaaseeuqa namuqáakammá nímaqéefaranoo.

*Ínnee qinée kambíqauna kámunara sía írmariafanoo.
(Mataioo 16:2-3)*

⁵⁴ Yísufa faiqí ánaasee qímannimidanoo qinau, ínnee aaku qoonnámu súani kéeqeemari qaannaindari úrinaqa qáfeeqa óo aaku rúannoo fee qífanoo dóo aaku rúannoo. ⁵⁵ Maarooosa ookéesa úfai úqifaqa ínnee minára aiqaiqí-mari aukuannee qímariafanoo dóo kúqaa qímariafanoo. ⁵⁶ Ínnee mandáikirausa qaara irirana máree maríasa, ínnee innaarúna faqa maqá faqa qáfamasee andeeqásee kambíqaaninna ainainara andeeqásee íri mariafanoo, maqee qinée qúmimarúnna kamuqoora nánaree sía íridee qída fee.

Aní kóotai áfiqee fímari fasiqana faqa dauní miná faqa moodáa ufa qía.

(Mataioo 5:25-26)

⁵⁷ Ínnee sía ínneeqá kai andeeqára ufa irisée mi-maú fuafanoo nánaree miqídee. ⁵⁸ Faiqí moó fannoo aní áfiqeenoo kóotai fínana anée aanái fídana mi-ufána aanái taikáaqee qía, sía miqínanoo mi-fasiqáfa aní áfiqeenoo siáasa áminanoo mifá maréeqeenoo foorísa áminanoo mifá maréeqeenoo rumbáranaki quqáannoo. ⁵⁹ Anée minakí márínanoo aní mandáinaina ákiaqara taikáfinana mi-karí kai ráudeennáranoo. (Ínnee minára irisée qinée qumu márúnna kamuqoo ínneeqa mandáinainara qiní faqa ufa qídaqa mi-ufána andeeqá taikáaqa, sía miqíqa Ánutufinnai fifáranoo.)

13

Ínnee sía quandáfi Ánutufinnai ubeekéeqa kurídifara.

¹ Mi-fasannái faiqí ánaasee akaqáusa aniréeqa Yísuna qímamiqa qiqau, akaqá Kariree máqannaasa Ánutuna tatúfira aandau suqá ámimárufanoo Piratoofa narí

sundíauqa niqiqoofaqa aniréeqa misá naru taikáqau. Miqímasoofanoo aandáu fidika faqa faiqí fidika faqa moodáanaki qúminau. ² Yísufa mi-ufána iriséenoo qímanniminoo qinau, ínnée mi-Karíree maqannaasá akaqáusa kúquanara nári máqannaasa úrinnaaqaramásee mandá óosana mároona ákiaqara kúqiaa foo fee qída fee. ³ Sía minárau kúqiaa, qinéé minára ínni qímannimidaqa, Ínnée faqa ínnéeqa mandá óosana minnísee Ánutufinnai ubeekaaqa, sía miqíqa ínnée faqa miqí kai íqa kúqifaranoo. ⁴ Qinéé Yeerusaree máqusanaasara faqa qímannimidaqa, miqóo óoni maqa kísaaqa Sirooamma óoni maqa féé qímariana fannoo rapéemaki áqufínoo faiqí (18) qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu dínni taikásee dínni ani qaaramoó marasée fasiqa kuqá nárinau. Ínnée mi-fasiqásara Yeerusaree máriasa nári niqoónausa mandá óosana úrinnaaqaramásee mároona ákiaqara kúqiaa foo fee qída fee. ⁵ Sía minárau kúqiaa, Qinéé ínni qímannimidaqa, ínnée sía ínnéeqa mandá óosana minnísee Ánutufinnai ubeekéeqa ínnée faqa miqí kai ifáranoo.

Faafísa fooqáa saqáriara quandára ufa qinau.

(Ánutufa sía mandá oosana ákiaqara aaqee uqanna nárídanoo, kísaaqasaa náaraidanoo maí andeeqára aatata ániaqee qídanoo, sía írifanoo miqóo náruannoo.)

⁶ Yísufa kafáa maa-quandara ufána qímanniminoo qinau, faiqí moó fannoo narí áfuqáki faafísara foora qaqama tíqisaidaqa néemaria saqarifa márinau, moo fáasaana mi-fasiqáfa miná qaqama tíqi náraree qí-masee óonuree qáfoofanoo sía qaqama íroofanoo óori runúseenoo narí aináinira fasiqa qímaminoo qinau, ⁷ Qinéé qaarammoo áukuana maa-saqarína qáfaunanoo sía qaqama íreenoo mifá fífau maqa áinoo náidanoo dóo ateeká áqua qufanoo mi-ainainira fasiqáfa qinau. ⁸ Sáina

káqi márínaqa moodáa aukuana qinée miná atukakí oorá indufúsee madaapeé quqásee miqóo qáfaanee qinau. ⁹ Sía írainaqa mi-karí kai ateká áquanaura.

Ataufaka anidíra anaasee Yísufa andeéqqsánau.

¹⁰⁻¹¹ Moo Sáririqa Yuda máqannaasa amaana qímaru faasaana Yísufa ufa súqira maqaki kéeqafi Ánutuna ufa qímannimimarufanoo moo ánaasee fannoo fáafasaaqa miná aunduráki márufanoo (18) qísaukuqara taikásee qíku dínni taikásee dínni óonu qaaramoó marasée aukuana kummáranoo kai márufa ataufaka rakísirara sía amanaikímarufa miqóo amaana máqaki ani márinau. ¹² Yísufa mi-anaaseená qáfamasee áaramaseenoo qí-maminoo qinau. Óo maa-anaasee dóo aneenná teeroo quqáranakíqari ámiqina mária. ¹³ Miqí qímaseenoo Yísufa narí ásauku minásaa quqásoofanoo aaqee kái ataufaka rakísufanoo fíndifinoo Ánutunara dúfi dúfi qímarinau. ¹⁴ Amaana máqasaa rakísi marúfa miná qáfamaseenoo Yísufa amaanasáa mi-anaaseená andeéqónara áanóom-maseenoo faiqí ánaasee qímanniminou. Mooseena sándufaki maasára 6 faasaana aináiniaqée qinau, dóo ínnee mi-karí kai anirée ínneeqa aurírana taikáaqa, maasá amaanasáa sía aurírana taikáaqa.

¹⁵ Miqí qufanóo karaambáiqqa fannoo quandáfi qímaminoo qinau, ínnee únna qímasaidaqa qaaraiquí maríasa, amaanasáa ínnee ínneeqa mimmí burimakáu sipsípa ainaina nífiqaidaqa nammárinni múqusee maríafaqa nammári náidaqa. ¹⁶ Maa-anaaseefá Abarahaamana áti márifanoo Sadannafa kísaaqasaa (18) aukuana karabúsaki quqáqaifanoo aupúranaki márína, burimakáu mimmí sipsípa úriqarara ainaina fee márídanoo fee miná kai amaanasáa idukírafa andeéqánoo márídanoo fee. ¹⁷ Miqí qufaqa Yísuna áqi marúsa mi-ufána iriséeqa nisaurí marufaqa faiqí

ánaasee káiqeesa Yísufa óosana óosana ámiqira ainaina áuqoonara asasímaríqau.

Qúmini fooqáa saqari qaqama quandára ufa.

(Mataioo 13:31-32; Mareekoo 4:30-32)

¹⁸ Yísufa faiqí ánaasee qímanniminoo qinau, Ánutuna maqásaa ququsaki faiqí ánaasee máriasa nána ainaina fooqáa fee máridanoo fee, qinée minára nána kík-iqee úsuauree. ¹⁹ Qinée maaqí qímasee miná kík-iqúsuauree. Mifá qúmini qaqama fooqáafa márianoo, faiqí moó fannoo qaqama mara máreenoo narí quqúsaki úmmaqusáinanoo firaafá saqáriara foora kambíqafinanoo ufiniuqá miná ásaanasa nínaamu usakéefaranoo. Ánutuna quqúsaki kéeqafuasa miqídaqa misaqarína fooqána auqaánai idooáidaqa.

Ooruku anoona ati qéemarína quandára ufa.

(Mataioo 13:33)

²⁰ Yísufa kafáa qímanniminoo qinau, qinée Ánutuna innaarúna ququsaki kéeqafuasa nána ainaina kíkíqa úsuauree, misá ooruku anoona fooqáasa máridanoo. ²¹ Ánaasee moó fannoo saná qaindi anasée ooruku anoona minakí adíasainanoo aiqámai ámiqimmasee ati qáanno.

Ínnee tiqera kooqiki kéeqaaqa.

(Mataioo 7:13-14, 21-23)

²² Yísufa Yeerusaree máqusai óorufidanoo káqikaa maqusauqakiaqa Ánutuna ufa qímanniminoo óorufinau. ²³ Óoru fímarufanoo faiqí moó fannoo irámmirinoo qinau, Óo úriqararafa faiqí ánaasee moodáa kai moodáa kai innaarúnai asumu máriranaki kéeqefaree, qufanoo Yísufa qímaminau. ²⁴ Anée tiqera kooqiki afeekaikámasee

amanammásee kéeqaa, qinée minára qímannimidaqa íri-aqa, faiqí ánaasee moómoo amanídaqa sía amana kéeqee-faranoo.

²⁵ Mi-maqána ákoofa fíndifinoo kooqí atukarasáinaqa misá madáanaindari kooqí áridaqa maaqí qifáranoo, kooqí atúaqisáinaqa kéeqaanee qífanoo máaqa ákoofa maaqí qímasee qímannimiannoo. ²⁶ Ínnee yáindaraasee qinée ínniara sía íridaqa qínaqa misá maaqí qifara, anée maasá maqusái Ánutuna ufa qímannimarianafa máriananoo maasá aní faqa nárana nammári née marúnausa márídaqa maasára írimarianafa máriananoo. ²⁷ Máaqa akoofa miná iriséenoo kafáa qímannimiannoo, ínnee yáindaraasee márídee, ínnee mandá óosana máree maríasa máríafanoo ínnee qiní daaqá mári-aqooqari moosáa fífuaqa. Yísufa mi-ufánannai innaarúna kooqí kíkíqa úsinoo kafáa maa-ufána miqóo márusa qímanniminou. ²⁸ Qinée ínniara maqee máríasara qídaqa kásooqaqee ínnee Abarahaamana faqa Isakeena faqa Yakooboona faqa Ánutuna tamummáqara fasiqauqa aiqá-mausa faqa Ánutuna innaarúna ququsaki márifaqa ínnee maqee qiní faqa nárana nammári née marínausa áqoosai márídaqa níqafamásee ínnee firaaqóo nífai sandúrinaqa ikíráqee-faranoo. ²⁹ Faiqí ánaasee súani óosanaindari faqa ámuqundari faqa dínni dínni ataaqéendari faqa anirée Ánutuna innaarúna ququsaki óoqu marifí moodáanaki miná qoomáqa sakasée neefáranoo. ³⁰ Mi-karí maqee maqásaa ínaaqianna máríasaa mi-karí misá úriqararawsa márifaranoo, maqee áukuana úriqaraqa márínausa mi-karí uréeqararawsa márifaranoo.

Yísufa Eeroodeenara káasau faini fee qinau.

³¹ Mi-karí Farisai ámaana ufa qímarusa Yísufinnai anirée qímamiqa qiqau, anée maaqóoqari fíndimmaqee

moosáa fúa, karaambáiqá Eeroodeefa aní kúqa áriraree qínoommi. ³² Yísufa iriséenoo qinau. Eeroodeefa faiqí níkaruqimasaida ueeqásaida nárímarifa máridanoo ínnee maaqí qímasee qiníara qímamiaqa, qinée maqee faqa dúna faqa faiqí ánaasee naunduráki fáafasaaqa nífaqeeqa aurínausa andeeqánnisee ianáura, moóna qeeqá saika taikáanaura, miqí qímasee Eeroodeena qímamiaqa. ³³ Maqee fí fí inaqa dúna faqa fí fí íqa Yeerusaree máqusai óoruraanaura Ánutuna tamummáqara fasiqauqa aiqáma Yeerusaree máqusaki kai narusée márufaqa kúqi maríqau, qinée nánaree minakíqari radúkaki moosáa kúquanauree sía amana, qinée faqa Yeerusaree máqusaki kai óonu-raanaqa misá nárundee kai másee qiní faqa dárifaranoo.

*Yísufa Yeerusaree máqannaasara qímudáoo qinau.
(Mataioo 23:37-39)*

³⁴ Óo Yeerusaree, Yeerusaree ínnee Ánutuna tamummáqara fasiqauqa kuqá narusée mifá niqiqoosa óonisamu qumáree nárímariasa. Qinée moómoo kari aní faiqí ánaasee marasée kookooránara foora sákarara ímarunaqa ínnee qáoo qiafanoo. ³⁵ Dóo qúsasaa ínni maqúsa faqa amaana maqa faqa faiqí ánaasee sía márifanoo naakundú máriannoo, qinée kúqaa ínni qímannimidaqa ínnee maaqóoqari sía kafáa qiní qíqafeefaranoo kásooqaqee ínnee qiníara maafá karaambáiqá aqíqáifanoo ánidanoo fee Ánutufa miná ámiqi ámiqianinafa qímasaidaqa mi-karí kai qiní qíqafeefaranoo.

14

Yísufa autura árimaru fasiqana sabátasaa andeeqánu.

¹ Yuda máqannaasa amaana fáasaana moo Sáririqa Farisai ámaana ufa qímarusa misá úriqararana máaqaki Yísufa miná faqa nárana náraree qímasee kéeqafufaqa

aqoónna Farisai amaana ufa qímarusa Yísuna qumárararee qímasee ámiqimásee apurée maríqau. ² Yísufa mi-maqánaki óoqu marifufanoo aurímarú fasiqafa afaaqa autura ári marú fasiqafa Yísuna óorinni márinau. ³ Yísufa miná qáfamasee miqóo márusa Farisai ámaana ufa qímarusa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa miqóo márusa faqa irámmirinoo qinau, Qinée ínni iráidaqa Mooseena sándufa fannoo ínni amaanasáa fáasaana faiqí aurínausa andeeqáranara eedóo qídanoo fee, qáoó qídanoo fee. ⁴ Misá mi-ufána iriséeqa sía ufa qiqau, káqi Yísuna kai tatáqaga maríqau, miqíqa márufanoo Yísufa mi-aurira fasiqána qumáreenoo miná aurírana taiká amaqáseenoo aqiqoofanoo mifá fufanoo quandáfi miqóo márusa qímanniminau. ⁵ Yáfee moó fannoo ínnikiqari miná ámaaku fee burimakáu fee madikakí áqufínoo márinanoo amaanasáammífoo qímasee sía fee qumbaquíannoo fee. Sía uqanna amaana irisée minnísee fara káqi minakínaana qumbaqífaranoo. Dóo qinée faqa maa-aurira fasiqána madikakínaanara foora amaanasáa qumbaqíara foo ídaqa sía áaqaidaqa. ⁶ Misá Yísuna ufa irisée kúqaam-mífoo qímasee ufa qírara írusia sía ufa qiqau.

Sía ámiqira qoo náaree óoqumaria.

⁷ Mi-Farisai amaana qímarufa nárana firaaqóo suqáseenoo moómoosa náaroofaqa miná máaqaki ani kéeqafufaqa ámiqiraqoo óoqu mariranara randée márufanoo Yísufa níqafamásee misá aiqámausara qinau ufa sée qíní ufa íriaqa qímaseenoo akooqóo ufa maaqí qímasee qímanniminau. ⁸ Faiqí moó fannoo amundára qoomaqa suqásee aní áarainana óonu reenána sía aaqee óonuree ámiqiraqóo kai óoqu mária. ⁹ Aní úriqararafa aniráinanoo qoomáqa ákoofa aní qáfeenoo aqiqámasee úriqarara fasiqara miqóo óoqu maríannee qínana anée asauríranaki máridana mandáikiraqoo kai óoqu

márinnaanoo. ¹⁰ Ínnee sía ámiqira qóora randáaqa, faiqí moó fannoo ínni náarainaaqaa maaqímmiaqa, Ínnee miná qoomáqaki kéeqafiqa káiqaesa óoqumari máriaqoo kai óoqumaríaa, Qoomáqa ákoofa aniráma aní qáfeenoo aníara óo qiní qiqoondi maí ururée ámiqiraqoo óoqumaría, Miqí qínana anée aiqámausa nífusaa úriqararafaikínana asasinnáranoo. ¹¹ Náriqá kai qinée úriqararausee qímariasa Ánutufa nisauríranaki quqáannoo, náriqá kai qinée uréeqararausee qímariasa Ánutufa misá úriqararanaki quqáannoo.

¹² Miqí qímasee Yísufa quándaki miná áaroo fasiqana qímaminoo qinau, anée qoomáqa suqáseenana sía aneenná áqoondiua faqa ákaqaafasaa faqa aneenná áinaina faqa aneenná aináinafaqaa áqoondiua faqa misáuaqaa sía náaraa. Anée misá náarainaaqaa misá faqa miqí kai íqa aní faqa áaramásee amana kái ámifaranoo. ¹³ Anée qoomáqa suqáseenana kudi fasiqauqa faqa níku nísauku mandáikirausa faqa árirutíqa nímariasa faqa nífu dimbárausa faqa misáuaqaa kai náarama quqásainanoo Ánutufa miná ákiaqara ínni ámiqi ámiqi íannoo. ¹⁴ Misá sía amana kafáa miná ákiaqara aní ámifaranoo minára kásooqaqee Ánutufa ámiqira óosana máreemaria fasiqa anaaseesa kúqiranakiqari mara fíndifu máseenoo mi-karí miná ákiaqara aní faqa ámiannoo.

*Qoomáqa sákararee qímasee mandáikirausa náara.
(Mataioo 22:1-10)*

¹⁵ Faiqí moó fannoo mi-qoomaqánaki máridanoo Yísuna ufa iriséenoo qímaminau, Ánutuna innaarúna ququsaki kéeqafi minakí nárana née maríasa firaaqóo asasifáranoo. ¹⁶ Yísufa miná ufa iriséenoo kafáa quandára ufa qímaminau, faiqí moó fannoo qoomáqa firaaná suqárara deedaqamáseenoo faiqí ánaasee moómoosa

náaranau. ¹⁷ Suqáidanoo narí aináinira faiqi aqiqéenoo anée fíqu fíqu ídana faiqí ánaasee qinée náaraunusa nífiqee mínisainaqa qoomáqa naaqa dóo aiqáma ainaina deedaqinóo máridanoo. ¹⁸ Miná aináinira faiqi fannoo qí-manniminoo nufanoo moó fannoo qinau, Qinée maqá dóo feefaurúmaqaqee ídaqa miná qáfarara fídaqa sía amana fuanáura.

¹⁹ Miqí qufanoo moó fannoo qinau, qinée qísaukuqara (10) purimakáu ummaara rarísée marína feefaurúmaqaqee ídaqa miná amanamásee qáfarara fídaqa sía amana fuanáura.

²⁰ Miqí qufanoo moó fannoo qinau, qinée maqee kái ánaasee amundá qimiqaafaqa sía amana fuanáuree qufanoo aináinira faiqi fannoo misá ufa iriséenoo narí firaafinnai óonuree qímaminau. Mifá iriséenoo firaaqóo áanóommaseenoo qímaminau. ²¹ Anée dauní dauni sandéenanana firaa aatata faqa káqikaa aatata faqa maqúsa qámbaanai faqa óonureenana kudi fásiqa anaasee faqa mátaammátaakíqa nímariasa faqa nífu dimbárausa faqa árirutíqa nímariasa faqa mandáikirausa aiqáma nífiqee qiní qoomáqai ánia qufanoo miná aináinira faiqi fannoo miqímminau. Misá nífiqee míni quqáseenoo narí firaafinnai óonureenoo qímaminau. ²² Dóo aní ufamáu fíqa nífiqamaree míni quqásaunanoo nárana moómoo máridanoo faiqí ánaasee sía amanaikídammia qufanóo qoomáqa ákoofa qinau. ²³ Dóo fíndimmaqee óonuree níanai áfuqakiaqa máriasa nífiqamaree qiní qoomáqa amana kái mínisainaqa naaqanáni. ²⁴ Ínnau, eendá náarauna sía ániasa sía uqanna qiní nárana káqikaaqóo nífaurusaa quqéfaranoo.

Yísuna ufara kúqiraree qímarusa kai miná faiqi námu kifáranoo.

(Mataioo 10:37-38)

²⁵ Yísufa moosáa fímarufaqa faiqí ánaasee moómoosa miná faqa fídaqa maasá faqa Yísuna faiqi námukiraree qufanoo Yísufa quandáfi qímannimínau. ²⁶ Faiqí moó fannoo qiní faqa fíraree qínna fasiqafa narí ánoona ákoona faqa faiqi ánaasee faqa narí ákaqaafasaa faqa ásoommaaka faqa naríara faqa fídiqaa máseenoora foomáseenoo qiní faqa ániani. ²⁷ Faiqí moó fannoo qiní ufasáara sía eedóo qímasee narí aunírira saqari akumáreenóora foora sía eedóo qímasee qiní ufasáara kúqiranaki fínafa sía mifá amana qiní faiqi námuki kéeqaannoo. ²⁸ Faiqí moó fannoo máaqa usakáraree qímaseenoo máaqa usakára ainainauqara náaree ámiqimásee írinanoo sía amanaikína sía usakáni. ²⁹ Mifá máaqa atuna faqa faakána faqa kai rakíqasainanoo aiqáma ainaina sía amanaikína miná aqóonausa qáfamasee naanaidara qímasee maaqí qifóora. ³⁰ Maa-fasiqáfa máaqa usakárana óosana araséenoo máfi taikárana sía amanaikínoo. ³¹⁻³² Namuqáa karaambaiqa moó fannoo narí rákira fasiqauqa moómoosa faqa anirée náriranara iriséenoo maaqóo qaraa karaambaiqa fannoo miná moómoo rákira fasiqauqara iriséenoo naríndi óodaa márínara írinoo amanaikée ianáuree sía amanaikée ianáuree sía amanaikínaqa nárirara ímari karaambaiqána faqa óoqumari fí ufa qímasee reendéeniananóo asooárafa máríani. ³³ Miqí qímaseenoo Yísufa minára qímannimínau, miqí kai másee ínnee faqa qiní faqa fíranara ámiqimasee iriaraasámaseeqa ínneeqa aiqáma ainaina minníseeqa qiní faqa ániaqa. Sía miqíqa sía amana qiní faiqi námukifaranoo.

*Ínnee ínneeqa aináina minníseeqa qiní faiqi námukiaqa.
(Mataioo 5:13; Mareekoo 9:50)*

³⁴ Miqí qímaseenoo Yísufa kafáa maa-ufána qímannimínau, ínnee ooruku indée maríana sía adíafaa ínaqa

náqi fee másee kafáa adíafaairana quqéennaree, sía amanaikínnaránoo. ³⁵ Sía adíafaa ínna ooruku ándanda atukakí téeqimasainanoo mi-andandáfa faqa mandáikammiannoo. Ínnee káqinni áquaqaana. Mandáinaina máridanoo. Ínnee qiní faqa fifandínausa sía ámiqimásee mi-kadaapi oosanná írirainni káqi fírarianara qáoo qídaqa kasaacaqái kudoosaápee márifanoo máaqa usakáaninafa máaqa faakána rakíasainaqa sía amanaiki foora, ínnee ooruku adíafaa síaina aanna ree foora káqinni áqua nóora. Ínnee náaqoofaqaasa mi-ufána íriaqa.

15

*Mandá óosana máree marúsa suqúsee Yísuna ufa íriqau.
(Mataioo 18:12-14)*

¹ Moo kári úmmuarira takisa munnimma máree marúsa faqa Yuda máqannaasa níkoqqee márufafa nífaqasoosa faqa Yísufunnai aniréeqa miná ufa íriraree qímasee miná aaqá aní úsimariqau. ² Farisai amaana ufa qímarusa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa misá níqafamásee nóori runúsee muqúriqa márídaqa náundaufa náundaufa qídaqa qiqau. Maa-fasiqáfa Yísufa maasá nífaqasoosa aniraafanoo misá faqa ámiqi ámiqi ídanoo, sía miqíkai ídanoo misá faqa nárana náidanoo miqídanoo.

³ Yísufa misá ufa iriséenoo quandára ufa moó maaqí qímasee qímannimminau. ⁴ Faiqí moó fannoo moodáannai qísauku fasiqa namu níku nísauku taikásee (100) sipsípa rakísi márinnanoo moodáafa kai auíqá máfinanoo náqi fee íannoo, mi-fasiqáfa aiqáma sipsípa káqi quqáseenoo moodáara randáannoo. ⁵⁻⁶ Randánnoo níni ínoo paqúrimaseenoo asasamáseenoo rafúsu akumáreenoo míni maqúsai quqáseenoo narí aqoónausa náaramasee qímannimiannoo, anirée qiní faqa asasiaqée qíannoo. Aiqáma sipsípasaa rakísimari fasiqausa miqifaranoo.

⁷ Innaarúnai máriasa mi-fasiqána aanna reefáranoo moómoo (99) andeeqára fasiqa anaaseera sía asasifáranoo moodáafa fúrufaridanoo mandáinaina máranoo níni ínafa quándaki Ánutufinnai ubeekáinnanara minára firaaqóo asasifáranoo. ⁸ Moo ánaasee fannoo qísaukuqara taikásee siruáa munnimma firaaná maqée ínanoo moodáafa máaqaki fúrufaramáfinanoo mi-anaaseefá náqi fee íannoo, mi-anaaseéfa qóoma qumbísee damuná maraséenoo máaqaki aiqámai damúnidanoo aiqáma átinai ámiqimásee randánnoo ní n_i ínanoo paqúrimaseenoo máraannoo. ⁹ Maraséenoo narí aqoónausa faqa áqoondiuga faqa náaramaseenoo qímannimiannoo. Ínnee anirée qiní faqa asasiaqa, qiní siruáa munnimma fúrufaramámbina dóo paqúriqa. ¹⁰ Qinée qímannimidaqa, Ánutuna qangiroouqá mi-anaaseená aanna reefáranoo moodáafa mandáinaina máranoo ní n_i ínafa quándaki Ánutufinnai ubeekáinaqa minára firaaqóo asasifáranoo.

Auíqnoo nu kúmaaraaná quandára ufa.

¹¹ Yísufa káqi qímannimidanoo qinau. Faiqí moó fannoo qaara faiqi faqáafa márinau, ínaaqiannaafa narí ákoona qímaminoo qinau. ¹² Óo qípoo kúqiraridanee aneenná aiqáma ainaina rainásee maaqandá qíminna-ree dóo maqee kái rainásee qíminaqa máree fúannee qufanoo miná ákoofa eedóo qímaseenoo narí aiqáma ainaina rainásee miqandá níminau. ¹³ Nimisoofanoo indaarúqaafa káqi máqee inau ínaaqiannaafa naríndi makéeta máseenoo munnimma kái mara máreenoo dóo quqáseenoo níana maqusai óonu reenoo fúrufariranaki máridanoo narí munnimma aiqáma fífaunni áqu taiká-nau. ¹⁴ Áqu taikásoofanoo mi-aukuanná aandaroo firaafá mi-maqa maaqánaki aiqámatinai narí márufanoo mi-fasiqána munnimma faqa nárana faqa sía márufanoo

áararéé marínau. ¹⁵ Mifá mi-maqusánakinaa fasiqasaa atooqáfufanoo mi-fasiqáfa miná aqiqéeno anée qiní kúarauqasaa rakísiannee qímasee nárana sía ámufanoo áararéé márufanoo mi-kuaráusasaa rakísidanoo kúarauqa kúnda nímidanoo naríara faqa náraree qímasee írufanoo sía Yuda máqannaasa née marúnee qímasee asaurúseenoo minníseenoo áarara márínau.

¹⁶ Miqí márufanoo mi-fasiqána írirafa kambíqoofanoo narí kai qímirinoo qináu. ¹⁷ Óo qiní qíkoona aináinira faiqiuqa misá náriqa nimana kái nárana néemariafaqa qinée maaqóo dáarara márídaqa kúqirarídaqa. ¹⁸ Qinée fíndifi qeeqá qíkoofinnai óonureeqa maaqí qímasee qí-mamianaúra óo qípoo qinée Ánutuna ufa faqa aní ufa faqa rukíee marúnausa márídaqa. ¹⁹ Qinée sía amana aní ámaakuara foora márianaúra, amanée aní aináinira faiqi kámmafi márianaúree.

²⁰ Miqí qímaseenoo mi-fasiqáfa fíndifinoo aanái áqufufanoo narí ákoofinnai fináu, aanái meeáqoo ani márufanoo miná ákoofa maqúsasaaqari mara meeqá qáfamaseenoo ámuqusufanoo sandéenoó óonu mara narí ámaaku arípimma qumáreenoo ámooganáu. ²¹ Miqúfanoo miná ámaaku fannoo maaqí qímasee narí ákoona qímamidanoó reendeénináu. Qinée Ánutuna ufa faqa aní ufa faqa rukíee márúnausa márídaqa sía maqee amana aní ámaaku márianaúra. ²² Miná ákoofa quandáfi narí aináinira faiqiuqa náaramaseenoo qímanniminoo qináu, sía aináinira fasiqa qamunna ainaina ámia, qiní qímaaku márianifeera qamunna ainaina kái ámia, dauní dauni ámiqira qamunna mara máreeqa míni afisúamaqáaqa, rínna faqa ásaukuki upeekásee áiku ánaamu faqa afisúamaqáaqa. ²³ Miqímáseeqa óonu ámiqira burimakáu ánaaqi áinoó faqaana arusée deedaqamásee qoomáqa suqáaqa. ²⁴ Qiní faiqi maafá

kúqi nóora foora máfifa káqi márídanoo aniréenoo auíqanoo máriifa aniréenoo. Miqí qufaqa qoomáqa sakasée néemariqau.

²⁵ Miqí márufanoo indaarúqaa ámaaku fannoo súanai máriufa maqúsa naambeéqai aniréenoo piripúnna ufa faqa idí faqa írinoo narí ákoona aináinira faiqi moó áaramásee irámmirinau. ²⁶ Miná náqi fee qídaqia qufanoo mifá qímaminau. ²⁷ Aní ákaqa fannoo narí ákoona máaqaki aniraifanoo aní ákoofa minára qiní faiqi dóo andeeqásee ani márídanoo fee qímasee purimakáu ánaaqi ámiqirana aruséenoo suqásee áfaaru rídanoo. ²⁸ Indaarúqaa ámaaku fannoo mi-ufána iriséenoo áanóommaseenoo márufaqa áarroofanoo ititináu. Ititamáseenoo márufanoo miná ákoofa qumuréenoo áaranau, anirée máaqaki kéeqaa qufanoo mifá qinai. ²⁹ Íria qinée moómoo aukuana karabusara foora aní aináiní marúnausa márídaqa sía moodáa kari aní ufa rukíaunau, anée miqí márúnana nána ainainee qíminanee sía burimakáu ánaaqi ámiqira ainaina aruséenana sía fífau mimmí ánaaqi qímianaqa arusée qeeqá qíqoondiuqa faqa qoomáqa sakasée náunau. ³⁰ Aní mandá faiqi fannoo aní aiqama aináina mara máreenoo múnu dapi máraqanua anaaseesasaa áqu taikáseenoo, aniraifana anée purimakáu ánaaqi ámiqirana arusée suqásee ámi-ananoo. ³¹ Miqí qufanoo miná ákoofa qímaminoo qinai, óo qiní faiqi anée aiqama kari qiní faqa máriananoo aiqama ainaina aníndi márídanoo anée aneenná aináinaki aináiní maríananoo. ³² Aní ákaqa fannoo kúqi nóora foora ínoo máriifa káqi márídanoo auíqanoo máriifa aniraifaqa minára maqee maasá qoomáqa sakasée asasídaqa náunanoo amanaikínoo. Yísufa miqí qímaseenoo kafáa maaqí qímasee qímanniminai. Dóo maa-ufána ánoona fáasai qúnnana maaqímminoo márídanoo. Innaarúnai mári-

asa mi-kumaaraaná ákoona aanna reefáranoo. Moómoo andeeqára fasiqa ánaaseera sía asasifáranoo, moodáafa mandáinaina máranoo ní n̄ ínoo quándaki Ánutufinnai ubeekáinnanara asasifáranoo.

16

Írirana faqaa mandá ainainira faiqi miná quandára ufa.

¹ Yísufa narí faiqi námu qímanniminoo qinau, faiqi moó fannoo aináina faqaafa narí aináinasaa rakísianinnana moó maréeqee quqásoofaqa misá mi-fasiqána aináina faqaana qímamiqau. ² Aináinasaa rakísirafa aní munnimma fífau rairaa ídanoo fee qufanoo aináina faqaafa mi-fasiqána áareenoo anée munnimma áqi maríannana ámiqi másee papiqasáa ákara rúmasee qíminaqá qáfamasee aní aqiqaanáura anée sía kafáa aináinasaa rakísinnaranoo. ³ Miqí qufanoo miná aináinasaa rakísi marúfa narí kai qímirinoo qinau, qiní úriqararafa qiní diqiqárara qímarifaqa nána ainainee ianáuree qinée afeeka síaisa márídaqa madika indufírana sía amanaikídaqa kudi fasiqa márídaqa qiqoónausianai nárana innaaru qíranara qisaurídaqa sía amana mi-oosanná máraanaura. ⁴ Dóo íridaqa qiní qíqoondi moómoosaikiaqeera maa-saikána taikásee misíannai firara maaqímmianaura. ⁵ Qinée qeeqá úriqararana faqa bisinísaikida márusara moó déedee pianaree qímaseenoo maaqímmínau. ⁶⁻⁷ Mifá moo fásiqa áaramásee irámmirínau, anée qiní úriqararana úfaasu munnimma náqummee maqée ídane qufanoo mifá qinau, qinée moodáannai qísauku fasiqa níku nísauku taikásee (100) firaa tinna oorifa fádaméena (sáuna anoona fooqána) miná ákiaqara sía ámiqiafana, káqi maqée ídaqa, miqí qufanoo aináinasaa rakísirafa qímaminau, anée qaara fasiqa níku nísauku taikásee qiní qísaukuqara taikásee

(50) munnimma kái qíminaqa aní munnimma ákiaqara taikéenoo fee qímasee búkaki atEEKÁanauree qímaseenoo kafáa moóna áaramásee irámmirinoo qináu, anée qini úriqararana úfaasu munnimma náqumme maqée ídane qufanoo mifá qináu, qinée moodáannai qísauku fasiqa níku nísauku taikásee (100) ráisa beeka ákiaqara sía ámiqiafana káqi maqée ídaqa, miqí qufanoo aináinasaa rakísirafa qímamináu, anée qaara faqa qaara faqa fasiqa níku nísauku taikásee (80) ákiqara kai qíminaqa aní munnimma ákiaqara taikéenoo fee qímasee búkaki atEEKÁanauree qináu, míqunannai mi-fasiqáfa narí firaana ákaru qíranannai misá áqoondikinau.

⁸ Aináina faqaafa miná únnaqira óosana qáfamaseenoo óo írirana faqa fee qináu, minára Yísufa qímannimidanoo qináu, maa-maqánasaaqaraa fasiqa ánaaseeuqa náriqa munnimma ainaina máree maríana írirana faqaasa máriafanoo Ánutuna ufa qóomasaa andeeqásee nímariasa írirana óorudupirausa sía misá írirana amanasáa máridaqa.

⁹ Qinée ínni qímannimidaqa, maa-maqánasaaqaraasa nári afeeka iriranannái káaqa afeekaikámasee maaqóo máriranara íridaqa munnimma aina afeedídaqa. Ínnee faqa misá naanna rámasee káaqa afeekaikámasee náaru máririra afeedira ainainakiara múnari mínari másee ínneeqa maaqóoqaraa mandá munnimmannai sárau imaríasa dadaaqíqa innaarúnai asumu máriranaki moómoo ainaina afeediaqa. ¹⁰ Yáfee moó fannoo káqikaa fífau ainainasáa ámiqimásee rakísinafa firaa ainainatiasáa faqa ámiqimmásee rakísiannoo, yáfee moó fannoo káqikaa ainainara únnaqi marifa firaa ainainatiará faqa únna qíannoo. ¹¹ Anée maa-maqánasaaqaraa munnimma qumiasana fúrufaramasee rakísinanoo náqi fee másee innaarúnai fínanoo Ánutufa innaarúnai mári

firaa qumiasana munnimma anísaa quqásee rakísiannee qíannoo fee. ¹² Anée moóna aináina fúrufara másee rakísinanoo yáfee aníndi amisée rakísiannee qíannoo fee.

¹³ Aináinira fasiqa moó fannoo sía amana qaara rakísiraqanda moodáa kari aináinammannimaqaannoo, sía amana. Mifá indaarúqaanara ákooqaannoo moó rakísiranara áidiannoo. Mifá moó rakísiranasaa atooqéenoo ínaaqianaana minnísaannoo, miqí kai íqa ínnee faqa Ánutunara faqa maqásaa qumíasanara faqa moodáanaki sía amana aináinammannimáqeennaranoo.

Farisai amaaná ufa qímarusa munnimmara runára níqináu.

(Mataioo 11:12-13; 5:31-32; Mareekoo 10:11-12)

¹⁴ Farisai ámaana ufa qímarusa mi-ufána iriséeqa misá káaqa munnimmara rímarusa máridaqa Yísunara uteéti qímariquau. ¹⁵ Yísufa iriséenoo qímannimináu, ínnee ínneeqá kai maqásaa fasiqauqa nífusaa andeeqárasee qímariasa máriafanoo, Ánutufa ínni naunduráki qáfee márifa maqásaa fasiqauqa ámiqira ainainee qímarianara Ánutufa mandáinainee qídanoo.

¹⁶ Mooseena sándufa faqa tamummáqara fasiqauqa ákarakinaa ufa faqa óosana árooqooqari misá ufa afeeka fannoo aiqámausa rafáaqafusee fí fí ínoo Yoohaneefa nammári nímimaru áukuanna míni raquramiqoo taiká-nau. Miqóoqari innaarúna ququsakinaana Ánutuna ámiqira fasaasaa ufa fannoo kai misá qímanniminoo fífaini márifaqa aiqámausa innaarúna ququsaki nímu-daanai qímasaida kéeqararidaqa. ¹⁷ Innaarúna faqa maqá faqa tautúmaki taikárafa amaná máriannoo, Mooseena sándufa faqa tamummáqara fasiqauqa ufa faqa káqikaa ati kái sía amana taikáannoo afeeká máriannoo.

¹⁸ Faiqí moó fannoo narí ánaaqa minnísee moo ánaasee márainafa qúmmuarimari fasiqafa máriannoo, faiqí moó fannoo minnísainna ánaaseena márainafa mifá faqa qúmmuarimari fasiqafa máriannoo.

Aináinafaqaafa faqa aináina síaifasiqafa faqa miqandára quandára ufa.

¹⁹ Yísufa Farisai ámaana ufa qímarusa óosana káaqa munnimmara qamunna ámiqiranara rímarusa márúnara iriséenoo maa-ufána qímanniminoo qinau, faiqí moó fannoo aináina fíqararafa máridanoo moómoo munnimma áqimaria qamunnána kai afisímarifa máridanoo, aiqáma kari ámiqiranaki kai márinau. ²⁰ Kudi fásiqa moó fannoo miná áuqu Rasarusana amaráfa afaaqa namúana ánaaqi maqee maqee aináina faqaana kooqíki ani ráidanoo miná nárana átaraasa tidáamarai áqufuna suqú náraree qímasee ani máridanoo mandáinainaki márufanoo fainúqa aniréeqa miná namúana umboomásoofanoo márinoo kúqinau. ²¹ Mi-kudi fasiqáfa kuqufufaqa qangiroouqa miná áfiqa maree innaarúnai Abarahaamana aaqa quqásoofanoo firaa qoomáqa sakasée néemarinau.

²²⁻²³ Aináina faqaa fasiqa faqa kuqufufaqa ákundamasoofanoo idáki finau. (Mi-idána áuqu Aadeesáa idá fée qídaqa, kúqimariasaa maqa máaqa taikára ákuanara áfeesimaria idafa máridanoo fee qídaqa.) Aináina faqaafa firaa aupuraranaki máridanoo áfu múrufi maqaséenoo níanai Abarahaamana faqa Rasarusana amarána faqa ámiqiranaki óoqufaaqee márufanoo níqafanau. ²⁴ Níqafamásee namméera qímaseenoo qinau, óo qiní qíkoofa Abarahaama anée Rasarusana qímaminanoo narí ásauku amukannái nammáriki raaramásee máree múqu qiní qímaakiri qífaurusaa quqásainanoo asooáni qinée idáki firaa aupuraranaki márídaqa.

²⁵⁻²⁶ Abarahaamafa iriséeno qímaminau, óo qiní qímaaku anée maqásaa márúnna kamuqoo ámiqira ainainaki márúnanoo Rasarusafa mandáinainaki márínau, maqee Rasarusafa maaqóo asasíranaki márínana anée aupúranaki máriananoo, ínnisaimbaqa qámbaanai máani firaafá máridanoo, maaqóo márínausa sía amana minní fifáranoo mindári faqa sía amana maí ánifaranoo. ²⁷⁻²⁸ Aináina faqaafa Abarahaamana ufa iriséeno qímaminau, qinée fifímásee aní qímamidaqa, amanée anée Rasarusana aqíqáinanoo qiní qíkoona máaqai óorureenoo qiní qíkaqaafasaaúqa moodáanai qísauku (5) máridammia, misá aaquqímánnimaqainaa sía maa-aupurara maqusánaki ániaqa. ²⁹ Abarahaamafa iriséeno qímaminau, Mooseena ákara faqa tamummáqara fasiqauqa ákara faqa aní ákaqaafasaaúqa aaquqímánnimiqaídanoo misá minakí kai íriaqa. ³⁰ Aináina faqaafa mi-ufána iriséeno Abarahaamana qímaminau, óo qiní qíkoofa Abarahaama, mi-akaráfa sía amanaikídanoo moó fannoo kúqíranakiqari fíndifínoo qímánniminaqa misá náriqa mandá óosana minnísee sía maa-aupurara maqusánaki ánifaranoo. ³¹ Abarahaamafa qinau, aní ákaqaafasaaúqa Mooseena faqa tamummáqara fasiqauqa ufa faqa sía íriqa kúqíranakiqari fíndi fínna fasiqana ufa faqa sía írifaranoo.

17

Faiqi ánaaqi Yísuna ufamáu fímarina maréeqee káqi rúnna ubeekée maríana mi-ufána.

(Mataioo 18:6-7, 21-22; Mareekoo 9:42)

¹⁻² Moo kári Yísufa narí faiqi námu maaqí qímasee qí-mánniminau. Faiqí ánaasee mandóosanaki mara quqán-nimaqéefandinausa kúqaa uqanna kambíqeeffaranoo mi-manda oosanná uqéerainna fasiqana árirafa firaaqóo

uqanna máriifoo qídaqa qimudáoo qídaqa. Ooruku námmariki faiqí rafúsu áqirafa firaa oonisanda rum-báseeqa anukakí usúsee minakí áqirafa káqikaa aupurarafa máriannoo, mi-fasiqáfa qiní ufa írimari káqikaa faiqina áfiqasee mandá áana uqafíqainafa miná árirafa firaafá uqanna máriannoo. ³ Minára ínnee ámiqimásee ínneeqa máriranasaa rakísiaqa. Aní ákaqa fannoo mandá óosana márainana anée qáoo qínanoo mifá aundurá quandásee andeeqáraqoo fínana anée miná mandá oosana sía kafáa áqia. ⁴ Mifá dínni taikásee dínni ani qaaraqánda (7) kari aní mandáikámmamaqásee quándakinoo aníara qiní mandáinaina minnísannee qínana eedóo qímasee minnísaa.

Maasá anísaa naundurá mundírana afeekaikiaqa.

⁵ Yísufa niqiqoo fásiqausa minára Yísuna qímamiqa qiqau, óo karaambáiqá maasá daunduránnai anísaa mundírana firaanáikamaqísaa qufanoo karaambáiqá fannoo maaqí qinau. ⁶ Ínnee qinísaa mundírana sía márídanoora foora márídanoo káqikaa ainaina maqána qaqama miqírafa káqikaafa kai márinaqau, ínnee minánnai firaa ainaina áuqini. Ínnee firaa saqari keefáadiara foora aneenná kai rafáuru ákinana ooruku námmariki áqufi kambíqaannee qífanoo mifá eedóo qímasee miqíni. Ínnee qinísaa mundírana síara foora márídanoo sía amanaikifáranoo.

Ínnee ínneeqara maasá aináinira faiqi fee qiaqa.

⁷ Yísufa nári miqóo qaraasa óosanara iriséeno ufa qímannimidanoo qinau, Ínnikiqari moó fannoo miná aináinira fasiqa fannoo aní áfuqai aináiniínoo fee fírimaria andausaa fee rakísínanoo fee eendímarinanoo aniráinana anée sía minára káqi káqi anirée aneenná nárana náannee qinnáranoo. ⁸ Maaqí qinnáranoo, anée

nárana suqárara afisímaria qamunnana afisúsee qiní nárana suqásainaqa qinée nárana faqa nammári faqa ná-masaanana anée ínaaqianna suqásee aneennára náa. ⁹ Aní aináinira faiqi fannoo aní ufamau fínana anée sía minára dúfi dúfi qinnáranoo mi-fasiqáfa faqa dúfi dúfi qíra ufara sía randáannoo narí feefaurú saikée qinnáranoo. ¹⁰ Innee faqa miqíkai íqa miná aanna raaqa, aiqáma qinée Yísusa qímannimunna úfana áfaqaqa fí fí íqa máfi taikásee sía qiní dúfi dúfi qíra ufara randáaqa, maaqí qiaqa maasá fífau aináinira fasiqauqa márídaqa feefaurú márarara foora aináiní marúnausa márídaqa.

Qísaukuqara taikásee (10) károora nárí márusa ufa.

¹¹⁻¹³ Yísufa Yeerusaree máqusai firara Kariree máqa maaqa dínni márufanoo Samaria máqa maaqa dínni márufanoo Yísufa qámbaanai fídanoo moo máqusaki fíra-ree qímasai fímarufanoo karoora nárímaru fasiqausa qísaukuqara taikásee (10) károora nárí maríasa naan-naréeqa náadumasaqa kíkíqammafiqa namméera qí-masee Yísuna qímamiqa qiqau, óo Yísu maasá úriqararafa anée maasára ámudaqaani.

¹⁴⁻¹⁶ Yísufa misá níqafamásee qímanniminau, innee amaana máaqaki Ánutuna aanáiqiki maríasa ínneeqa nifaaqa óoruree uqannífiqaiifaqa ínni nifaaqa aiqum-máseenoo ínniara ánukarausee qifáranoo, miqí qínaqa ínnee aiqámausa nífusaa ánukaqa márídee qifáranoo. Miqí qufaqa misá eedóo qímasee aanái fímarufanoo misá karoora taikáfufaqa náriqa nifaaqa qáfamaseeqa fufanoo moodáafa quándaki firaaqóo Ánutunara dúfi dúfi qímam-maree aniréenoo Yísuna áikuki maqásaa áqufufanoo Yí-sunara dúfi dúfi qímamaqánau, mi-fasiqáfa Yuda máqan-naa namuqáa, Samaria máqannaa márínau. ¹⁷⁻¹⁸ Yísufa

mi-fasiqána asasírana iriséenuo miqóo márusa qíman-niminau. Qísaukuqara fasiqa karoora nári marísa rukán-niseeqa, dínni taikásee dínni ani qaara faqa qaara faqa marasée fasiqauqa yái fee fíaa, sía fee misá faqa anirée Ánutunara dúfi dúfi qifáree sía Yuda máqannaasa ánia Samaria máqannaafá kai anirée dúfi dúfi qídanoo. ¹⁹ Miqí qímasee Yísufa mi-fasiqána qímaminau, dóo fíndifi fúa, anée qíní saqárikiannannai kai ámiqiananoo.

Ánutuna ququsa sía akooqóo márina.

(Mataioo 24:23-28, 37-41)

²⁰⁻²¹ Farisai ámaana ufa qímarusa Yísuna irámiriqa qiqau, Ánutuna quqúsa yáiree fee maqásaa kambíqafinoo faiqí ánaasesaa Ánutufa rakísiannoo fee qufanoo Yís-ufa qímanniminau, Ánutuna quqúsa fannoo sía akooqóo ainainara foora kambíqaannoo, sía moó fannoo maaqí qíannoo dóo qáfaa maaqóo kambíqeenoo dóo qáfaa mee-qái kambíqeenoo Ánutuna quqúsa fannoo ínni naundurái mári ainainafa márídanoo.

²² Miqóo Yísufa narí faiqi námu qímanniminau, ká-sooqaqee ínnée qinéé ánianna fáasaanasaa qáfaaqaa ídaqa sía qáfeefaranoo. ²³ Akaqáusa qíní quqúsa kambíqaaninnanara maaqí qifáranoo, meerái qáfaa miqóo márídanoo, maamínni qáfaa minní márídanoo misá miqí qífaqa síamma óonu qáfaaqaa. ²⁴ Qíní quqúsa sía qumeé kambíqaannoo aakuasáa úqinanoo innaarúna aiqáma átinai káaqa qámaquannoo, qinéé faiqí ní-maaku qúmuanna fáasaana aakuasáa aanna rámasée qúmuanaqa tautúmaki aiqámai dáraaninaqa qíqafee-fara. ²⁵ Maqee máriasa firaa aupurarana qimiséé diqiqéefaranoo. ²⁶ Qinéé faiqí nímaaku qúmuanna fáasaanafa Nooana áukuanara fooqáfaa máríannoo. ²⁷ Mi-aukuanná faiqí ánaasee idóo faakóo ídaqa mánaaqa

amundáidaqa nárana nammári náidaqa mána mána ímarufanoo Nooafa narí sípa firaanáki kéeqafufanóo nammári fannoo tautúmánnimaqaseenoo faiqí ánaasee aiqáma naru taikánau. ²⁸⁻²⁹ Qinée qúmuanna fáasaana Rootana áukuanara foora máriannoo, mi-aukuanná faiqí ánaasee aiqámausa sía Rootana ufa íriqau nárana nammári náidaqa makéetidaqa feefaurú narámi narámi ídaqa máaqa usakéeqa súana úmmaqíqa mána mána ídaqa márufanoo Rootafa Soodooma máqusakiqari fíndimaqee sandóofanoo innaarúnaindari idáuru fasafasímarufa qumuréenoo aiqáma naru taikánau. ³⁰ Qinée faiqí nímaaku qúmira fáasaana maqásaa fasiqa ánaasee mi-furufara irirána máree márifaqa tautúmasee qúmua-naura.

³¹ Mi-faasaanná akaqáusa náriqa kooqíki máriinausa sía naamukí kéeqafi aináina indáaifaranoo, miqí kaimmásee akaqáusa anaadóonni máriinausa sía maqúsai anirée nári aináina máreefaranoo. ³² Rootana ánaaqa fannoo asumu máriranai sandánoo fídanoo óonu kásoo máfínoo quandáfi ánaaqiannai áfu máqaidanoo kúqinau. ³³ Yáfee moó fannoo narí máriranara ámuqusinafa miná márirafa taikáannoo, yáfee moó fannoo narí márirana minnísainafa miná márirana máraannoo. ³⁴ Qinée qímannimidaqa, mi-eendánaki faiqí qaaraqánda moodáanaki faiqaqée márifaqa qinée tautúmasee moó innaarúnai uqéerasee moó minnísaa-naura. ³⁵ Ánaasee qaaraqánda saná aindi ánee márifanoo tautúmasee moó máreenoo moó minnísaaannoo.[³⁶ Faiqí qaaraqánda anaadóoki márifaqa tautúmasee moó máreenoo moó minnísaaannoo.] ³⁷ Yísuna faiqi námu miná ufa iriséeqa irámiriqa qiqau, yátinai fee anée qíanna ainainafa kambíqaannoo fee qufanoo Yísufa quandára ufa qímanniminai, aandáu kúqinoo máriqoo kai quqaumu moómoosa minakí úsidaqa.

(Qiní ufa írimariasa yái yái fee márídaqa sía qiníara randéefaranoo. Qinée qúmiqa ínnée márífandinnaqoo irisée akooqóo tautúmasee qumurée ínni uqéeraanaura.)

18

Ánaasee maqee maqee síása qimamímarú quandara ufana.

¹ Yísufa narí faiqi námuara sía níkoo níkaa másee innaaru qíranara minnísaqée maqee maqee afeekaiká-masee innaaru qiaqéera quandára ufa qímannimínau.

² Moo máqusaki síása márínau, mifá mandá fasiqa márídanoo sía Ánutunara áaquqamásee andeeqára siaasa saika máránau, sía faiqí ánaaseera ámuqusa ímarínau. ³ Mi-maqusánaki kai adeedaana anaasee moó márínau, miná afaaqi kuqufufá naríaraa kadáapíriranaki márínau, mifá maqee maqee síásinnaí ónuraidanoo sandanáinaí qímarínau, óo siaasa anée dadaaqínana qiní mandáikamáqimaqée maríasara qáoo qía. ⁴ Síása fannoo kísaaqasaa mi-adeedaana anaaseená ufa írinoo fídanoo narí kai qímirinoo qínau, Qinée sía Ánutunara rufíqaunausa faiqí ánaaseera sía qímuqusímarisa márídaqa. ⁵ Maa-anaaseefá narí aináina úmmuari maríafanoo narí aináinara qiní dárúaqamminoo sáina dadaaqíananoo taikáni.

⁶ Karaambáiqqa Yísufa mi-manda fasiqánara narí faiqi námu qímanniminoo qínau, Ínnée mi-manda siaasána ufa írída fee. ⁷ Ánutufa sía miqí marífa, ámiqirafa márídanoo mifá narí faiqí ánaasee eendáki fáasaana misá

ikíraqárana iriséenoo sía anuqúannoo qinée qímannim-ida dauní dauni dadaaqíannoo. ⁸ Minára sía innaaruqírana níkoo níkaa másee minnísaaqa, afeekaikámasee innaaru qiaqa, qinée faiqí nímaaku kafáa qumurée qáfaanaqa faiqí ánaasee Ánutuna saqárikidaqa innaaru káqi fee ída márifaree sía fee ída márifaree.

Narí amooqímaruna faqa narí reendeénimarufa faqa miqandúfa.

⁹ Faiqí ánaasee akaqáusa náriara andeeqárausee qímasaidaqa niqoónausara mandáikirausee qímasaidaqa fídi-aqaa ímarianara Yísufa níqafamásee maa-quandara ufána qímanniminau. ¹⁰ Faiqí qaaraqánda Yeerusaree máqusai náaquqara amaana máaqaki innaaru qíraree qímasee kéeqaqau, moó fannoo Farisai amaana ufa qímarufa moó fannoo qúmmuarira takisa munnimma máree marúfa miqandá kéeqaqau. ¹¹⁻¹² Farisai amaana ufa qímarufa innaaru qíraree qímaseenoo narí kai narí amoo qídanoo qinau, óo Ánutuna qinée sía aináinara rímarunausa máridaqa sía únna ufa qúnausa sía ánaasee qúmmuarunausa sía aiqámausa naanna ráunausa márídaqa. Óo dúfi dúfi sía maa-umuarira takisa munnimána máree márina aanna ráunausa márídaqa, aiqáma amaana aundurái qaara faasaana nárana minnísee dárara innaaru qímarunausa márídaqa qeeqá munnimma aiqáma rainásee dínni qísauku taikásee dínni ani qaara faqa qaara faqa (9) munnimma qeeqáraa márídaqa moodáa munnimma aní ámídaqa, oo Ánutu dúfi dúfi qinée miqí márunausa márídaqa. ¹³ Úmmuarira takisa munnimma máree marúfa innaaru qírara firaqoo asaurídanoo áadumasaa kíkíqamafinoo sía innaarúnai óori uqéereenoo kummáramafinoo narí áaqaranara áiaaée qídanoo ásauku róotee rootee

kídanoo narí áaqaranara asaurúseenoo qinau, óo Ánutufa qinée áaqee marúnausa márídaqa anée qiníara ámuqusia.

¹⁴ Yísufa mi-fasiqaqandára narí faiqi námu qímanniminoonoo qinau, úmmuarira takisa munnimma máree marúna mandáinaina Ánutufa taiká aisóofanoo andeeqásee finau, Farisai ámaana ufa qímarufa sía andeeqánau káqi finau, naríara úriqararausee qímariasa Ánutufa asauríranaki quqáannoo, naríara uréeqararausee qímariasa Ánutufa úriqararanaikámanimaqáannoo.

Yísufa faiqi ánaaqiuqa nifaaqóoqa qinau.

(Mataioo 19:13-15; Mareekoo 10:13-16)

¹⁵ Faiqí ánaasee akaqáusa náriqa faiqi námu nífiqamaree Yísufinnai múnusaana misá nifaaqaí narí ásauku quqásee nifaaqóoqa qímannimaqaanifeera nífiqee ániqau. Aniroofaqa Yísuna faiqi námu misá farafára qifoo qímasee níqiquau. ¹⁶ Yísufa misá níqira ufa iriséenoo qáoo qímasee faiquqáindi náaraifaqa maí ániaqee qímasee narí ufa írimariasa qímanniminoonoo, faiqi ánaaqiuqa sía rafáaqa fuaqa, sáifaqa maí ániaqa Ánutuna quqúsa miqírausaindi márídanoo. ¹⁷ Ínnee maanára kai irisée sía aunúqa yáfee moó fannoo sía káqikaa faiqi naanna rá-masee Ánutuna quqúsa márínafa sía uqanna minakí kéeqqaannoo, faiqi ánaaqi naanna rá-masee Ánutuna quqúsa márínausa misá kai minakí kéeqefaranoo.

Qumíasana faqaafa náaru máríranara iranau.

(Mataioo 19:16-30; Mareekoo 10:17-31)

¹⁸⁻¹⁹ Moo kári Yuda máqannaasa úriqararausakiqari moó fannoo Yísuna írammirinoonoo qinau, Óo ufasáa rakísirafa andeeqárafafa nána saikee áuqamamaqáananoo fee Ánutufa náaru náaru márírana qímiannoo fee qufanoo

Yísufa qinau, anée nánaree qiníara andeeqára fee qí-danee sía moó fannoo andeeqárafa márídanoo Ánut-ufa kai andeeqárafa márídanoo. ²⁰ Anée sándufa ákara írimariananoo mimaú fínana maaqímmia anée sía ánaasee úmmuaria, anée sía faiqí ánaasee kuqán-nárúa anée sía aináina úmmuaria anée sía únna ufa qía aneenná ánoona ákoonara áidimarinana miqandá núqu uqéeraidana ámiqimasee rakísinnimaqaa qufanoo mi-fasiqáfa iriséenoo qinau. ²¹ Qinée mi-ufáusa ku-maaráasaaqari aiqáma mi-ufamaú fúafanausa márídaqa. ²² Yísufa iriséenoo qímaminau, moodáa ainainá kai anée sía amanaikíanano anée aneenná qumíasana moómoo márína makéetámasee munnimma maraséenana kudi fásiqa ánaaseeuqa nimisáinanoo aní qumíasana aní áfeesara innaarúnai máríani, miqímaseenana anée qiní faqa ánia. ²³ Qufanoo mi-fasiqáfa iriséenoo miná qumíasana moómoo márúnara firaaqóo óori runúsee finau.

²⁴ Yísufa miná óori runírana qáfamaseenoo qíman-niminau, qumíasana moómoo faqaasa Ánutuna quqúsaki kéeqarara firaaqóo anúqidaqa. ²⁵ Qóosa fannoo úkáamaraki ruqíqaki fírafa sía amanaikíannoo, qumíasana moómoo faqaafa innaarúna ququsaki firara miqí kai ínoo sía amanaikíannoo. ²⁶⁻²⁷ Miqóo márusa mi-ufána irisée tautúmasee Yísuna irámiriqa qiqau, anée qíanandee aináina faqaasa sía innaarúnai fífaqa yáfee moó fannoo innaarúnai asumu máríranaki amana kéeqaannoo fee sía moó fannoo amanaikíannoo, qufanoo Yísufa qinau, maqásaa fasiqa ánaasee sía amanaikimaria ainaina Ánut-ufa amanaikí marífa márídanoo.

²⁸ Peetooroofa iriséenoo Yísuna qímaminau, maasá qeeqá maqúsaina minnísee aní faqa nídaqa anée maasára náqi fee qídanee. ²⁹⁻³⁰ Yísufa qímanniminau, qinée maa-

ufána aní qímamidaqa, moó fannoo narí máaqa fee narí ánaaqa fee ákaqaafasaa fee narí ánoona ákoonee narí faiqi námu fee Ánutuna quqúsa saikaramámaree minní-sainafa mifá maqee mária kamuqoo aabaá faqa máraanoo kásooqaqee ánianínna aukuana náaru asumu mári-rana máraannoo.

Yísufa narí kúquaninnanara qímannimainau.

(Mataioo 20:17-19; Mareekoo 10:32-34)

³¹ Yísufa narí faiqi námu nífiqamaree áadumai óonureenoo qímannimainau, Ínnee íriaqa ínnisaimbaqa Yeerusareenni óoru fidaqa, miqóo márianaqa óoqai máriu tamummáqara fasiqauqa faiqí nímaaku qiníara ákara rúmaqoo ufafa ánoonaikiannoo. ³² Qiní máqannaasa qiní maréeqee ánaamuru nísaukuki quqáqísáifaqa qiníara ataasá átaasa ufa faqa mandá ufa faqa qídaqa níqaara fidi qímaqeeffaranoo. ³³ Misá qiní uaiáqa samu firaaqóo qifaaqa atekáseeqa múnu kuqá dárifaranoo, darusáifanoo qaarammoo fáasaana áiqaráinanoo Ánutufa qiní mara fíndífuma qímaqaannoo. ³⁴ Yísuna faiqi námu mi-ufána iriséeqa sía minára íriqau. Mi-ufána ánoona Ánutufa kukéeqamá nímaqaqaiifaqa sía íriqau.

Áfu qimbárana Yísufa áfu maqáisanau.

(Mataioo 20:29-34; Mareekoo 10:46-52)

³⁵ Yísufa faiqí ánaasee moómoosa faqa Yeerikoo máqusaki fíraree qímaseenoo aanásaa fímarufanoo naambeéqai aaná áfainni faiqí moó áfu qimbárana óoqufaaqee máridanoo faiqí ánaasee fíqaree áiqaree ímarufanoo nárana mara nées marú munnimmanara innaaru qímarufa márinau. ³⁶ Mifá faiqí ánaasee moómoosa fíqaree márufanoo níku ái iriséenoo irámirinoo qinau, maaná nána ainainee kambíqaidanoo fee qufaqa misá qiqau. ³⁷ Yísufa Nasareetee máqusaindaraafa dóo áiqaráidanoommifoo

qufanoó mi-fasiqáfa iriséenoo fáaqa rúmasee qinau. ³⁸ Óo Yísu Dafidina áti márianafa anée qiníara ámuqusinana qiní dadaaqía. ³⁹ Faiqí ánaasee indaarú fusá miná fáaqarirana irisée miná áqiqa qiqau, anée ufasáa qufanoo mifá firaaqóo fí fí qímasee qinau, óo Dafidina áti márianafa anée qiníara ámuqusinana dadaaqía qufanoo.

⁴⁰ Yísufa kásoomáfinoo mi-fasiqána máree maí ániaqee qufaqa áfiqamaree míni Yísuna aaqá quqássoofanoo Yísufa irámirinau, ⁴¹ Anée qiníara náqimma áisánauree qídanee qufanoo mi-fasiqáfa qinau. Óo úriqararafa anée qiní qífu maqaqísaanneera qídaqa qufanoo ⁴² Yísufa qímaminau, dóo aneenná áfu írirana qinísaa rusíananannoo ámiqianano.

⁴³ Miqí qímarufanoo aaqee kái mi-fasiqána áfu ámiqimáfufanoo Yísuna faqa fídanoo Ánutunara dúfi dúfi qímammaree finau. Faiqí ánaasee moómoosa Yísuna faqa fífíiusa miná qáfamasee misá faqa Ánutuna amooqímámaqáqau.

19

Sakiusana úfa.

¹⁻² Yísufa Yeerikoo máqusamau fíqaree márufanoo faiqí moó úmmuarira takisa munnimma máree marúsa úriqararafa firaa qumiasana faqáafa miná áuqu Sakiusafa Yeerikoo máqusaki márinau. ³⁻⁴ Mifá Yísuna qáfarara kíkíqufanoo sía amanaíkinau, qúsa fasiqa máridanoo faiqí ánaasee ititáfunara sía qáfaanauree qímaseenoo faiqí ánaasee fínnaaqareenoo sandéenoo Yísufa fúaninna aannai óonureenoo saqáriki akarámafinoo rakísi marínau. ⁵ Yísufa saqári atukaki óonureenoo múrufi áfu maqaséenoo Sakiusana qáfamasee qímaminoo qinau, Sakiusa dauní dauni qumuráinaqa maqee aní máaqáki óonuree aní faqa márianaura. ⁶ Sakiusafa maqái

qumuréenoo firaaqóo اساسámáseenoo Yísuna áfiqeenoo narí máaqai múnusoofanoo márinau.

⁷ Yísufa miná máaqaki márufaqa faiqí ánaasee aiqá-mausa nóori runúsee ninunúridaqa qiqau, maa-fasiqáfa mandá oosana máreemari fasiqana máaqaki kéeqafinoo adooáidanoo. ⁸ Sakiusafa narí máaqaki márídanoo fín-difinoo karaambáiqua Yísuna qímaminau Óo úriqararafa qiní ufa íria, qinée qeeqá aiqáma qumiasana qámabaana rainásee dínni kudi fásiqa ánaasee nímianaúra, qinée faiqí ánaasee níkaru qímasee misá munnimma úmmuarira takisa máraafannana ákiaqara kafáa nimisée aabaá qaara faqa qaara faqa kari nímianaúra. ⁹ Yísufa irisée qímaminau, maqee fáasaana náaru náaru asumu márirafa aní máaqaki aní márídanoo anée faqa Abarahaamana áti máriananoo. ¹⁰ Qinée faiqí nímaaku miqíqa auíqqa nu-asára randásee nífiqa quqásee asumu márirana nímíraree qímasee qumu márídaqa.

Yísufa aináinira munnimma kíkíqa usuqoofá.

(Mataioo 25:14-30)

¹¹ Sakiusana máaqaki máriiusa Yísufa Sakiusana qímamu úfana iriséeqa miná faqa Yeerusaree máqusai óoru fídaqa maaqí qímasee únna qímasee qiqau. Ánutuna innaarúna quqúsa maqee uqanna maqásaa Yeerusaree máqusai kambíqaannoo fee qímarufanoo Yísufa misá áaqara irirana iriséenoo qímannimainau. ¹²⁻¹³ Faiqí moó fannoo úriqararafa márídanoo níana maqusai firaa karaambaiqa márinnai óonuraananoo óoru dúpira karaambaiqa qafee qíminaqa qeeqá quqúsakinaasa rakísinnimaqaanee qímaseenoo fírarídanoo narí aináinira faiqiuqa qísaukuqara taikásee (10) náaramasee kóora munnimma náadu náadu nimiséenoo qímannimainau, qinée óonu marianna

kamuqoo ínnee maa-munnimmánannai aináiní marífaqa aniréeqa máraanaura.

¹⁴⁻¹⁶ Mi-fasiqáfa fufaqa miná máqannaasa minára fí-diaqaa ímarusa faiqí moó aqiqéeqa anée ínaaqiana óonuree firaa karaambaiqa qímamia mifá maasá rakísi qímaqaranara maasá qíkooqaidanoo, miqí qímasee qímamiseenoo óonurandee ani márifanoo mi-uriqarara fasiqáfa karaambáiqqa qafee mara máreenoo óonurandee aniréenoó narí aináinira faiqiuqa munnimma nímusa náaramaseenoo qímanniminau, ínnee maí aniréeqa qiní munnimmannáí saikíaanara qíma qimiaqa qufanoo in-daarúqaafa aniréenoó qímaminau. Anée moodáa kóora munnimma qímunaqa qinée minánnai aináina máseeqa qísaukuqara taikásee munnimma máreeqa dóo ámidaqa máraa. ¹⁷ Miqí qufanoo miná úriqararafa qímaminau. Óo ámiqirafa anée ámiqira ainainímarianafa máríananoo anée káqikaa ainaina ámiqimásee rakísiannana akiaqara qinée qísaukuqara taikásee maqusa aní ámianana misásaa rakísinanaranoó.

¹⁸⁻¹⁹ Mifá fufanoo miná ánaaqiannaafa aniréenoó úriqararana qímaminau, óo úriqararafa anée moodáa munnimma qímunaqa qinée minánnai aináinamásee moodáannai qísauku munnimma máreeqa dóo anínna ámidaqa máraa, qufanoo miná úriqararafa qinai, anée aneenná saika ákiaqara moodáannai qísauku maqusai rakísinanaranoó.

²⁰ Aináinira faiqi moó fannoo aniréenoó úriqararana qímaminau. Óo úriqararafa anée moodáa munnimma qí-munnana káqi márídanoo qinée miná kai anínna ámidaqa qinée qamunnasaa sakasée raqándaamma kukéeqaqaun-nana anínna ámidaqa qinée sía minánnai aináiniqa anée afeeka fasiqa máríanafa aníara ruffeeqa káqi quqáqaun-nana. ²¹ Anée sía aneenná aináina máree máríanafa anée

sía úmmaqira ainaina aiqímarianafa moosáindi úmmuari márianafa. ²²⁻²⁴ Miqí qufanoo miná úriqararafa qímaminau, anée mandáinainímaríanna fasiqafa máriananoo, qinée anínna ufasámu anínna áruanaura, anée qiníara afeeka fasiqa fee qímarianausa qinée moosáindi úmmuari márunausa moosá úmmaquqaana aiqí márunausa máridaqa anée miqí qímarianafa nánaree sía qiní munnimma maréeqee béenaki quqéenánee anée miqímasaanaqa qinée anirée qeeqá munnimma faqa miná áti faqa márunaiqini qímasee úriqarara fasiqa fannoo miqóo márusa qímannimainau, ínee miná moodáa munnimma mara máreee qísaukuqara taikásee munnimma maqéeina múnu ámiaqa qufaqa misá qiqau. ²⁵ Óo úriqararafa mifá moómoo faqaafa máridanoo qufanoo mifá qinau.

²⁶ Qinée ánoona ufa qímannimiana íriaqa, aiqáma aináina moómoo faqáasa moó faqa ootúpama ními-fara, ainaina síainaindi óodaa maqéeina rafíqeeffaranoo. ²⁷ Maqee qiníara fídiaqaa ímariasa qiníara sía mifá maasá rakísirafa márianifee qímariasa maréeqee qiní qífusaa quqásee kuqá náruaqa.

(Maa-ufána Yísufa naríara quandásee qímaqoofa máridanoo, narí úriqarara karaambáiqqa kásooqaqee márianinnanara mi-ufána qinau. Yísufa sía aaqee uqanna Isaraee máqannaasa úriqararafaikíannoo kásooqaqee innaarúnaindari qumuréenoo maasá saikí márunnana qáfamaseenoo miná ákiaqara maasá qimiséenoo quandáfi minára fídiaqaa ímariasa naru taikáannoo.)

Yísufa doonkísaa Yeerusareenni óoru finau.

(Mataioo 21:1-11; Mareekoo 11:1-11; Yoohanee 12:12-19)

²⁸ Yísufa mi-ufána qímannimiseenoo naríaraa moómoo nóorinni indaarú Yeerusaree máqusai óoru fínau. ²⁹ Beetapaisa máqusa faqa Beetani maqúsa faqa mi-maqusa qandá moodáaqoo máruqanda Yeerusaree aaqá

máriqau, Yísufa óoru fídanoo mi-maqusa qandá adeedí rámaseenoo narí faiqi námukiqari qaaraqánda náaramasee qímanniminau. ³⁰ Ínneeqa nóorinni mári maqusanaki óorureeqa maqúsai fíruqíaki óorureeqa doonkí ánaaqi ásaandarú quqáqaana, faiqí sía minásaa óoqu máriana paqúrimasee miná idukú máree múqu qímiaqa. ³¹ Faiqí moó fannoo ínniqárara nánaree idukídee qínaqa maaqí qímasee qímamiaqa, maasá úriqararafa minásaa aináinirara qídanoo.

³²⁻³³ Miqí qufaqa miqandá óorureeqa Yísuna ufamáu kai fíqa paqúrimasee idukí márufanoo mi-doonkína ákausa níqafamásee irámmiriqa qiqau, ínneeqara náqiraree idukídee qufaqa miqandá qiqau. ³⁴ Maasá úriqararafa minásaa aináinirara qifaqa idukídaqa qímasee idukúmaree Yísufinnai múnuseeqa náriqa qamunna minásaa ufíqisee ³⁵ Yísuna dadaaqufanoo minásaa óoqu marifínoo Yeerusaree máqusai óoru fínau.

³⁶ Aatáta óoru fímarufaqa faiqí ánaasee karaambáiqá miqí mándaída áfiqee marúndeemásee náriqa siuta raipáqusaida aatáta ufíqisoofanoo doonkí fannoo mi-maú óoru fínau. ³⁷ Yeerusaree máqusa adeedí rámaseenoo Oorifa áaqanai óoru fímáriaqooqari Yísuna faiqi námu faqa faiqí ánaasee moómoosa faqa Yísufa aiqáma ainaina firaa ainaina áuqee márufaqa qáfeeusa firaaqóo kaanina máreeqa Ánutuna amooqídaqa minára dúfi dúfi qídaqa qiqau. ³⁸ Karaambáiqá ufara ánimari úriqararana Ánutufa ámiqi ámiqi íani. Innaarúnai asoóarafa máriani. Ánutuna amooqírafa faqa máriani.

³⁹ Farisai amaana ufa qímarusa faiqí ánaaseekiaqa fídaqa faiqí ánaasee amooqíra ufa iriséeqa Yísuna qímamiqa qiqau. Ufasáa rakísirafa aneenná faiqi námuara qáoo qínaqa ufa saaqa qufanoo ⁴⁰ Yísufa qímanniminau, Qinée qáoo qánaqa tamummáqara fasiqauqa ákara misá

miqífandiafoo qímaqoona misá ufa taikáinanoo maa-
aatatá mári óonisaa faiqíara foora kaanina máreefaranoo.

Yísufa Yeerusaree máqusara qimudáoo qinau.

⁴¹ Yísufa Yeerusaree máqusa adeedí rámaseenoo
mi-maqusánara faqa faiqí ánaasee minakí máriasara
faqa ikíraqanau. ⁴² Misá kurídifandinanara iriséenoo
ikíraqeenoo qinau, Óo Yeerusaree anée maqee
asooáranaki márinna oosanara íriaqaana, dóo maqee
anée sía amana qáfeennaranoo. ⁴³ Qúsasaa aní namuqáa
aniréeqa maará maqaséeqa aní aaná kóoqi ititáseeqa aní
faandaamurasaa saqári kúradamáseeqa minásaa akará
máfiqa maqúsai áqufifaranoo. ⁴⁴ Misá aní maqúsa faqa
faiqí ánaasee faqa aiqáma naru taikáseeqa óoni maqa
moómoo márina rapéepaamáseeefaranoo, sía moo óoni
narísaa narísaa máriannoo. Qinée márinna kamuqoo
Ánutuna ínni asumu márirana nímiraree qifaqa ínnée sía
írirai mána mána ímariannara ínni nárirafa kambíqaannoo.

Yísufa amaana máqaki feefaurímarusa niqiqanau.

(Mataioo 21:12-17; Mareekoo 11:15-19; Yoohanee 2:13-22)

⁴⁵ Yísufa Yeerusaree máqusaki óorureenoo misá
náaquqara amaana maqaki kéeqafinoo minakí
úmmuarira bisínisa áuqee marúsa rapatutummeeqee
quqáseenoo qímanniminau. ⁴⁶ Ánutuna tamummáqara
fasiqauqa óoqeenaa ákaraki maa-maqánara maaqí
qímaqoofa máridanoo. Ánutufa qinau maa-maqáfa qiní
maaqa máridanoo, qinée minára innaaruqíra maaqa
máriannoo fee qídaqa. Ánutufa miqí qímaqoofaqa
qinée mi-maú fídaqa maaqí qídaqa, ínnée mi-amaana
maqána qumáreeqa úmmuarimaria fasiqausa kukéeqara
máqaikamáqaafanoo máridanoo. Miqí qímaseenoo Yísufa
niqiqanau.

⁴⁷ Miqóoqari Yísufa maqee maqee mi-amaana maqánaki faiqí ánaasee naamúa qinau. ⁴⁸ Miqí márufaqa mi-amaana maqánaki aanáiqikirausa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa faiqí firaasáuqa faqa Yísuna kúqaríra aanara randóofanoo sía amanaíkufaqa, faiqí ánaasee aiqámausa maqee maqee Yísuna ufasáa kai naundurá quqáseeqa moodáa ufa sía írianoo qímasee káaqa íri-mariqau.

20

Rakísirausa Yísuna iraqau, yáfee qifané maaqínanee.

(Mataioo 21:23-27; Mareekoo 11:27-33)

¹ Moo kári Yísufa faiqí ánaasee mi-amaana maqánaki Ánutuna ámiqira fasaasa ufa faiqí ánaaseeuqa qí-mannimimarufaqa amaana máqasaa aanáiqikirausa misá úriqararausa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa suqúmaree Yísufinnai anirée irámiriqa qiqau. ² Anée maa-maqánaki bisinísaika ímariasa nífaqaannana faqa aiqáma óosana óosana ainaina áuqimariannana faqa yána ufaree miqídanee yáfee miqíannee qínoo fee. ³⁻⁵ Yísufa misá ufa iriséeno qímannimino qinau, Qinée faqa ínnisaa moo úfara irámmirianaúra, Yoohaneefa nam-mári nímiánifeera aqíqárana yáindari fee áninoo fee Ánutufinnaindari fee áninoo fee maqásaa fasiqakiqari fee áninoo fee qufaqa misá narínni narínni ufa rainéeqa qiqau, maasá Ánutufinnaindari fee qífanoo Yísufa maaqí qíannoo ínnee nánaree sía miná ufa íri fee qíannoo. ⁶ Maasá Yoohaneenara maqásaa fasiqakiqari fee qíanaqa faiqí ánaasee Ánutuna tamummáqara fasiqa fee qímasee óonisamu maasá kuqá dárifoora. ⁷ Misá miqí qímasee qumeé maqándanai qí qiséeqa quandáfi akooqóo Yísuna qímamiqa qiqau, Yoohaneena aqíqoo fásiqanara maasá sía íridaqee qiqau. ⁸ Yísufa iriséeno miná ákiaqara

qímanniminau, qinée yána ufasáa maa-ainainná áuqaidee minára faqa sía ínni qímannimianaura.

Yísufa mandáinainira faiqi kíkiquammusinau.

(Mataioo 21:33-36; Mareekoo 12:1-12)

(Yísuna aukuana narí maqannaasa munnimma sáika máraaqee qímasee uáinna sanda úmmaquseeqa miná qaqama tíqisee ánoona tatisáidaqa minásaa munnimma máree maríqau. Mi-oosannára maasá sía írídaqa koofi óosana maasá írídaqa. Miná aanna rámaseeqa koofísaa maasá munnimma maráidaqa. Maa-ufána Yísufa uáinna kíkiqusuqoona mifá maasáki sía márínara maasá minára koofi fee qídaqa.)

⁹ Miqóo Yísufa faiqí ánaasee quandára ufa moó maaqí qímasee qímanniminau. Faiqí moó fannoo koofi asumu moómoo úmmaquseenoo maríkufaqa narí máqannaasa akaqáusa úfaasu nimisée qímanniminau. Ínnee qiní koofísaa rakísiquisee márifaqa qinée qámgaanai óosusee ínni dínni qeeqáara dínni máraanaura. Mi-ququsána ákoofa miqí qímannimiseenoo dóo níanai óonureenoo kísaaqasaa márínau. ¹⁰ Koofí qaqama akuqée marú kamuqoo mi-ququsána ákoofa níanaindari aináinira faiqi moo áqiqeenoo qinau, anée óonuree qiní koofí qaqa-masaa rakísimariasara qínaqa qiqá óosaaqaraana qí-maqaifana máree ánia míni qímia qímasee aqiqoofanoo óonuroofaqa mi-ququsánasaa rakísimarusa mandóosana maraséeqa mi-ainainira fasiqána qumáreeqa unnaaná samu áriisee aqiqoofanoo káqisamu anirandée finau. ¹¹ Quqúsa ákoofa miná qáfamaseenoo kafáa moo fásíqa aqiqoofanoo óonuroofaqa quqúsasaa rakísimarusa miqí kai íqa miná faqa ári iseeqa mandáikammamáqásee asaurírana amiséeqa aqiqoofanoo káqisamu anirandée finau. ¹² Quqúsa ákoofa miná qáfamaseenoo kafáa

aináinira faiqi moó aqiqoofanoo óonu roofaqa misá miná faqa áriiseeqa rarisáma áqiqau. ¹³ Quqúsa ákoofa miná qáfamasee anunúrumaseenoo qinau, qinée náqi fee ianáuree, qinée qeeqá dídira qímaaku aqiqáananoo óonu ráinaqa minára ruffasee koofí qaqama ámifaranoo. ¹⁴ Miqí qímaseenoo narí ámaaku aqiqoofanoo óonu roofaqa misá qáfamasee narí qímami narí qímami qiqau, maafá quqúsa ákoona ámaaku márídanoo, dóo máree miná kuqá arusáananoo maa-ququsáfa ínnisaimbaqaindi máríani.

¹⁵ Miqí qímaseeqa misá miná rafúseeqee áqoosai áquseeqa kuqá áriqau, Yísufa mi-ufána qímannimiseenoo kafáa qímanniminoos qinau, miná ámaaku arusáifanoos mi-ququsána ákoofa náqaa fee íannoo. ¹⁶ Mifá sía káqi maríannoo óonu reenoo mi-fasiqáusa kúqa naruséenoo ámiqira fasiqauqaindi mi-ququsána nímiannoo. Faiqí ánaasee mi-ufána írufanoos náaquqoofaqa qiqau, óo mi-mandoosannáfa sía kambíqaani.

¹⁷ Yísufa iriséenoo misá níqafamáseenoo qinau, tamummáqara fasiqauqaindi ufa ákara maaqí qinoo márídanoo, minóosanara randásee qáfaaqa mi-mandoosannára kai qídanoo, mifá maaqí qídanoo. Faandaamura áuqi maríasa sabéena moó marasée qáfamasee mandá sabeena fee qímasee áqusoofanoos Ánutufa mi-sabeennána quándaki ámiqira afeeka faakana fee qímaseenoo úriqarara faakánaikinoos máríanifeera rakíanau. Mi-tamummaqara fasiqáfa qiníara miqí qímaqoofaqa qinée minára maaqí qídaqa yáfee moó fannoo mi-sabeennánasaa túruqinanoos mi-sabeennáfa mi-fasiqána ateekaatéekamásainanoos kúquannoo.

¹⁸ Mi-sabeena samúfa moonásaa áqufínoos kuqá arusáinanoos kookoomaikámafuannoo.

Sisaafa takísa munnimmaru innaaru qínana káqi ámia.

(Mataioo 22:15-22; Mareekoo 12:13-17)

¹⁹ Mooseena sándufa írimarusa faqa amaana máqasaa aanáiqikirausa faqa Yísufa maasára mi-ufána qídanoo fee qímasee miqóo kai qumáree rumbáree qímasee faiqí ánaaseera rufíasee káqi kásoomáfiqa miná qumáranara rakísi maríqau. ²⁰ Rakísidaqa faiqí akaqáusa feefaurú nimiséeqa qímannimiqau, ínnée óonuree ámiqira fasiqauqara foora óosana óosana ufara iráifanoo áaqara ufa qínaqa maasá ruúmbeegee Roomma máqannaa kiapana ásaukuki quqánaura.

²¹ Miqí qufaqa mi-fasiqáusa óonuree Yísuna maaqí qímasee qímamiqau, Óo ufasáa rakísirafa aní ufara íridaqa aní naamúaqira ufa andeeqásaidana qíma nímimarianafa máriananoo anée sía faiqí nifaqa níqafamásee óosana óosana ufa qímarianafa, anée Ánutuna aanái fímaria ufana ánoona kai qímarianafa máriananoo. ²² Anée maa-ainainnára qímaqimia maasá maqee maqee takísa munnimma Roomma máqannaa úriqararana ámiidaqa, maasá Mooseena sándufa rukíidaqee miqídee qufanoo, ²³ Yísufa misá ueeqáranara iriséenoo qímanniminau. ²⁴ Ínnée maasá siruúaa munnimma moó mara uqaqífiqaaqa qufaqa uqafíqaaqau, Yísufa qáfamasee qinau, yá fasiqana óori amanee maanása máridanoo fee yána áuqu fee maanása ákara rinoo máridanoo fee qufaqa misá qiqau. ²⁵ Roomma máqannaa úriqararanaindi fee qufanoo Yísufa qinau, faiqí moó fannoo sía mooná aináinasaa narí áuqu akara rídanoo aináina faqaafa narí aináinasaa narí áuqu kai quqáidanoo maa-munnimmána Roomma máqannaa karaambáiqaindi máridanoo miná amana faqa miná áuqu faqa maanása máridanoo dóo mifá qímiannee qínaqa ínnée naríndi narí kai ámiaqa kaifáa Ánutunaindi faqa narí kai ámiaqa. ²⁶ Misá miná ufa írufanoo náaquoofaqa

káqi kásoomáfiqau, sía miqóo faiqí nífusaa ufannái kai ueeqásee qumárararee qi qau.

Yísufa kúqiranakiqari findifínausara qangiroora foó mári-fara.

(Mataioo 22:23-33; Mareekoo 12:18-27)

²⁷ Sadikai ámaana ufa qímarusa faiqí kúqiranakiqari sía fíndififaranoo fee qímarusa máriqau. Miqíqa márunara misákiqari akaqáusa Yísufinnai aniréeqa ueeqáraree qí-masee irámiriqa qi qau. ²⁸ Óo ufasáa rakísirafa Mooseena sándufa fannoo maaqí qímasee maasá qímaqimidanoo. Faiqí moó fannoo sía faiqi máqarai kúqifanoo miná ákaqa fannoo miná ánaqa maraséeno faiqi maqasáinanoo in-daarúqaa fasiqa qumíasana máraannoo. ²⁹⁻³⁰ Mooseefa miqí qímaqoofaqa minára maasá aní iráidaqa. Moodáa fasiqa faiqi námu dínni qísauku taikásee dínni óonu qaaraqánda (7) máriqau, indaarúqaafa ánaasee marasée sía faiqi máqarai kuqufufanóo miná ánaaqiannaafa mi-anaaseená maraséeno dóo mifá faqa sía faiqi máqarai kúqinau. ³¹ Miná ánaaqiannaafa miqíkaimásee mi-anaaseená maraséeno kúqinau. ³² Miqóoqari mi-oosanáusa aiqámausa mi-anaaseenásaa sía faiqi máqarai kuqutaikáqau, inaaqiannaafa uqanna mi-anaaseená faqa kúqinau. ³³ Óo Yísu faiqí ánaasee kúqiranakiqari fíndifi-fandinna faasaana mi-anaaseefá yá fasiqana ánaqa fee máriannoo fee, mi-oosanáusa aiqáma mi-anaaseená kai máraqau.

³⁴ Yísufa iriséeno qímanniminau, maqee máriaqoo maa-aukuanná kai faiqí ánaasee narí maree narí máree ídaqa. ³⁵ Ánutufa faiqí anaasee qiní faqa innaarúnai amanaikí maríasee qímariasa kúqiranakiqari mara fín-difu mánnimaqásee innarúnai quqásai faqa sía kúqifara-noo náaru márifandínausa márinara sía narí máree narí máree ifáranoo. ³⁶ Misá faiqí nifaaqa faqa ánaasee nifaaqa

faqa taikáseenoo qangiroora fooqáasa indáaqírausa máridaqa kúqiranakiqari findifi maríasa márianara Ánutuna ámaakuqmara máridaqa. ³⁷ Mooseefa faqa akooqóo faiqí ánaasee kúqiranakiqari fíndifi máriranara qímannim-inau, óoqai Mooseefa káasau maqa maaqaki márufanoo sasámimiki idá qée márufanoo Mooseefa óonu qáfama-soofanoo Ánutufa minakiqari óoqai kúqusara Mooseena qímaminau, Qinée Abarahaamana faqa Isakeena faqa Yakooboona faqa misá Ánutusa máridaqqee qufanoo Mooseefa mi-ufána iriséenoo kásooqaqqee ákara rinau. ³⁸ Ánutufa sía káaqa kúqi maríasa níkoofau máridanoofau Ánutufa káqi máriasa faqa kúqiranakiqari fíndifi miná faqa máriasa níkoofa máridanoo. Ánutufa kuqufusára faqa káqi máriasara faqa káqi máriaafoo qídanoo. Minára Ánutufa Abarahaamana faqa Isakeena faqa Yakooboona faqa nikoo fee qídanoo minamúsa óoqai kúqusa kúqiranakiqari fíndifi qiní faqa máriaafoo qímasee mi-ufána qinau. Qinée Yísusa minára ínni qímannimidaqa, kúqiranakiqari sía sía fíndifídammia, fíndifidaqa. ³⁹ Mooseena sándufa akoofásauqa akaqáusa mi-ufána iriséeqa Yísuna amooqíqa qiqau, Óo ufasáa rakísirafa ámiqira ufa qíananoo. ⁴⁰ Misá kafáa miqóoqari Yísuna irámmiriranara ruffasee káqi kásooiqau.

*Náqimásee Dafidifa narí átiara qiní karaambáiqee qíannoo.
(Mataioo 22:41-46; Mareekoo 12:35-37)*

⁴¹ Kásoomáfufanoo Yísufa misásaa ufa moorá irámirinoo qinau. Tamummáqara fasiqauqa ákara fannoo Ánutuna ásauku mundíranara kásooqaqqee kambíqafinoo Dafidina átiqari kambíqaannoo fee qídanoo mifá náqi fee másee andeeqáannoo fee. ⁴² Dafidifa narí idí papiqaki minára maaqí qímasee ákara rinau.

Karaambáiqá Ánutufa qíní karaambáiqá maaqí qímasee qímaminau. Anée anirée qíní daaqá qíní qísauku uqannai óoqumaria.

⁴³ Maaqóo márínaqa qinée aní namuqáa maréeqee aní áramandunnai quqásaanana anée misásaa rakísia.

⁴⁴ Dafidifa mi-idi papiqánaki Ánutuna ásauku mundíra-nara qíní karaambáiqee qídanoo minára iriséeqa iráidaqa, Ánutuna ásauku mundírafa náqi fee másee Dafidina karaambáiqá faqa miná áti faqa aiqámaqara moodáa kari nóo máriannoo fee.

Yísufa Mooseena sánda akoofásuqara qaaraikí mariasee qinau.

(Mataioo 23:1-36; Mareekoo 12:38-40)

⁴⁵ Yísufa mi-ufána qímannimámarufaqa faiqí ánaasee moómoo íri marufanoo Yísufa misá nífusaa quandáfi-noo narí faiqi námu qímanniminau, ⁴⁶ Ínnee Mooseena sándufa akoofásuqara rakísi márifaqa aniráifaqa misá óosanara aufaridaqa eeráiriaqa misá qamunna ámiqirana kísaaqa afisúsee faiqí nífumau nasurídaqa aatáta fee faiqí suqíranaki fee faiqí ánaasee misá reendeénamasee ní-mandaranara rímariasa márídaqa, misá amaana máqaki fee qoomáquduqíranaki fee faiqí ánaasee nóorisaa kai óoqu marifí nári nifaaqa mara máree úrimariasaa márídaqa. ⁴⁷ Misá faiqí ánaasee nífusaa kísaaqasaa innaarú qídaqa maqándanai adeedaana ánaasee saqama fee maqá fee máaqa fee úmmuari maríasa máríafanoo miná áki-qara nárirafa fíqaramásee máriannoo.

21

Adeedaana ánaasee ataaqána munnimma áqinau.

(Mareekoo 12:41-44)

¹⁻³ Yísufa Yeerusaree firaa amaana maqáki máridanoo nínndafoofaqa faiqí ánaasee Ánutuna átaaka munnimma quqée maríqau. Aináina moómoo faqaasa firaa munnimma áqimarufanoo qáfee márufanoo misákiqari adeedaana ánaasee moó fannoo aináina síaifa kudi uqanna márufa aniréenoo idáqarana ataaqána munnimma qaaraqánda káqikaana áqusoofanoo Yísufa qáfamaseenoo narí faiqi námu qímannimino qinau, Óo ínnee qáfaaqa, maa-kudi adeedaana anaaseefá aiqámausa úrinnaaqara máseenoo mi-anaaseefá áqinooi. ⁴ Aináina faqaasa nári munnimma moómoo márúnakinaana qumáree áqiqa, maa-adeedaana anaaseefá káaqa kudi uqanna márifa narí nárana feerauríra munnimma aiqáma uqanna moodáa márina dóo áqinoo miqínara qinée úrinnaaqaramasee áqinoommifoo qídaqa.

*Yeerusaree máqusa fúrufarianinnanara Yísufa qinau.
(Mataioo 24:1-2; Mareekoo 13:1-2)*

⁵ Yísufa narí faiqi námu faqa Yeerusaree firaa amaana máaqáki nímarufaqa misá aiqáma ainaina firaa ainaina Ánutuna ámimaru ainainausa faqa ámiqira ooninnai usakáqoona mináuqa qáfaqa nídaqa narí qímami narí qímami qímariqau. ⁶ Miqí qímarufanoo Yísufa qímannimino qinau, Ínnee maa-amiqira ainaináusa qáfaidee, moo áukuana aniráinanoo moómoosa aniréeqa maa-oonísa áaku aaku írana aiqáma rapéemmeeqee maqásaa kai áqifaranoo sía moo óoni moonásaa áakinoo maqee márindee ínoo máriannoo, aiqáma maqásaa kaimmáqufuannoo.

*Taikáaninna aukuanara Yísufa qímanniminau.
(Mataioo 24:3-14; Mareekoo 13:3-13)*

⁷⁻⁹ Miqí qufaqa Yísuna faiqi námu irámmiriqa qiqau, Óo ufasáa rakísirafa yáiree fee mi-ainaináfa kambíqaannoo fee, nána ainainee mi-aukuanná kooroo íra ainaina

qáfamasee fee óo mi-ainainná kambíqaannoo fee qianáuree.

Miqí qufanoo Yísufa qímanniminoo qinau. Ínnee ámiqimandee aiqúqiaqa, moó fannoo níkaru qíandoo qímasee minásaa rakísiaqa. Moómoosa aniréeqa qinée ásauku mundírausa Yísusee qifáranoo, akaqáusa dóo Ánutuna aukúana ani máriifoo qifáranoo. Ínnee miná irisée sía mi-maú fuaqa. Ínnee firaa rakiranara faqa maqúsa maqa máaqa furufarirana faqa qáfamasee sía minára rufíaaqa sía minára íriaqa sía dóo maqá taikárafa aniréefoo qiaqa, miqíra ainaina mi-oosana oosanáfa náaree kambíqaaninnanara síamma rufíaaqa. ¹⁰⁻¹¹ Moo máqannaasa fíndifi moo máqanna faqa rákifaranoo, moo káraambaiqa fíndifi moo káraambaiqa faqa rakúannoo maqá kásirafa firaafá moómoo náaquqarafa kambíqaannoo aandaroo áurirana óosana óosana maqá afaaqasása kambíqaannoo náaquqara ainaina faqa maqá taikáaninna ainaina kudifaanara foo asurukíqari kooroo íannoo.

¹²⁻¹³ Misá ínni náaree qiní ufasáara ruúmbeeqee aupúranaki quqéefaranoo. Misá qiní ufasáara ínni maréeqee firaa úriqararausa nífusaa faqa káqikaa úriqararausa nífusaa faqa quqásaiifaqa mi-karí ínni ufa qímannimimari aukwana máriannoo. ¹⁴ Misá miqífaqa ínnee maaqí qiaqa óo maqee misá faqa ámiqira fasaasa ufa Yísunara qímannimianauree qiaqa. Misá ínni mara máree úriqararausa nífusaa quqásaiifaqa sía ínnee minára óonumafi irisée firaaqóo náqi fee qianáu náqi fee qianáu qiaqa. ¹⁵ Mi-karí qinée qeeqá kai qumeé dadaaqánaqa ínnee írirana faqaasa ufara foora qímannimifaqa ínni namuqáaqiqari moó fannoo sía amana ínni ufa rukíasee qáoo qifara. ¹⁶ Mi-aukuanná qiní ufasáara ínniqa nínausa níkausee ínniqa níkaqaafasaa fee ínni áti fee ínni níqoondi fee misá ínni unéemaana qímasee maréeqee kúqiranaki

quqannimaqéefaranoo. ¹⁷⁻¹⁸ Qiniára aiqámausa ínni fídi-aqaa mánnimaqéefaranoo. Miqí márifaqa minakí fímarifanoo ínni níkiyaqa asausí sía moodáa fannoo kakasiannoo Ánutufa ínni nifaaqasáa faqa rakísianoo. ¹⁹ Ínnee mi-mandainaináki máridaqa sía áquraranara rufíasee qini dúqu minnísaaqa, káqi fínnanannai kai ínni márirana afeedifaranoo.

Rákira fasiqauqa Yeerusaree máqusa fuseémásaifaqa áaqana aaqana akareefára.

(Mataioo 24:15-21; Mareekoo 13:14-19)

²⁰⁻²¹ Ínnee moo máqanna rákira fasiqauqa moómoosa aniréeqa Yeerusaree máqusa puseemáfifaqa ínnee írirana maaqí qiaqa óo maqee Yeerusaree máqusa taikárafá aniréeno fee qímasee Yudeeaa máqa maaqaki máriasa áaqanáaqana akaréeqa sandéefaranoo, máqusai márinausa qáfeeqa quqásee sandéefaranoo, aináinai fínausa sía kafáa maqúsai ánifaranoo, dóo mindári kai sandéefaranoo. ²² Ánutuna óoqeenaa tamummaqara fasiqauqa ufa ánoona kambíqaanifeera Ánutufa nárímari aukuana kambíqanoo máridanoo fee qiaqa. ²³ Mi-aukuanná nímuaqu uqafaqaa anaaseeuqa náaquqaranaki mandáinainaki márifaranoo, sandáranara anúqifaranoo faiqi ánaaqifaqaa anaaseeuqa miqíkaimásee náaquqaranaki kadáapiriranaki márifaranoo. Ánutuna áranaqarafa maa-maqa maaqánaki márianara náaquqarafa aupúrarafa firaaqóo máriannoo. ²⁴ Moo máqannaasa sundíauqa aniréeqa maa-maqannáasa aseemannái naruséeqa akaqáusa ruúmbeegee aiqáma maqa maaqai quqásaiifaqa daráanimámabifaqa Ánutunara sía írimariasa aniréee Yeerusaree máqusa maqee maqee níkunoo radámuseefaranoo Ánutufa qumeé eedóo qíra

aukuana kai miqífaranoo Ánutufa taikáannee qínaqa dóo miqóo taikéefaranoo.

Yísufa narí qúmuanínnanara óosana kooroo ináu.

(Mataioo 24:29-31; Mareekoo 13:24-27)

²⁵⁻²⁶ Mi-aukuanná súanafusaa faqa quqoona fásau ní-fusaa faqa maqá taikára ainaina kudifaanna kooroo írafa kooroománnimaqásaanaqa qáfeefaranoo. Mi-aukuanná maqásaa fasiqa ánaasee aiqáma máqannaasa ooruku nám-mari ufa qíranara faqa firaa nammari ámakauriranara faqa irisée rufiaseeqa maa-maqa maaqána afaaqasása kambíqaaninna aupuraranara faqa áfeesidaqa rufíafa rufíafa ídaqa kúquaqa ímarina márifara. Quqoona fásau máríqoo óoqai márí márirafa fúrufaramámbi-noo moo kámaqákínaqa miná qáfáifanoo maqásaa kambíqaaninna mandáinainara áfeesidaqa rufíafa rufíafa ídaqa nári nímuqusa kúqifaqa kúqifaranoo. ²⁷⁻²⁸ Mi-ainaináusa óosana arasée kooroomámbinaqa ínee fín-difíqa nínuka uqéerasee qáfaqa ínni innaarúnai asumu márirafa adeedí rámafuannoo. Mi-karí qinée faiqí ní-maaku innaarúnaindari asurukí firaa afeeka faqa firaa areenarana faqa kooroomámbi qúmuanaura.

Yísufa narí qúmuanínnanara faafísa kíkíqa úsinau.

(Mataioo 24:32-35; Mareekoo 13:28-31)

²⁹⁻³⁰ Yísufa mi-ufána qímaseenoo maa-quandara ufána qímannimínau, ínee faafísa faqa aiqáma saqari faqa ámmuni faqa qáfeeqa óo dóo áukuanai anirée foo qímari-afanoo. ³¹ Ínee miqíqai íqa maa-qimannimuna ainainafa kooroo mámbinaqa maaqí qiaqa, óo Ánutuna innaarúna

ququsa adeedí rámafiifoo qiaqa. ³²⁻³³ Dóo ínnee maa-ufána faqa íriaqa maaqóo máriasa káqi márifanoo mi-aiqama ainaináusa kambíqeefaranoo. Maqá faqa in-naarúna faqa dóo aiqáma taikáfuannoo qiqá dóokinaa ufa sía taikáannoo káqi maríannoo.

Yísufa narí qúmuaninnanara indeé indeeida máriaqee qinau.

³⁴ Ínnee minára irisée ínneeqa máriranara rakísi-aqa. Ínni aaquqímánnimaqaidaqa. Sía maqee maqee qoomáqamásaida náidaqa sía nammári námasee fúru-fariaqa sía maaqóo mária ummaarana faqa minára kai mámmaree fímarifaqa qinée innaarúnaindari qúmira aukwana tautúma nímaqáanafaara. ³⁵ Mi-faasaanná maa-maqa maaqána afaaqasása mária fasiqa anaaseesa tautúma nímaqánaqa ufaanará foora náruanauranoo. ³⁶ Ínnee maqee maqee augarída maridaqa innaaru qímasaida máriaqa. Ínnee ínneeqa afeeka afeekaikámásee qí-mannimúnna mandainainausaki afeekaikámándeé fíqaree qiní faiqí nímaaku qífusaa ámiqimandee kíkíqiaqeera innaaru qiaqéera qídaqa. ³⁷ Mi-fasannái Yísufa faasaambáasaana firaa amaana maqaki faiqí ánaasee minakí qímannimiiseenoo eenóofanoo rafúdamákufanoo Oorifa áaqanasaa akará máfufanoo miqóo faiqanau. ³⁸ Aiqáma kanánaana faiqí ánaasee aiqáma suqúmaree firaa amaana maqaki Yísuna ufa írianee qímasaida kéeqee maríqau.

22

*Yudasifa Yísuna ueeqáaninna munnimmana máranau.
(Mataioo 26:1-5; Mareekoo 14:1-2; Yoohanee 11:45-53)*

¹ Yísufa miqí márufanoo qoomáqa Yuda máqannaasa firaa qoomáqa áinnaaqarara qoomáqa adeedí ranau. Mi-qoomaqána áuqu moó sía ooruku qai féemuna qoomáqa

née ímariqau. (Mi-qoomaqánaki moómoo fasiqa ánaasee áukuana aukuana suqúmareeqa Yeerusareenni mi-qoomaqána suqá née maríqau.) ² Amaana maqasaa aanáiqikirausa misá úriqararausa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Yísuna kuqá árianara qumeé randée marufaqa faiqí ánaasee Yísunara ámiqira fasiqee qufaqa minára rufíeeqa sía áriqau.

Yudasifa munnimmaru qufiqamareenoo Yísuna ueeqáraree qinau.

(Mataioo 26:14-16; Mareekoo 14:10-11)

³⁻⁵ Misá miqída randée márufanoo Yudasifa Keerioota máqusaindaraafa Yísuna faiqi námukina qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée misáki marúfa, miná aunduráki kai Sadannafa kéeqafufanoo qumeé óonureenoo amaana máqasaa aanáiqikirausa úriqararausa faqa amaana máqasaa rakísirausa faqa qumeé súqinau. Yísuna ueeqá nímaninnanara moodáanaki ufa qímannimímarufaqa unéemaana munnimma ámifandinanara qímamiqau. ⁶ Yudasifa eedóo qímaseenoo miqóoqari faiqí ánaasee nífusaa qumeé rámaseenoo kukéeqaseenoo Yísuna misá nísaukuki quqáraree qímasee ueeqárara randánau.

Áinnaaqarara qoomaqa deedaqiqu.

(Mataioo 26:17-25; Mareekoo 14:12-21; Yoohanee 13:21-30)

⁷⁻⁸ Sía ooruku qái féemuna néemaru faasaana áinnaaqarara qoomaqa sipsípa ánaaqi áru faasaanasaa Yísufa Peetoorona faqa Yoohaneena faqa niqiqámásee qímanniminoo qinau. Ínneeqara Yeerusaree máqusai óoruree maasára faqa áinnaaqarara qoomaqa deedaqífaqa óoru naanáura. ⁹⁻¹² Miqí qufaqa miqandá qiqau yái fee yá maqanaki fee maaqandá deedaqíanauree qufanoo

Yísufa qinau, dóo ámiqimasee íriaqa, ínneeqara Yeerusa-ree máqusaki óoruree fidaqa qáfaifanoo faiqí moó fannoo nammári qafee máree kéeqainnanaki kéeqafi mi-maqána ákoonaa maaqí qímasee qímamia ufasáa rakísirafa aníara maaqí qinoo, moo rúmma qinée faqa qiní faiqinámu faqa áinnaaqarara qoomaqa naanná rúmrafa yái fee máridanoo fée qifanoo qínamma íriaqa. Miqí qímasee qímamifanoo miná sandaaqai moo rúmmani uqannífiqainaqa minakí deedaqamásaifaqa ínnisaimbaqa fáfaa éendaki minakí naanáura. ¹³ Miqandá iriséeqa Yeerusaree máqusai óorureeqa Yísufa qímaqoondée kai mi-fasiqána faqa máaqa akoonaa faqa níndafamáseeqa Yísufa qundée kai máseeqa aiqáma ainaina deedaqamáqaafanoo.

Yísufa áafaqa óosana áranau.

(Mataioo 26:26-30; Mareekoo 14:22-26; 1 Koorinti 11:23-25)

¹⁴ Dóo eendúfaqa Yísufa narí faiqi námu faqa kéeqafu-faqa qaindá firaaná fíqu fíqumma óoqu marifiqau. (Nári óosana marasée aiqámausa qainda fíqu fíqumma fufaqa nísaataa sáunu árefufaqa áinnaaqarara aafaqa naqau.)

¹⁵ Misá miqí mámbufanoo Yísufa narí faiqi námu maaqí qímasee qímannimainau. Maa-ainaaqarara qoomaqána ínni faqa nárara firaaqóo dídidanoo aupúrarana óorisaa máridaqa. ¹⁶ Qinée sía maqee ínni faqa kafáa naanáura, Ánutuna innaarúna ququsa kambíqafinaqa maa-ainaaqarara qoomaqána ánoona óosana uqanna kambíqafinaqa miqóo kafáa naanáura.

¹⁷⁻¹⁸ Miqí qímaseenoo Yísufa firaakaafa maraséenoo náriqa maqee maqee néemaru uainna nammarina umbíqarana narí faiqi námu níminoo qinau, Maaná maraséeqa námataikáaqa qinée ánoona ufa qímannimidaqa, qinée sía kafáa maqee ínni faqa naanáura, Ánutuna quqúsa kambíqafinaqa mi-karí miqóo innaarúnai naanáura.

¹⁹ Miqí qímaseenoo féemu moó maraseénoo Ánutu-nara dúfi dúfi qímaseenoo ruqí ruqí máseeno nari faiqi námu níminoo qinau. Maa-feemúfa qini qífaaqa kíkiqisira feemufa máridanoo kúqiranaki inniara quqán-nimaqánaura. Innee maqee maqee náidaqa qiníara náaqoo írídaqa naaqa. ²⁰ Námasoofanoo Yísufa miqí kai inoo uáinna adiarana náfisa maraseénoo nari faiqi námu nimiseénoo qinau. Maa-nafisánakinaa nammari qini fidíka máridanoo. Ánutufa inniara nóori runíranaki márunara nari fúka moodáanaki kúra ufa quqáidanoo, qini fidíka inni adíannímaqaranaki máridanoo.

²¹ Yísufa kafáa qímanniminoo qinau innee dóo qáfaaqa maa-qaindána fíqu fíqu íranaki inniki qiníara ueeqéemarífa máridanoo. ²² Ánutufa óoqai qumáú kai qinée faiqí nímaaku kúquanaura, qini ueeqéemari fasiqafa firaa numoo minásaa áqufuannoo. ²³ Yísufa miqí qímasoofaqa miná faiqi námu nari irée nari irée qiqau yáfee miqíannoo yáfee miqíannoo, qiqau.

Yísuna faiqi námukiqari yáfee maasá úriqararafa máriannoo fee qiqau.

²⁴⁻²⁵ Miqídaqa maaqí qiqau, yáfee maasáki úriqararafa máriannoo fee mi-ufána qídaqa raiqára ufa qiqau, miqí qímarufanoo Yísufa qímanniminoo qinau, maa-maqánasaaqaraa karaambáiqauqa nári máqannaasa úrinaaqara máseenoo fífa nariara faiqí anaasee dadaaqí marúnausee qídanoo. ²⁶ Innee, qini faiqi námuki sía mi-oosanáfa máriannoo, inniki úriqararafa innaaqianaafara foora máriannoo, inniqa karaambáiqafannoo inni aináinira faiqíara foora máriannoo. ²⁷ Yáfee úriqaranoo máridanoo fee, qoomáqaki óoqumarifi néemari fasiqa fee, nárana rakíqasee nímmari fásiqa fee úriqaranoo máridanoo fee. Nárana rakíqasee nímmarifa mifá kai

úriqarara fásiqa márídanoo, dóo qinée nárana nammári rakíqasee nímimarunausa márídaqa sía ínni rafáaqafu nímaqasee úriqararusaikídaqa ínni aináinira faiqíara foo márídaqa ínni dadaaqídaqa. Dóo ínnee qíní daanna raaqa.

²⁸ Ínnee qíní faiqi námu qíní moómoo ummaara kadáapirirana dadaaqí maríasa máriafanoo. ²⁹ Dóo miná ákiaqara qíní qíkoofa qíníara úriqarara karaambaiqee qímaríndee kai íqa qinée faqa ínniara qinée qeeqá karaambáiqua ququsaki kéeqafinaqa nárana faqa nammári faqa ínniara qíní sáimbaqa neefándiafoo qídaqa. ³⁰ Miqóo ínnee qíní faiqi námu Isaraee máqanna ufa írira qaindasaa óoqu marifí qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée Yakooboona faiqi námu átikiqari kambíqaraura Isaraee máqannaasa misásaa ínnee andeeqéefaranoo.

Peetooroofa Yísunara qáoo qíaninnanara kooroo ináu.

(Mataioo 26:31-35; Mareekoo 14:27-31; Yoohanee 13:36-38)

³¹ Miqí qímaseenoo Yísufa Simoona moo áuqa Peetooroona qímaminoo qinau. Simoona anée qíní ufa írira, Sadannafa aníara sandanáinai qídanoo ani maréeqeenoo narí mandá ququsaki quqáraree qídanoo aní rarisámasee amanamásee qáfaidanoo. ³² Óo Simoona qinée aníara innaaru qímaseeqa anée qíní saqárikirafa sía taikáani. Anée káqirunna óonureenana óonu quándakinana aneenná ákaqaafasaaqu poodúamánnisaa, qufanoo Peetooroofa qinau. ³³⁻³⁴ Óo karaambáiqua anée rumbáranaki fée kúqiranaki fee fínaqa qinée faqa minakí fuanáuree qufanoo Yísufa qímaminoo qinau Óo Peetooroo qinée ánoonufa aní qímamídaqa fáfaa eendámuqusai anée qaaramoo kári qíníara asaurúsee sía qíníara Yísusara írídee qínanoo dóo miqóo kai kookoorána ufa qíannoo.

Misá rákira paipana mara máree Oorifa áaqanasaa óoru fiqau.

³⁵⁻³⁶ Yísufa miqí qímaseenoo quandáfufanoo aiqáma qí-manniminoo qinau, Óoqai qinée ínnee niqiqámásaafanaqa ínnee munnimma fee rusáka fee níku ánaamu fee sía máree fiqau, ínnee mi-karí moo áinainara sárau fee iqau qufaqa misá qiqau, Óo sía moodáa ainainara sárauqímari-afanausa márídaqee qufanoo Yísufa qímanniminoo qinau, munnimma páusa márína miná maqee máraaqa rusáka márína miná maqee máraaqa, rákira paipana síainafa narí asausí faqaa siuta moóna amisée miná ákiaqara rákira paipana máraaqa. ³⁷ Qinée maa-ufána faqa qí-mannimidaqa. Ánutuna tamummáqara fasiqauqa qíníara akara rúmaqoofa dóo maqee kambíqaidanoo. Dóo maa-akaráfa faqa kambíqaannoo. Misá qíníara maaqí qídaqa misá miná mara máree mandá óosana máree maríasa námufafa áruannee qídaqa. ³⁸ Miqí qímasoofaqa Yísuna faiqi námu maaqí qímasee qímamiqau, Óo karaambáiqqa qáfaa, rákira paipana qaaraqánda maaqóo márídanoo fee qufanoo Yísufa qinau dóo ufa quqásee uqéeraaqa.

Yísufa innaaru qídaqa.

(Mataioo 26:36-46; Mareekoo 14:32-42)

³⁹ Yísufa miqí qímaseenoo dóo narí faiqi námu faqa fíndifinoo narí maqee maqee fímaruqoo Oorifa áaqanasaa óoru fínau. ⁴⁰ Óorureenoo narí faiqi námu maaqí qí-masee qímanniminoo, ínnee maaqóo márídaqa innaaru qídaqa sía mandá nímaniranaki kéeqaaqa. ⁴¹⁻⁴² Miqí qímaseenoo mifá fiqareenoo aambaaka áqinoora foora naríaraa fiqaree Ánutunara aqoori sáunara fínoo narí kúqirafa adeedí roofanoo minára innaaru qínoo qinau,

Óo qiní qíkoofa anée eedóo qínaqa qinéé mandá nam-mari naannána mara áqusainaqa sía náa, sía qeeqá íri-ranamau fuanáura, anínna íriranamáu kai fuanáura. [43-44 Miqí qímaseenoo Yísufa afeekaikámándeé innaaru qímasoofanoo tooqaamu fannoo fidíkara foora áqinaaqa aniréenoo maqái áqufufanoo kúquaqaamminau. Áqufufanoo innaarúnaindari qangiroo moó fannoo akooqóo qumuréenoo afeeka ámufanoo afeekaíkinau.]

45-46 Yísufa miqí qímasee innaaru qímaseenoo fíndifinoo narí faiqi námu qaaramoo márunnai óonu nín-dafoofaqa nímudaani rúmafufaqa nísuku káaqa faiqaqée maríqau. Yísufa óonu nín-dafamáseenoo qímanniminoos qinau, Ínnee náqaa fee ifaqée faiqáidee fíndi fíqa innaaru qiaqa, mandá nímaniranaki áqufifaara.

Yísuna umároo ufafa.

(Mataioo 26:47-56; Mareekoo 14:43-50; Yoohanee 18:3-11)

47-50 Yísufa miqí qímaseenoo narí faiqi námu qí-mannimimarufanoo misákiqari Yudasifa faiqí moómoo asukunai nífiqeenoo aniréenoo Yísuna ámooqara rufanoo Yísufa qímaminau, Yudasi qiní faiqí nímaakuara qímooqaranannai fee ueeqáidaneé qufaqa Yísuna faiqi námu Yísuna qumárararufanoo qáfamasee Óo karaambáiqá maasá rákira paipanannoo náruanauree qímasoofanoo misákiqari moó fannoo Yísufa qu úfana sía írirai rákira paipana qumáreenoo mooná akiaqa áaqamaku-fanóo ásauku uqannai áaqoo ateehá áqinau. Mi-fasiqáfa amaana máaqaki aanáiqikirausa úriqararana uqanna aináinímaruna áaqoo ateehá áqinau. ⁵¹ Ateekásoofanoo Yísufa qáfamaseenoo qinau, Dóo amaná, dóo sáa qí-masee mi-fasiqána áaqoo áuqamasoofanoo andeeqámma ámaqanau.

⁵²⁻⁵³ Andeeqáseenoo Yísufa quándakinoo, aanáiqiki-rausa úriqararausa faqa amaana maqasaa úriqararausa faqa misá poorísauqa faqa faiqí firaasá faqa aiqáma Yudasina faqa ánusa aiqáma qímanniminoo qinau, nánaree ínnée rákíra paipana sáamu indáammamareeqa mandá óosana máreemari fasiqanara foora qiníara qumárarara ánidee, qínée faasaambáasaana ínni faqa firaa amaana maqaki márúnausa márúnaqa ínnée sía miqóo qumárarai. Dóo maqee éendaki ínnindi faqa asukunakí ní mari afaanausaindi faqa maa-eendáfa ínnindi mandóosana máraaninafa márídanoo.

Peetooroofa Yísunara qáoo qu úfafa.

(Mataioo 26:57-58, 69-75; Mareekoo 14:53-54, 66-72; Yoohanee 18:12-18, 25-27)

⁵⁴⁻⁵⁵ Míqí qímasoofaqa misá miná qumáreeqa áfiqa maree aanáiqikirausa úriqararana máaqaki quqáqau. Misá Yísuna máree fufanoo Peetooroofa ruffíasee ínaaqiana nifaamme nifaammee inóo fífiufanoo Yísuna quqóo maaqána naambeéqai faiqí akaqáusa idárasee aaní márufanoo mifá minakí óonuree aanínau. ⁵⁶ Aaní márufanoo mi-maqánaki aináinímarú manaaqafa anirée andeeqásee Peetooroona óori qáfamaseenoo óo maafá Yísuna faqa nímarifammi qímaseenoo quandáfinoo miqóo márúsa qímanniminau, maa-fasiqáfa Yísuna faqa márifa márídanoo miná faqa qumáraqa. ⁵⁷ Peetooroofa iriséenoo qáoo qínoo qinau, Óo maa-manaaqa sía qínée minára írídaqa. ⁵⁸⁻⁶⁰ Káqikaaqoo maríkufanoo faiqí moó fannoo qáfamaseenoo qinau anée Yísuna faiqinámuki máriana fee qufanoo Peetooroofa qáoo qímaseenoo qinau. Óo maa-fasiqa qínée sía minakínaasau márí dau qufanoo kaifáa maríkufanoo faiqí moó fannoo aniréenoo afeekaikámándeeno qinau. Maa-fasiqáfa kúqaa Yísuna faqa márifa, Kariree máqanna moodáa máqannaafa

máridanoo fee qufanoo Peetooroofa qímaminoo qinau, Óo maa-fasiqa sía aní ufa ánoonara írídaqa. Miqí qímarufanoo kai kookoorána ufa qinau.

⁶¹⁻⁶² Ufa qufanoo Yísufa narí máruqooqari máaqak-iqari quandáfi Peetooroona qáfoofanoo Yísuna narí Peetooroonara anée maqee éendaki qaaramoo kári qiníara sía írídee qínanoo kookoorana ufa qíannoo qímaqoona kookoorana ufa qufanoo Peetooroofa iriséenoo firaaqóo asaurúseenoo ráuda mákufannoo aundurái sukáqoofanoo firaaqóo ikíraqa máree finau.

Yísuna umároosa ataasa átaasa ímariqau.

(Mataioo 26:67-68; Mareekoo 14:65)

⁶³⁻⁶⁵ Mi-eendánaki Yísunaşaa rakísi marúsa ataasa átaasa qímasaída ári maríqau. Áridaqa qamunna qumáree miná áfusaa ititásee áriqa qiqau, yáfee aní áridanoo feé qiqau. Misá óosana óosana mandá ufa faqa qímamaqée maríqau.

Yuda máqannaá úriqararasa Yísuna ufa íríqau.

(Mataioo 26:59-66; Mareekoo 14:55-64; Yoohanee 18:19-24)

⁶⁶⁻⁶⁸ Iqáqoo kanánaana Yuda máqannaasa úriqararasa faqa aanáiqikirarasa úriqararasa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa moodáanaki suqúfufaqa Yísuna maréeqee misá suqíranaki quqáseeqa irámmiriqa qiqau, anée maasá qímaqimia, kúqaa anée Ánutuna ásauku mundíra fee máridanee qufanoo mifá qinau qinée qímannimi-anaqa sía ínnee qiní ufa írífara qinée faqa moo úfara ínnee iránaqa sía qímaqimifaranoo. ⁶⁹ Dóo maqee maaqóoqari qinée faiqí nímaaku úriqarara Ánutuna ásauku uqannai miná aaqá óoqu marifí márianauree qufaqa misá aiqámausa qiqau. ⁷⁰⁻⁷¹ Dóo kúqaa fee anée Ánutuna ámaaku fee máridanee qufanoo Yísufa qinau Ínnee qí-mariandee qímarunausee qufaqa misá qiqau, dóo maqee

maaꞑóoqari sía maa-fasiqána mandá ufa írimarusara randáanaura, dóo maqee uqanna nari óokinaa manda ufa maasá dáaꞑooki kéeqaifaqa íriqa.

23

Misá Yísuna áfiqee Piratoona kóotaki quqáqau.

(Mataioo 27:1-2, 11-14; Mareekoo 15:1-5; Yoohanee 18:28-38)

¹⁻² Miqí qímasoofaqa misá aiqáma fíndifíqa Yísuna áfiqeeqa Roomma máqannaa kiapafa Piratoofunnai áfiqee múnusee Yísuna árira ufa maaqí qímasee qímamiqau, Maa-fasiqáfa faiqí ánaasee káqi rúnna mara quqée marífa Roomma máqannaa karaambáiqá takísa munnimma sía áquaqee qímarífa naríara únnaqímáseenoo Ánutuna ásauku mundírafa qeeqáaraa karaambáiqá máridee qímarífaqa irisée áfiqee ánídaqa. ³ Piratoofa misá ufa iriséeno quandaí Yísuna qáfamaseeno irámmirino qinau, Kúqaa fee anée maa-maqannáasa karaambáiqá máridanee qufanoo Yísufa qinau, anée dóo qímarianano. ⁴ Piratoofa miná iriséenoo kafáa aanáiqikirausa misá úriqararausa faqa faiqí ánaasee moómoosa faqa qímannimino qinau. Qinée maa-fasiqánaki qáfauna sía miná ummaara márifafa írídaqa. ⁵ Yuda máqannaasa miná iriséeqa afeekaikámásee Piratoona qímamiqa qiqau, mifá qímannimu úfanannai rákirana uqéeraidano, mifá Kariree máqa maaqaindari óosana arasée mindári ánufa aiqáma Yudeeaa máqa maaqaki miqímmamaree aníufa maqee maasáki Yeerusaree maqúsai aniréeno miqíkai ídano.

Misá Yísuna áfiqee Eeroodeena kóotaki quqáqau.

⁶⁻⁷ Piratoofa miná iriséeno qinau, kúqaa fee maa-fasiqáfa Kariree máqannaa fee ánidano fee qufaqa misá eedóo qufanoo Piratoofa óo Eeroodeena quqúsakiqari

ani máridanoo qímaseenoo Eeroodeefa maa-karí Yeerusa-reenni animárinoo qímaseenoo Yísuna aqiqoofanoo miná sundíauqa áfiqee Eeroodeefunnái fiqau. ⁸ Eeroodeefa Yísuna qáfamáse asasinau. Óoqai kísaaqasaa Yísuna áu-fakianá kai íriufa kísaaqasaa miná qáfaanéerufa, sáina kásooqaqee sía faiqí amanaikímari ainaina qiní qífusaa áuqainaqa qinée faqa qáfaa, qímasee Yísuna qáfamasee asasinau. ⁹⁻¹⁰ Yísufa óonuroofanoo Eeroodeefa óosana óosana ainainara iroofanoo sía ufa qinau, káqi marínau. Amaana máqasaa aanáiqikirausa faqa Mooseena sánd-ufa akoofásauqa faqa Eeroodeena aaqá aniréeqa únna ufa afeekaikámánde Yísunara Eeroodeena qímamiqau. ¹¹ Eeroodeefa faqa narí sundíauqa faqa ataasa átaasa qímasee mandúfa qímamaqáqau. Misá ataasa átaasa qímamaqaidaqa karaambáiqqa qamunna afisúamaqásee áfiqee Piratoofinnái kafáa anirandée finau. ¹² Óoqai Piratoosa Eeroodeesa namuqáaqara máriuqanda mi-karí Yísuna aqiqoofanoo Eeroodeefinnai fu kámuqoo miqandá naráqoondi naráqoondi kíqau.

Misá kafáa Yísuna Piratoona kóotaki quqáqau.

(Mataioo 27:15-26; Mareekoo 15:6-15; Yoohanee 18:39-19:16)

¹³⁻¹⁴ Yísuna kaifáa áfiqee anirandéeqa Piratoofinnai óonuroofanoo Piratoofa aanáiqikirausa úriqararausa faqa faiqí firaasá faqa faiqí ánaasee moómoosa faqa nárama quqáseenoo qímanniminau, ínnee maa-fasiqána áfiqee qinée únannai ániana, faiqí ánaasee káqirunna mara ubeekée márifaqee qímasee áfiqee aníanara qímannimidaqa, qinée ínni nífusaa óosana óosana ainainara irám-mirunanoo mandá oosana oosanara qianá sía paqúriqa. ¹⁵⁻¹⁶ Eeroodeefa faqa irámásee qáfaiqanoo sía mandáinaina minakí márifanoo kaifáa aqiqáifanoo áninoo, qinée faqa minára maa-fasiqánara sía moo númoo minakí máridanoo fee qídaqa, minára qinée sundíauqara ákumbau

ákumbau áuqira uaiáqa samu qumáree ámiqimma firaaqóo ári ári ísaifaqa idukúanee qídaqa. [¹⁷ Piratoofa narí óosana máreenoo áinnaaqarara qoomaqaki aiqáma aukuana karabúsaki moo márúna idukú nimiséenoo kafáa maa-aukuanná Yísunara miqí kai ianáuree qímasee miufána qinau.] ¹⁸ Faiqí ánaasee minára iriséeqa aiqámausa fáaqa rúmasee qiqau. Miná kúqáruaqa, Barabasina kai idukú qímia. ¹⁹ Barabasifa Yeerusaree máqusaki rákirana uqéeroonara faiqí kuqá nárúnara faqa karabúsa máriufa márínau, minára idukúaqee qiqau. ²⁰⁻²¹ Piratoofa Yísuna idukúaqeera faiqí ánaasee kafáa náaroofaqa misá irisée fáaqa quqásee qiqau. Mi-fasiqána aunírira saqari sáa árua, aunírira saqari márinnai fúani. ²² Piratoofa kafáa qaaramoo kínoo qímannimínau. Maa-fasiqáfa nána mandá óosana máreenoo fee. Qinée sía kúqira ainaina minakí paqúriqa, ²³⁻²⁵ Qinée ákumbau ákumbau áuqira uaiáqa sámú firaaqóo arusée idukúanauree qufaqa faiqí ánaasee firaaqóo fáaqa quqásee qiqau. Yísuna aunírira saqarisaa pirímmannai áruannee qímarufanoo misá ufa fannoo Piratoona rafáaqafusoofanoo Yísuna áruaqeera eedóo qímaseenoo Barabasina idukínau. Barabasifa rákiranara faqa faiqí nárúnara faqa rumbáranaki márúna idukínoo Yísuna maréeqee misá nári íriranamau fuaqée qímasee narí sundíauqa nímufaqa dóo árirara, máree fiqau.

Yísuna áfiqee Koorookata áaqanai fimarufaqa ánaaseeuqa ikíraqóofa.

(Mataioo 27:32-44; Mareekoo 15:21-32; Yoohanee 19:17-27)

²⁶ Misá árirara máree fídaqa faiqí moo áuqu Simoona amaráfa mifá níanaindari áni marúfa Sireenee máqusaindaraafa mindári Yeerusaree máqusa aatáta ánimarufaqa sundíauqa paqúri mándee miná áranaiqi qumáreeqa Yísuna aunírira saqari aku ámaqoofanoo Yísuna ánaaqiana

máree finau. Sía amana mi-fasiqáfa qáoo qiannoo misá faaqaana qáfeenoo kúqiranara rufíasee áruaqaufanoo kaqi eedóo qímasee dóo máranau.

(Yísuna faiqi námukiqari Peetooroofa márufa miná moo áuqu Simoonafa sía mifáu Yísuna aunírirana aku máranau, miná amaráfa moo fásiqa fannoo Sireenee máqusaindaraafa aku máranau.)

²⁷⁻²⁸ Sundíauqa Yísuna áfiqa maree fímarufanoo Yeerusareendaraa ánaaseeuqa Yísuna ufa írimarusa moómoosa miná ánaaqiana oobíqasee ikífáaqa quqásee ikiráqaqa fímariqau. Miqí mámaree fímarufanoo Yísufa quandáfi nínnda fee kásoomámbinoo qímanniminau. Sía qiníara ikiráqáaqa ínneeqara faqa ínneeqa faiqi námuaara faqa ikiráqaaqa. ²⁹ Kásooqaqee náaru ánianínna aukuanafa innisaa firaa nárirafa aupúrarafa máriannoo. Faiqi síaisa ámiqirafa márifaranoo. Faiqi ánaaqi síaisa sía náamma nímimariasa misá ámiqimásee aufadámasee sandéefaranoo fee qifáranoo, faiqi faqáasa qumaara réeqa mandá kúqira kúqifaranoo. ³⁰ Mi-firaa nariráfa kambíqafinaqa áaqana ámeemaanai óonuree áaqana qímamiqa anée maasá rafáaqafusainaqa kuqufúananoo sía maa-mandainaináfa dárurangi fee qifándinausa. ³¹ Ínnee írriqa, Roomma máqannaasa maqee qinée sía áaqee márunausa, fúka saqáriara foo márunausa, maaqí mándee darusáifaqa kásooqaqee Yuda máqannaasa mandá óosana áaqarafa firaatiá márinarana inaakuna mandá nárirafa Roomma máqannaasa inni nárifaranoo, minára qinée qímannimidaqa ínnee ínneeqara kai íkíraqáaqa. ³² Sundíauqa mandáinaina máree marúqanda qaaraqánda Yísuna faqa moodáakari náriraree qímasee miqandá Yísuna faqa nífiqee fiqau. ³³ Nífiqee fífiufaqa káqikaa ámuuqu námusaa faiqí nímudaani fee qímaruqoo múnuseeqa Yísuna pirímmannai aunírira saqarísaa

aruséeqa uqéereeqeeqa kúradaqau, faiqí mandá ósana máree maruqanda ásauku uqannai áakaarinni moó narí aunírirasaa arusée uqéereeqee kúradaqau. Ásaaqaitinnai moó miqíkaimásee narí aunírirasaa áriqau. ³⁴ Misá Yísuna árimarufanoo Yísufa innaaru qínoo qinau, Óo qiní qíkoofa misá mandáinaina qiní qímimariana minnínnisaa sía miná ákiaqara ía, misá nári ímarianara sía írídaqa. Sundáuqa Yísuna aruséeqa káatara foora sararamáseeqa miná qamunna rainá rainíisee máraqau.

Misá Yísuna ataasa ataasa qiqau.

³⁵ Miqí márufafa faiqí ánaasee kíkíqíqa máfufaqa qáfáidaqa misá úriqararawsa Yísuna ataasá átaasa narí qímami narí qímami qiqau, Óo maa-fasiqáfa faiqí ánaasee asumu nímimari fee qímarifa maaná mifée dóo maqee aneennáara asumu máranna qáfa. Mifá Ánutuna ásauku mundírafa rusandeesámu mándee mároofa márídanoofau dóo maqee naríara asumu máraiqini. ³⁶⁻³⁷ Sundáuqa faqa ataasa átaasa qímamaqásee Yísuna uáinna nammari ámianee qímasee qiqau, anée kúqaa Yuda máqannaa karaambáíqa márídana minásaaqari asumu mária. ³⁸ Yísuna aunírira saqarisaa ákiaqai ákara moo ákara rinoo márínau, maaqí qímasee ákara rinoo márínau, maa-fasiqáfa Yuda máqannaa karaambáíqa márídanoo.

Qúmuarímaru fasiqafa Yísuna faqa innaarúnai fúanínna úfana qinau.

³⁹⁻⁴¹ Mandá ainaina máree marúqanda nári aunírirasaa Yísuna aaqá márídaqa moó fannoo maaqí qímasee Yísuna áqinau, kúqaa fee anée Ánutuna ásauku mundíra fee márídanee dóo amana anée aneenná faqa maaqandá faqa mara áquqisainaqa asumu mária, qufanoo

moó fannoo narí aunírira saqarisaaqari miná áqinoo qinau. Qúsasaa anée faqa mifá faqa Ánutuna áfusaa kikíqi-fara anée sía fee Ánutunara rufíaidanee mi-manda ufána qínanee dóo maasá namu Roomma máqanna moodáa ufa ámeemaanai márídaqa, maqee kúquanaura. Maaqandá kúqirafa andeeqánoo márídanoo, aníndiri qeeqá um-maarara kúquanaura maa-fasiqáfa mandáinaina síaifa kúquanoo. ⁴²⁻⁴³ Miqí qímaseenoo mi-fasiqáfa quándaki Yísuna qímaminoo qinau, Óo Yísu, anée aneenná quqúsaki karaambáiqaikinana sía qiníara aunúa, íria, qufanoo Yísufa qímaminoo qinau, Dóo aní qímamídaqa maqee fáasaana anée qiní faqa innaarúnai márinnaranoo.

Yísuna kúqira ufa.

(Mataioo 27:45-56; Mareekoo 15:33-41; Yoohanee 19:28-30)

⁴⁴ Súani qámbaanai ákiaqa amummaqa súani qárafa taikáfufanoo aiqáma maqa maaqai asukuna árufanoo súani áfu fannoo amannauná árufufanoo asukuna taikáfufanoo súanifannoo kafáa qanau. ⁴⁵ Asukuna káqi márufanoo Yeerusaree náaquqara amaana maqaki ititára qamunna firaafá qámbaana narí kai anaqínau. ⁴⁶ Yísufa faqa miqóo kai firaa kari fáaqa quqásee qínoo qinau, Óo qípoo qeeqá qimana aní ásaukuki quqéeqa qímasee dóo káaqa kúqínau. ⁴⁷ Sundíauqa rakísirafa miqóo márídanoo mi-aiqama ainaina qáfamaseenoo Ánutuna amooqídanoo qinau, Óo maa-fasiqáfa ámiqira fasiqa máriifa kúqinoo. ⁴⁸ Faiqí ánaasee moómoosa ani qáfáida máriusa Yísufa kúquna qáfamáseeqa anirandée nímaaqaí fídaqa nímuqusí marúfaqa ikífáafau iqá fídaqa mandáikammíqau. ⁴⁹ Moómoosa Yísunara ámiqi mándee írimarusa faqa ánaaseeuqa Kariree máqa maaqaindari Yísuna faqa ánusa faqa sía dauní fífainíqau káqi márída níanai márída qáfee maríqau.

Yísuna ákundoo ufafa.

(Mataioo 27:57-61; Mareekoo 15:42-47; Yoohanee 19:38-42)

⁵⁰ Faiqí moó Arimateea máqusaindaraafa Yeerusa-reenni animárufa miná áuqu Yoosefaafa, sía Yísuna ákoofau, miná amaráfa. ⁵¹⁻⁵³ Mifá ámiqira fasiqa káaqa andeeqára fasiqa, Ánutuna quqúsa innaarúnaindari maqásaa kambíqaaninnanara áfeesara márufa márinau. Mifá Yuda máqanna ufa suqíranaki kéeqeemarúfa Yísuna árirara qufanoo qáoo qímarufa márinau. Yísufa kúqufanoo mi-fasiqáfa andeeqásee Piratoona oopísaki kéeqafinoo irámmirinoo qinau, amanée qinée Yísuna irí mara quqáanauree qufanoo Piratoofa irisée eedóo qinau.

(Yísuna áukuana narí máqannaasa maaqímase madika indufúsaida kuqufusá níkundee maríqau. Misá óoni firaaná kasaaqa áamara áuquseeqa minakí kéeqafufaqa dínni dínni moómoo aamara áuqíseeqa kúqusa minakí nánádu náadu níkundee maríqau. Moodaa kai moo kári ákundeeqa miná afunda taikóofanoo kaifáa moó fannoo kúqufaqa miqí kai ímariqau; Sía moodáa karifau níkundee maríqau. Moo kári moo kári níkundee maríqau.)

Piratoofa eedóo qufanoo narí ákoona amaráfa óonuree Yísuna irí aunírira saqarisaaqaraana maraséenoo qamunnannái kukúqamáseenoo mara máree óoni áamara indufírafafa fúka márúnaki sía moó minakí ákundarafa márúnaki minakí Yísuna irí quqánau. ⁵⁴ Mooseena sándufa faiqí aunírira saqarisaa dírirara amaana fáasaanara qáoo qínoo márúnara mi-eenonnái náriqa amaana fáasaana adeedí ranóo márufanoo dauní dauni Yísuna irí maréeqeenoo óoni aamaraki quqánau.

⁵⁵⁻⁵⁶ Karireendáraa ánaaseeuqa Yísuna faqa ánusa Yoosefaana amarána faqa óoni aamaraki quqéemarufaqa qáfamáseeqa óonurandee anirée nári óosana máreeqa

nári marasínna fadaméena óosana óosana Yísuna irísaa aku ámaqarara anirandée óonu deedaqiqau. Sariríqasaa misá Mooseena sándufamau fíqá nári amaana fee qímasee adooaqáu.

24

*Yísufa fíndimaqee fifufaqa fifau mádikakai qáfoo ufafa.
(Mataioo 28:1-10; Mareekoo 16:1-8; Yoohanee 20:1-10)*

¹ Mi-anaaseesá nári máqannaasa amaana fáasaana Sariríqá adooámaseeqa faiqée dúna kanánaana maasá amaanasáa kanánaana eendái mi-fadameenná marasínna ainaina deedaqamáqoona máreeqa Yísuna ákundoo óonina áamaraki kéeqarara fiqau. ²⁻⁵ Óonureeqa qáfoofanoo narí kai óoni firaatiá kooqísaa ititáqoofa quanda quandamméeqee káqinni quqáqoofaqa qáfamaseeqa káqi kéeqafi Yísuna iríara randóosia qáfoofanoo sía márufaqa káqi kíkíqíqa márídaqa náqi fee ianáura náqi fee ianáuree qídaqa tautú másee qáfoofanoo qaara fasiqa káaqa aréenee marú qamunna afisíra qánda misá naaqá kambíqafíqa kíkíqíqau. Kíkíqamáfufaqa níndafeeqa qífu qáfaanoo qímaseeqa nínuka tuqú náumoo amisoofaqa mi-faiqíqandá qímannimíqa qíqau, ínnee nánaree fíndifimari fasiqanara kúqirausakiaqa randáidee. ⁶⁻⁷ Mifá sía maaqóo máridanoo, mifá fíndifinoo dóo mifá fífinoo márídanoo. Mifá óoqai Kariree máqa maaqáki márídanoo ínni qímannimímarufaqa ínnee írúsa sía fee írúdee mínára randáidee. Mifá maaqí qímasee ínni qímannimínau, qínée faiqí nímaaku qíní maréeqee mandá fasiqa nísaukuki quqée-faranoo. Quqásaiifaqa aunírira saqarisaa pírimmannai darusáifanoo qaaramoo faásaana ínanoo Ánutufa qíní uqéera qísaannoo fee qufaqa ínnee sía irusée. ⁸⁻⁹ Míqí qímasee qímannimíufaqa misá Yísuna ufara iriséeqa óonurandee maqúsai aniréeqa Yísuna faiqi námu qísaukuqara

taikásee qíkunni óoqu moodáa marasée marúsa faqa faiqi ánaasee akaqáusa faqa mi-ainaina óoni áamaraki óonu qáfoonara qímannimiqau. ¹⁰⁻¹¹ Mi-anaaseesá núqu Máriana amaráfa Makadara máqusaindaraafa faqa, Yooannafa faqa Mariana amaráfa moó Yameesana ánoofa faqa akaqáusa mi-ainainásara Yísuna faiqi námu qímannimufaqa fúrfufarufa maasá qímaqimiaafoo qímasee sía ámiqimásee írìqau. ¹² Peetooroofa misá úfa iriséenoó fíndimeeqee quqásee sandéenoó óoni aamaraki kummáramáfufanoó mara meerá qáfoofanoó Yísuna írì kukúqu qamunnafa kái minakí márufanoó qáfamaseenoó óonurandee aatáta narí ámaaqaí fídanoo mináuqaindiara írìnoo finau.

Eemausa máqusai fímaru aanáki Yísufa páqurinau.

(Mareekoo 16:12-13)

¹³⁻¹⁴ Mi-faasaannákai Yísuna faiqi námukiqari Yeerusa-reendari Eemausa máqusai fídaqara Yísuna arusoofanoó sía madikakí márúnara narí qímami narí qímami qíqa fíqau. ¹⁵⁻¹⁶ Miqí qiqá fídaqa narí qímami narí qímami qímarufanoó Yísufa narí uqanna aniréenoó miqandá faqa fímarufaqa miqandá qáfamasee sía náaqoo írìnoo. ¹⁷⁻²⁰ Yísufa qímanniminoo qínau, ínneeqara aatáta fídaqa nánaree narí qímami narí qímami qiqá fídee qufaqa miqandá irisée kásoomámbufaqa nóori runúsee moó fanoo Kareeopasafa Yísuna qímaminoo qínau, maa-eenda ufána Yeerusaree máqusai ufa firaafá kambíqaina anée kai fee sía írìnee qufanoó Yísufa qínau, nána ainainee kambíqeenoo fee qufaqa miqandá qiqau Yísuna Nasaretee máqusaindaraana árunara maaqandá qídaqa. Mi-fasiqáfa Ánutuna tamummáqara fasiqa márufaqa Ánutufa faqa faiqí ánaasee faqa miná ufara faqa mifá áuqoo ainainara faqa úriqararafa afeeka féé qímarufa márufaqa maasá aanáiqikirausa úriqararausa faqa maasá faiqí firaasá faqa Roomma máqannaara áruaqee qufaqa aunírira saqarisaa

pirímmannai áriqau. ²¹ Mi-fasiqáfa maasá Isaraee máqanna karaambáiqá Roomma máqanna nísaukukinaana maasá qumáaraaninna fee qídaqa asasímariafannana márufaqa kuqá áriqau, Maqee fáasaanaqari mifá kúquqoo qaaramoókifaqa máridaqa. ²²⁻²⁴ Maasákiqari ánaasee akaqáusa narí ákundoo óoni áamaranai óonu qáfaafanoo sía miná irí mári qáfeeqa nífu pisipasa mándoofaqa qangi-roo kái qáfaafanoo qímanniminoo qinoo Yísufa kúqiranaki fíndifinoo qiafaqa maasákiqari akaqáusa óoni aamarai óonu qáfaifanoo ánaasee indée kai ínoo Yísuna kai sía qáfeeqa.

²⁵ Yísufa miqí quná iriséeno káfáa miqandá maaqí qímasee qímannimino. Óo fúrufarira qanda máriaafanoo Ínnee sía dauní Ánutuna tamummáqara fasiqa ufa íri mariafanoo káaqa ínneeqara anúqi maríafanoo. ²⁶⁻²⁷ Ánutuna tamummáqara fasiqauqa ásauku mundíranara mi-oosana oosana aupurararána marasée miqóoqari narí aréenaranaki kéeqaannoo fee qímaoofanoo náqimasee fee sía kambíqarara, kambíqaannoo. Miqí qímaseeno Yísufa Mooseena sándufa ákarakinaanasaa óosana araséeno tamummáqara fasiqa aiqáma ákarakinaana naríara ákara rúmaqoonara miqandá qímanniminoo aatáta fímarinau. ²⁸ Miqínoo ufa qínoo fífiufanoo Eemausa máqusa adeedí rámaseeno Yísufa káqi fínoora foora ufaqá miqandá rafáaqa fídaqa qiqau. ²⁹ Dóo súani kéeqaifanoo asukunaikídanoo anée maasá faqa ani mária qufanoo Yísufa eedóo qímasee misá faqa óonu márinau. ³⁰⁻³¹ Miqánda nárana deedaqí isee óoqu márifi naanéerufanoo Yísufa féemu maraséeno Ánutunara dúfi dúfi qímaseeno ruqí ruqí máseeno nímufaqa misá írirafa misá nífu faqa kambíqoofaqa óo Yísufammifoo qufanoo Yísufa dóo miqóoqari taikáfinau. ³² Taikáfufaqa

miqandá narí qímami narí qímamiqa qiqau maaqandá aanái áni marúnanoo mifá maaqandá faqa ánidanoo ákarakinaana maaqandá qímaqimímarifanoo maaqandá daundurái idára foora qámafi qimbáfi ímarifaqa maaqandá sía minára íriqau. ³³ Miqí qímaseenoo miqandá aaqee quqásee Yeerusareenni kafáa fiqau. ³⁴⁻³⁵ Óonureeqa miqandá Yísuna faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu moodáa marasée marúsa akaqáusa námufafa moodáaqoo márúnaki miqandá óonureeqa miná faiqi námu qímannimiqa qiqau. Dóo karaambáíqa kúqiranakiqari fíndfiinoo Simoonafa dóo qáfeenoo qufafa miqandá náriqa aanái fí paqúri funára faqa féemu marasée ruqí ruqí mándee nímufanoo nífu faqa náaqoo faqa írunara nári qímannimiqau.

Yísufa narí faiqi námu kooroománnimaqanau.

(Mataioo 28:16-20; Mareekoo 16:14-18; Yoothane 20:19-23; Niqiqoosa 1:6-8)

³⁶⁻³⁷ Miqandá nári qáfoonara qímannimímarufanoo karaambáíqa narí uqanna tautúmánnimaqasee nífusaa kíkíqamambinoo qinau, ínnikina asooárafa máríani qufafa aiqámausa tautúmánde ́afaannee qímasee firaaqóo rufíaqau. ³⁸⁻³⁹ Yísufa nín-dafamáseenoo qímanniminau. Náqi fee ifaqée qaara irirafa ínni náaqoosaa rinoo fee qiní qísauku faqa qíku faqa pírimma dáruqoona qáfaaqa qinée qeeqá uqanna márídaqa. Ínnee anirée qiní dúqamásee qáfaaqa qímaqí faqa qímudaani faqa káqi márídanoo áfaanna fannoo sía miqírafa márídanoo. ⁴⁰⁻⁴³ Miqí qímasoofafa firaaqóo asasamásee óo dóo kúqaa narímmífoo qímasee kafáa áfaannasaaqari ani márídanoo fee qímasaida quqásaida rufíee maríqau. Miqí márufanoo Yísufa uqannífiqararee qímaseenoo irámmirinoo qinau ínni nárana moó márínaqa qímifaqa

náa qufaqa misá noodáanna áafaqa maréeqee ámufoanoo aiqámausa nífusaa qumáree nanau.

⁴⁴ Námaseenoo maaqí qímasee qímannimainau qinée ínni faqa káqi máridaqa maa-dariránara kúqiranara fíndifiranara qímannimiaafanausa máridaqa. Mooseena sándufa faqa tamummáqara fasiqauqa ufa faqa Dafidina idí ákaraki faqa qiníara ákara rúmaqoo ufafa náqimásee sía kambíqararee dóo miná ánoona kambíqarana qáfaafanoo. ⁴⁵⁻⁴⁷ Miqí qímasee Yísufa misa tamummáqara fasiqa óoqeenaa ákara íriaqeera misá írirana quandáseenoo qímanniminoo qinau maaqímminoo ákara óosana máridanoo, Ánutuna ásauku mundírafa aupúrarana maraséenoo qaaramoo fáasaana márinoo kúqiranakiqari fíndifinoo miqóoqari Yísuna ufa írimariasa faiqí ánaasee fuki faakí qímasee qímannimímarifaqa nári mandáinainara níkoqamáseeqa Ánutufinnai quándaki nári mandáinaina ákiaqara ásauku mundírana áuquara qímamifanoo minnínisaani, miqíqa ufa qímannimirafa faqa mandáinaina minnísarafa faqa Yeerusaree máqusai óosana araséenoo aiqáma maqa maaqai qímannimirafa dáraanianno. ⁴⁸ Ínnee qiní qíqoondiuqa mi-ainaináusa qáfee marúsa máriaafanoo. ⁴⁹ Qiní qíkoofa Ánutufa narí maraquna afeeka nímmari maraquna ínni nímiraree qímasoona qeeqá kai óorureeqa niqiqáanaqa qumurée ínni afeekaikámánnimaqáanno. Ínnee sía Yeerusaree máqusa minnísaaqa maaqóo kai márifanoo náakufinaqa fífainiaqa.

Yísufa innaarúnai óoru fu ufafa.

(Mareekoo 16:19-20; Niqiqoosa 1:9-11)

⁵⁰⁻⁵¹ Yísufa narí faiqi námú faqa narí áqoondiuqa faqa Yeerusaree máqusaindari nífiqeenoo Beetani

máqusa amummaqa óonureenoo narí ásaukuqara uqéraseenoo nifaaqóoqa qímannimaqaidanoo narí faiqi námu minníseenoo uqéerakinoo innaarúnai óoru fínau. ⁵²⁻⁵³ Miqóo márusa miná qáfamásee Ánutuna amooqímasee quándaki nímuqusaki asasírafa qumbíqafufaqa Yeerusareenni kafáa óonu márídaqa faasaambáasaana náaquqara amaana maqaki kéeqafídaqa Ánutunara dúfi dúfi qímamaqée maríqau.

Fúka Moodaanaki Kira Ufa Afaqínaasa Ufa
The New Testament + Genesis and Exodus in the Binumarien
language of Papua New Guinea
Nupela Testamen wantaim Stat na Kisim Bek long tokples
Binumarien long Niugini

copyright © 1983, 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Binumarien

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-08-10

Updates

eBible.org

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Jul 2018 from source files dated 20 Jan 2018

4a891130-f25d-5e30-a81c-882b2e037698